

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

- 2. Ο Κανόνας της διαγωγής - Σχόλια (2. Vinaya Piṭaka - Aṭṭhakathā)
- 2. Σχόλια για την εξιλέωση (2. Pācittiya-aṭṭhakathā)
- 5. Η ενότητα για την εξιλέωση (5. Pācittiya-kaṇḍam)

PaliVerse

2. Σχόλια για την εξιλέωση

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Vinayapiṭake

Pācittiya-aṭṭhakathā

5. Pācittiyakaṇḍaṃ

1. Musāvādavaggo

1. Musāvādasikkhāpadavaṇṇanā

Yesaṃ navahi vaggehi, saṅgaho suppatiṭṭhito;
Khuddakānaṃ ayaṃ dāni, tesaṃ bhavati vaṇṇanā.

1. Tattha musāvādavaggassa tāva paṭhamasikkhāpade hatthakoti tassa therassa nāmaṃ. Sakyānaṃ puttoti sakyaputto. Buddhakāle kira sakyakulato asīti purisasahassāni pabbajimsu, tesaṃ so aññataroti. Vādakkhittoti “vādaṃ karissāmi”ti evaṃ parivitakkiteṇa vādena paravādisantikaṃ khitto pakkhitto pahito pesitoti attho. Vādamhi vā sakena cittena khitto. Yatra yatra vādo tatra tatreva sandissatīpi vādakkhitto. Avajānitvā avajānātīti attano vāde kañci dosaṃ sallakkhento “nāyaṃ mama vādo”ti avajānitvā puna kathento kathento niddosataṃ sallakkhetvā “mameva ayaṃ vādo”ti paṭijānāti. Paṭijānitvā avajānātīti kismiñciveva vacane ānisaṃsaṃ sallakkhento “ayaṃ mama vādo”ti paṭijānitvā puna kathento kathento tattha dosaṃ sallakkhetvā “nāyaṃ mama vādo”ti avajānāti. Aññenaññaṃ paṭicaratīti aññena kāraṇena aññaṃ kāraṇaṃ paṭicarati paṭicchādeti ajjhottharati, “rūpaṃ aniccaṃ jānitabbato”ti vatvā puna “jātidhammato”tiādīni vadati. Kurundiyaṃ pana “etassa paṭicchādanahetuṃ aññaṃ bahuṃ kathetī”ti vuttaṃ. Tatrāyaṃ adhippāyo - yaṃ taṃ paṭijānanañca avajānanañca, tassa paṭicchādanatthaṃ “ko āha, kiṃ āha, kismiṃ āhā”ti evamādi bahuṃ bhāsātīti. Puna mahāaṭṭhakathāyaṃ “avajānitvā paṭijānanto paṭijānitvā avajānanto eva ca aññenaññaṃ paṭicaratī”ti vuttaṃ. Sampajānamusā bhāsātīti jānanto musā bhāsati. Saṅketāṃ katvā visaṃvādetīti purebhaddādīsu “asukasmiṃ nāma kāle asukasmiṃ nāma padese vādo hotū”ti saṅketāṃ katvā saṅketato pure vā pacchā vā gantvā “passatha bho, titthiyā na āgatā parājitā”ti pakkamati.

2. Sampajānamusāvādeti jānitvā jānantassa ca musā bhaṇane.

3. Visaṃvādanapurekkhārassāti visaṃvādanacittaṃ purato katvā vadantassa. Vācāti micchāvācāpariyāpannavacanasamuṭṭhāpikā cetanā. Girāti tāya cetanāya samuṭṭhāpitasaddaṃ dasseti. Byappathoti vacanapatho; vācāyeva hi aññesampi diṭṭhānugatimāpajjantānaṃ pathabhūtato byappathoti vuccati. Vacībhedoti vacīsaññitāya vācāya bhedo; pabhedagatā vācā eva evaṃ vuccati. Vācasikā viññattīti

vacīviññatti. Evaṃ paṭhamapadena suddhacetanā, majjhe tīhi taṃsamuṭṭhāpitasaddasahitā cetanā, ante ekena viññattisahitā cetanā “kathitā”ti veditabbā. Anariyavohārāti anariyānaṃ bālaputhujjanānaṃ vohārā.

Evaṃ sampajānamusāvādaṃ dassetvā idāni ante vuttānaṃ sampajānamusāvādasāṅkhātānaṃ anariyavohārānaṃ lakkhaṇaṃ dassento “aditṭhaṃ diṭṭhaṃ me”tiādimāha. Tattha aditṭhaṃ diṭṭhaṃ meti evaṃ vadato vacanaṃ taṃsamuṭṭhāpikā vā cetanā eko anariyavohāroti iminā nayena attho veditabbo. Apicettha cakkhuvasena aggahitārammaṇaṃ aditṭhaṃ, sotavasena aggahitaṃ asutaṃ, ghāṇādivasena munitvā tīhi indriyehi ekābaddhaṃ viya katvā patvā aggahitaṃ amutaṃ, aññatra pañcahi indriyehi suddhena viññāṇeneva aggahitaṃ aviññātanti veditabbaṃ. Pāḷiyaṃ pana “aditṭhaṃ nāma na cakkhunā diṭṭha”nti evaṃ oḷārikeneva nayena desanā katāti. Diṭṭhādīsu ca attanāpi parenapi diṭṭhaṃ diṭṭhameva. Evaṃ sutamutaviññātānīti ayameko pariyāyo. Aparo nayo yaṃ attanā diṭṭhaṃ diṭṭhameva taṃ. Esa nayo sutādīsu. Yaṃ pana parena diṭṭhaṃ, taṃ attanā sutatṭhāne tiṭṭhati. Evaṃ mutādīnipi.

4. Idāni tesāṃ anariyavohārānaṃ vasena āpattiṃ āropetvā dassento “tīhākārehi”tiādimāha. Tassattho “tīhi ākārehi paṭhamāṃ jhānaṃ samāpajjinti sampajānamusā bhaṇantassa āpatti pārājikassā”ti evamādicatutthapārājikapāḷivaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva veditabbo. Kevalaṅhi tattha “paṭhamāṃ jhānaṃ samāpajji”nti idha “aditṭhaṃ diṭṭhaṃ me”ti, tattha ca “āpatti pārājikassā”ti “idha āpatti pācittiyassā”ti evaṃ vatthumatte āpattimatte ca viseso, sesaṃ ekalakkhaṇamevāti.

9. Tīhākārehi diṭṭhe vematikotiādīnampi attho “diṭṭhassa hoti pārājikaṃ dhammaṃ ajjhāpajjanto diṭṭhe vematiko”ti evamādidutṭhadosapāḷivaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva veditabbo. Pāḷimattameva hi ettha viseso, atthe pana satheravāde kiñci nānākaraṇaṃ natthi.

11. Sahasā bhaṇatīti avīmaṃsitvā anupadhāretvā vā vegena diṭṭhampi “aditṭhaṃ me”ti bhaṇati. Aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇatīti mandattā jaḷattā pakkhālanto “cīvara”nti vattabbe “cīra”nti ādiṃ bhaṇati. Yo pana sāmaṇerena “api bhante mayhaṃ upajjhāyaṃ passitthā”ti vutto keḷiṃ kurumāno “tava upajjhāyo dārusakaṭaṃ yojetvā gato bhavissatī”ti vā siṅgālasaddaṃ sutvā “kassāyaṃ bhante saddo”ti vutto “mātuyā te yānena gacchantiyā kaddame laggacakkaṃ uddharantānaṃ ayaṃ saddo”ti vā evaṃ neva davā na ravā aññaṃ bhaṇati, so āpattiṃ āpajjatiyeva. Aññā pūraṇakathā nāma hoti, eko gāme thokaṃ telaṃ labhitvā vihāraṃ āgato sāmaṇeraṃ bhaṇati - “tvaṃ ajja kuhiṃ gato, gāmo ekatelo ahoṣī”ti vā pacchikāya ṭhapitaṃ pūvakhaṇḍaṃ labhitvā “ajja gāme pacchikāhi pūve cāresu”nti vā, ayaṃ musāvādoḥ hoti. Sesaṃ uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Musāvādasikkhāpadaṃ paṭhamāṃ.

2. Omasavādasikkhāpadavaṇṇanā

12. Dutiyasikkhāpade omasantīti ovijjhanti. Khum̐sentīti akkosanti. Vambhentīti padham̐senti.

13. Bhūtapubbanti idaṃ vatthum̐ bhagavā omasavādagaraṇattham̐ āhari. Nandivisālo nāmāti nandīti tassa balībaddassa nāmaṃ, visāṇāni panassa visālāni, tasmā “nandivisālo”ti vuccati. Bodhisatto tena samayena nandivisālo nāma hoti. Brāhmaṇo taṃ yāgubhattādīhi ativiya posesi. Atha so brāhmaṇam̐ anukampamāno “gaccha tva”ntiādimāha. Tattheva aṭṭhāsīti ahetukapaṭisandhikālepi parakhum̐sanam̐ amanāpatoyeva paccesi, tasmā brāhmaṇassa dosam̐ dassetukāmo aṭṭhāsī. Sakaṭasataṃ atibaddham̐ pavaṭṭesīti paṭipāṭiyā ṭhapetvā heṭṭhārukkhe datvā ekābaddham̐ katvā muggamāsavālukādīhi puṇṇam̐ sakaṭasataṃ pavaṭṭento, kiñcāpi pubbe paṭiṭṭhitārappadesam̐ puna are patte pavaṭṭitam̐ hoti, bodhisatto pana purimasakaṭena paṭiṭṭhitatṭhāne pacchimasakaṭam̐ paṭiṭṭhāpetum̐ sakaṭasatappamāṇam̐ padesaṃ pavaṭṭesi. Bodhisattānañhi sithilakaraṇam̐ nāma natthi. Tena cattamano ahūti tena brāhmaṇassa dhanalābhena attano kammena ca so nandivisālo attamano ahosi.

15. Akkosenapīti ettha pana yasmā parato “dve akkosā - hīno ca akkoso ukkaṭṭho ca akkoso”ti vibhajitukāmo, tasmā yathā pubbe “hīnenapi akkosena khum̐sentī”ti vuttam̐; evaṃ avatvā “akkosena” iccevaṃ māha. Venajātīti tacchakajāti; veṇukārajātīti vadanti. Nesādjātīti migaluddakādijāti.

Rathakārajātīti cammakārajāti. Pukkusajātīti pupphachaḍḍakajāti. Avakaṇṇakādi dāsānam̐ nāmaṃ hoti; tasmā hīnam̐. Oññātanti avaññātam̐; “uññāta”ntipi paṭhanti. Avaññātanti vambhetvā ñātam̐. Hīlīnti jigucchitam̐. Paribhūnti kimetenātīti paribhavakatam̐. Acittīkatanti na garukatam̐.

Koṭṭhakakammanti tacchakakammam̐. Muddāti hatthamuddāgaṇanā. Gaṇanāti acchiddakādiavasesagaṇanā. Lekhāti akkharalekhā. Madhumehābādho vedanāya abhāvato “ukkaṭṭho”ti vutto. Pāṭikaṅkhāti icchitabbā. Yakārena vā bhakārena vāti yakārabhakāre yojetvā yo akkoso. Kāṭakoṭacikāya vāti “kāṭa”nti purisanimittam̐, “koṭacikā”ti itthinimittam̐; etehi vā yo akkoso, eso hīno nāma akkosoti.

16. Idāni tesam̐ jātiādīnam̐ pabhedavasena āpattiṃ āropetvā dassento “upasampanno upasampanna”ntiādimāha. Tattha khum̐setukāmo vambhetukāmo maṅkukattukāmoti akkositukāmo padham̐situkāmo garahitukāmo nittejaṃ kattukāmoti attho. Hīnena hīnanti hīnena jātivacanena hīnajātikaṃ. Etena upāyena sabbapadesu attho veditabbo.

Ettha ca hīnena hīnam̐ vadanto kiñcāpi saccaṃ vadati, omasitukāmatāya panassa vācāya vācāya pācittiyam̐. Ukkaṭṭhena hīnam̐ vadanto ca kiñcāpi alikaṃ bhaṇati, omasitukāmatāya pana imināva sikkhāpadena pācittiyam̐ āpajjati, na purimena. Yopi “atīcaṇḍālosi, atibrāhmaṇosi, duṭṭhacaṇḍālosi, duṭṭhabrāhmaṇosi”tiādīni vadati, sopi āpattiyā kāretabbo.

26. Santi idhekacceti vāre pana pariharitvā vuttabhāvena dukkaṭam̐. Eseva nayo ye nūna...pe... na mayanti vāresupi. Anupasampanne pana catūsupi vāresu dukkaṭameva. Corosi gaṇṭhibhedakosītiādivacanehi pana upasampannepi anupampannepi sabbavāresu dukkaṭameva. Davakamyatāya pana upasampannepi

anupasampannepi sabbavāresu dubbhāsitaṃ. Davakamyatā nāma keḷihasādhippāyatā. Imasmiñca sikkhāpade t̥hapetvā bhikkhuṃ bhikkhunīādayo sabbasattā anupasampannat̥thāne t̥hitāti veditabbā.

35. Atthapurekkhārassātiādīsu pāḷiyā atthaṃ vaṇṇayanto atthapurekkhāro; pāḷiṃ vācento dhammapurekkhāro; anusit̥thiyaṃ t̥hatvā “idānipi caṇḍālosi, pāpaṃ mā akāsi, mā tamo tamaparāyaṇo aho”tiādīnā nayena kathento anusāsanīpurekkhāro nāmāti veditabbo. Sesam uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti. Dubbhāsītāpatti panettha vācācittato samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, akusalacittaṃ, dvivedanaṃ sukhā ca majjhata cāti.

Omasavādasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Pesuññasikkhāpadavaṇṇanā

36. Tatiyasikkhāpade - bhaṇḍanaajātānanti sañjātabhaṇḍanānaṃ. Bhaṇḍananti kalahassa pubbabhāgo, “iminā ca iminā ca idaṃ kataṃ; evaṃ vutte evaṃ vakkhāmā”tiādikaṃ sakasakapakkhe sammantanaṃ. Kalahoti āpattigāmiko kāyavācāvītikkamo. Vivādoti viggāhikakathā. Taṃ vivādaṃ āpannānaṃ vivādāpannānaṃ. Pesuññanti pisuṇavācaṃ, piyabhāvassa suññakaraṇavācanti vuttaṃ hoti.

37. Bhikkhupesuññeti bhikkhūnaṃ pesuññe; bhikkhuto sutvā bhikkhunā bhikkhussa upasamhaṭapesuññeti attho.

38. Dvīhākārehīti dvīhi kāraṇehi. Piyakamyassa vāti “evaṃ ahaṃ etassa piyo bhavissāmī”ti attano piyabhāvaṃ patthayamānassa vā. Bhedādhippāyassa vāti “evamayaṃ etena saddhiṃ bhijjissatī”ti parassa parena bhedaṃ icchantassa vā. Jātītopītiādi sabbam purimasikkhāpade vuttanayameva. Idhāpi bhikkhuniṃ ādiṃ katvā sabbe anupasampannā nāma.

Na piyakamyassa na bhedādhippāyassāti ekaṃ akkosantaṃ ekañca khamantaṃ disvā “aho nillajjo, īdisampi nāma bhavantaṃ puna vattabbaṃ maññissatī”ti evaṃ kevalaṃ pāpagarahitāya bhaṇantassa anāpatti. Sesam uttānatthameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Pesuññasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Padasodhammasikkhāpadavaṇṇanā

44. Catutthasikkhāpade - appatissāti appatissavā. Upāsakāti vutte vacanampi na sotukāmā; anādarāti attho. Appatissayā vā anīcavuttinoti attho. Asabhāgavuttikāti visabhāgajīvikā, yathā bhikkhūsu vattitabbaṃ; evaṃ appavattavuttinoti attho.

45. Padaso dhammaṃ vāceyyāti ekato padaṃ padaṃ dhammaṃ vāceyya; koṭṭhāsaṃ koṭṭhāsaṃ vāceyyāti attho. Yasmā pana taṃ koṭṭhāsanāmakaṃ padaṃ catubbidhaṃ hoti, tasmā taṃ dassetuṃ “padaṃ anupadaṃ anvakkharaṃ

anubyañjana”nti padabhājanam vuttam. Tattha padanti eko gāthāpādo adhippeto. Anupadanti dutiyapādo. Anvakkharanti ekekamakkharam. Anubyañjananti purimabyañjanena sadisam pacchābyañjanam. Yam kiñci vā ekamakkharam anvakkharam, akkharasamūho anubyañjanam, akkharānubyañjanasamūho padam. Paṭhamapadam padameva, dutiyam anupadanti evamettha nānākaraṇam veditabbam.

Idāni padam nāma ekato paṭṭhapetvā ekato osāpentīti gāthābandham dhammam vācento “manopubbaṅgamā dhammā”ti ekamekam padam sāmaṇerena saddhim ekato ārabhitvā ekato yeva niṭṭhāpeti. Evaṃ vācentassa padagaṇanāya pācittiyā veditabbā. Anupadam nāma pāṭekkam paṭṭhapetvā ekato osāpentīti therena “manopubbaṅgamā dhammā”ti vutte sāmaṇero tam padam apāpuṇitvā “manoseṭṭhā manomayā”ti dutiyapadam ekato bhaṇati, ime pāṭekkam paṭṭhapetvā ekato osāpenti nāma. Evaṃ vācentassāpi anupadagaṇanāya pācittiyā. Anvakkharam nāma rūpaṃ aniccanti vuccamāno “rū”ti opātetīti “rūpaṃ aniccanti bhaṇa sāmaṇerā”ti vuccamāno rūkāramattameva ekato vatvā tiṭṭhati. Evaṃ vācentassāpi anvakkharagaṇanāya pācittiyā. Gāthābandhepi ca esa nayo labbhatiyeva. Anubyañjanam nāma rūpaṃ aniccanti vuccamāno vedanā aniccāti saddam nicchāretīti “rūpaṃ, bhikkhave, aniccam, vedanā aniccā”ti imaṃ suttaṃ vācayamāno therena “rūpaṃ anicca”nti vuccamāno sāmaṇero sīghapaññatāya “vedanā aniccā”ti imaṃ aniccapadam therassa “rūpaṃ anicca”nti etena aniccapadena saddhim ekato bhaṇanto vācam nicchāreti. Evaṃ vācentassāpi anubyañjanagaṇanāya pācittiyā. Ayaṃ panettha saṅkhepo - imesu padādīsu yaṃ yaṃ ekato bhaṇati tena tena āpattiṃ āpajjati.

Buddhabhāsītoti sakalam vinayapiṭakam abhidhammapiṭakam dhammapadam cariyāpiṭakam udānam itivuttakam jātakam suttanipāto vimānavatthu petavatthu brahmajālādīni ca suttāni. Sāvaka bhāsītoti catuparisapariyāpannehi sāvakehi bhāsīto anaṅgaṇasammādiṭṭhianumānasuttacūḷavedallamahāvedallādiko. Isibhāsītoti bāhiraparibbājakehi bhāsīto sakalo paribbājaka vaggo, bāvariyaṃ antevāsikānaṃ soḷasannaṃ brāhmaṇānaṃ pucchāti evamādi. Devatā bhāsītoti devatāhi bhāsīto; so devatāsaṃyuttadevaputtasaṃyuttamārasaṃyuttabrahmasaṃyuttasakkasaṃyuttādiv asena veditabbo.

Atthūpasañhitoti atṭhakathānissito. Dhammūpasañhitoti pālīnissito; ubhayenāpi vivaṭṭūpanissitameva vadati. Kiñcāpi vivaṭṭūpanissitam vadati, tisso saṅgītiyo āruḷhadhammaṃ yeva pana padaso vācentassa āpatti. Vivaṭṭūpanissitepi nānābhāsāvasena gāthāsīlokabandhādīhi abhisāṅkhate anāpatti. Tisso saṅgītiyo anāruḷhepi kulumbasuttaṃ rājovādasuttaṃ tikkhindriyaṃ catuparivaṭṭam nandopanandanti idise āpattiyeva. Apalāladamanampi vuttam, mahāpaccariyaṃ pana paṭisiddham. Meṇḍakamilindapañhesu therassa sakapaṭibhāne anāpatti, yaṃ rañño saññāpanattham āharitvā vuttam, tattha āpatti.

Vaṇṇapiṭaka aṅgulimālapīṭakaraṭṭhapālagajātā āvaka gajjita guḷha magga guḷha vessa ntaguḷha vinaya vedalla piṭakāni pana abuddhava canāni yevāti vuttam. Sīlūpadeso nāma dhammasenāpatinā vuttoti vadanti, tasmīṃ āpattiyeva. Aññānīpi maggakathā ārammaṇakathā buddhikadaṇḍaka ñāṇavatthua subhakkathādīni atthi, tesu sattatīṃsa bodhipakkhiyadhammā vibhattā, dhutaṅgapañhe paṭipadā vibhattā; tasmā tesu āpattīti vuttam. Mahāpaccariyādīsu pana saṅgītiṃ anāruḷhesu

rājovādatikkhindriyacatuparivaṭṭanandopanandakulumbasuttesuyeva āpattīti vatvā avasesesu yaṃ buddhavacanato āharitvā vuttaṃ, tadeva āpattivatthu hoti, na itaranti ayamattho pariggahito.

48. Ekato uddisāpentoti anupasampannena saddhiṃ ekato uddesaṃ gaṇhantopi ekato vadati anāpattīti attho.

Tatrāyaṃ vinicchayo - upasampanno ca anupasampanno ca nisīditvā uddisāpenti. Ācariyo nisinnānaṃ bhaṇāmīti tehi saddhiṃ ekato vadati, ācariyassa āpatti. Anupasampannena saddhiṃ gaṇhantassa anāpatti. Dvepi ṭhitā gaṇhanti, eseva nayo. Daharabhikkhu nisinno, sāmaṇero ṭhito, nisinnassa bhaṇāmīti bhaṇato anāpatti. Sace daharo tiṭṭhati, itaro nisīdati, ṭhitassa bhaṇāmīti bhaṇatopi anāpatti. Sace bahūnaṃ bhikkhūnaṃ antare eko sāmaṇero nisinno hoti, tasmiṃ nisinne padaso dhammaṃ vācentassa ācariyassa acittakāpatti. Sace sāmaṇero upacāraṃ muñcitvā ṭhito vā nisinno vā hoti, yesaṃ vāceti, tesu apariyāpannattā ekena disābhāgena palāyanakaganthaṃ nāma gaṇhātīti saṅkhyāṃ gacchati, tasmā anāpatti. Ekato sajjhāyaṃ karontopi anupasampannena saddhiṃ upasampanno ekato sajjhāyaṃ karonto tena saddhiṃyeva bhaṇati, anāpatti. Anupasampannassa santike uddesaṃ gaṇhantassapi tena saddhiṃ ekato bhaṇantassa anāpatti. Ayampi hi ekato sajjhāyaṃ karoticceva saṅkhyāṃ gacchati.

Yebhuyyena paguṇaṃ ganthaṃ bhaṇantaṃ opātetīti sace ekagāthāya eko pādo na āgacchati, sesaṃ āgacchati, ayaṃ yebhuyyena paguṇaganthaṃ nāma. Etena nayena suttepi veditabbo. Taṃ opātentassa evaṃ bhaṇāhīti ekatopi bhaṇantassa anāpatti. Osārentaṃ opātetīti suttaṃ uccārentaṃ parisamajjhe parisāṅkamānaṃ evaṃ vadehīti tena saddhiṃ ekatopi vadantassa anāpatti. Yaṃ pana mahāpaccariyādīsu “mayā saddhiṃ mā vadā”ti vutto yadi vadati, “anāpattī”ti vuttaṃ, taṃ mahāatṭhakathāyaṃ natthi, natthibhāvoyeva cassa yutto. Kasmā? Kiriyaṃ samuṭṭhānattā. Itarathā hi kiriyākiriyaṃ bhaveyya. Sesaṃ uttānatthameva.

Padasodhammasamuṭṭhānaṃ - vācato ca vācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Padasodhammasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Sahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā

49. Pañcamasikkhāpade - muṭṭhassatī asampajānāti pubbabhāge satisampajāññaṃ akaraṇavasenaṃ vuttaṃ, bhavaṅgotiṇṇakāle pana kuto satisampajāññanti! Vikūjamānāti vippalapamānā. Kākacchamānāti nāsāya kākāsaddaṃ viya niratthakasaddaṃ muñcamānā. Upāsakāti paṭhamataraṃ uṭṭhitaupāsakā.

50. Etadavocunti “bhagavatā āvuso rāhula sikkhāpadaṃ paññatta”nti bhikkhū sikkhāpadagāraveneva etaṃ avocaṃ. Pakatiyā pana te bhagavati ca gāravena āyasmato ca rāhulassa sikkhākāmatāya tassa āyasmato vasanaṭṭhānaṃ āgatassa cūlamañcakaṃ vā apassenāṃ vā yaṃ atthi taṃ paññāpetvā cīvaraṃ vā uttarāsaṅgaṃ vā ussīsakaraṇatthāya denti. Tatridaṃ tassāyasmato sikkhākāmatāya - bhikkhū kira taṃ dūratova āgacchantāṃ disvā muṭṭhisammuñjaniṃca kacavarachaḍḍanakañca bahi khipanti. Athaññehi “āvuso kenidaṃ pātita”nti vutte aññe evaṃ vadanti - “bhante, rāhulo imasmiṃ padese sañcari, tena nu kho pātita”nti. So panāyasmā “na mayhaṃ bhante idaṃ kamma”nti ekadivasampi avatvā

taṃ paṭisāmetvā bhikkhū khamāpetvā gacchati. Vaccakuṭiyā seyyaṃ kappesīti taṃyeva sikkhākāmatam anubrūhanto dhammasenāpatimahāmoggallānānandattherādīnaṃ santikaṃ agantvā bhagavato vaḷaṇṇanakavaccakuṭiyaṃ seyyaṃ kappesi. Sā kira kuṭi kavāṭabaddhā gandhaparibhaṇḍakatā samosaritaupphadāmā cetiyaṭṭhānamiva tiṭṭhati, aparibhogā aññesaṃ.

51. Uttaridirattatirattanti bhagavā sāmaṇerānaṃ saṅgahakaraṇatthāya tirattaṃ parihāraṃ adāsi. Na hi yuttaṃ kuladārake pabbājetvā nānuggahetunti. Sahaseyyanti ekato seyyaṃ. Seyyāti kāyappasāraṇasaṅkhātāṃ sayanampi vuccati, yasmim senāsane sayanti, tampi. Tattha senāsanaṃ tāva dassetuṃ “seyyā nāma sabbacchannā”tiādi vuttaṃ. Kāyappasāraṇaṃ dassetuṃ anupasampanne nīpanne bhikkhu nīpajjati”tiādi vuttaṃ. Tasmā ayamettha attho - “senāsanaṃ saṅkhātāṃ seyyaṃ pavisitvā kāyappasāraṇasaṅkhātāṃ seyyaṃ kappeyya vidaheyya sampādeyyā”ti. Sabbacchannātiādinā pana tassā senāsanaṃ saṅkhātāya seyyāya lakkhaṇaṃ vuttaṃ. Tasmā yaṃ senāsanaṃ upari pañcahi chadanehi aññena vā kenaci sabbameva paṭicchannaṃ, yaṃ sabbacchannā nāma seyyā. Atṭhakathāsu pana pākāṭavohāraṃ gahetvā vācuggatavasena “sabbacchannā nāma pañcahi chadanehi channā”ti vuttaṃ. Kiñcāpi vuttaṃ? Atha kho dussakuṭiyaṃ vasantassāpi na sakkā anāpatti kātuṃ, tasmā yaṃ kiñci paṭicchādanasamatthaṃ idha chadanañca paricchannañca veditabbaṃ. Pañcavidhacchadaneyeva hi gayhamāne padaracchannepi sahaseyyā na bhaveyya. Yaṃ pana senāsanaṃ bhūmito paṭṭhāya yāva chadanaṃ āhacca pākārena vā aññena vā kenaci antamaso vatthenāpi parikkhittaṃ, yaṃ sabbaparicchannā nāma seyyā. Chadanaṃ anāhacca sabbantimena pariyāyena diyaḍḍhahatthubbedhena pākārādinā parikkhittāpi sabbaparicchannāyevāti kurundaṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ. Yassā pana upari bahutaraṃ ṭhānaṃ channaṃ, appaṃ acchannaṃ, samantato vā bahutaraṃ parikkhittaṃ, appaṃ aparikkhittaṃ, yaṃ yebhuyyena channā yebhuyyena paricchannā nāma. Iminā hi lakkhaṇena samannāgato sacepi satta bhūmakā pāsādo ekūpacāro hoti, satagabbhaṃ vā catussālaṃ vā, ekaseyyāicceva saṅkhyāṃ gacchati. Taṃ sandhāya vuttaṃ “catutthe divase atthaṅgate sūriye anupasampanne nīpanne bhikkhu nīpajjati, āpatti pācittiyassā”tiādi.

Tattha ca nīpajjanamatteneva pācittiyaṃ. Sace pana sambahulā sāmaṇerā, eko bhikkhu, sāmaṇeragaṇanāya pācittiyā. Te ce utṭhāyutṭhāya nīpajjanti, tesam payoge payoge bhikkhusa āpatti. Bhikkhusa utṭhāyutṭhāya nīpajjane pana bhikkhusseva payogena bhikkhusa āpatti. Sace pana sambahulā bhikkhū eko sāmaṇero sabbesaṃ āpattiṃ karoti, tassa utṭhāyutṭhāya nīpajjanenapi bhikkhūnaṃ āpattiyeva. Ubhayaṃ sambahulabhāvepi eseva nayo.

Apicettha ekāvāsādikampi catukkaṃ veditabbaṃ. Yo hi ekasmiṃ āvāse ekeneva anupasampannena saddhiṃ tirattaṃ sahaseyyaṃ kappeti, tassa catutthadivasato paṭṭhāya devasikā āpatti. Yopi ekasmiṃyeva āvāse nānāanupasampannehi saddhiṃ tirattaṃ sahaseyyaṃ kappeti, tassapi. Yopi nānāāvāsesu ekeneva anupasampannena saddhiṃ tirattaṃ sahaseyyaṃ kappeti, tassapi. Yopi nānāāvāsesu nānāanupasampannehi saddhiṃ yojanasatampi gantvā sahaseyyaṃ kappeti, tassapi catutthadivasato paṭṭhāya devasikā āpatti.

Ayañca sahaseyyāpatti nāma “bhikkhuṃ ṭhapetvā avaseso anupasampanno nāmā”ti vacanato tiracchānagatenapi saddhiṃ hoti, tatra tiracchānagatassa paricchedo

methunadhammāpattiyā vuttanayeneva veditabbo. Tasmā sacepi
godhābiḷālamaṅgusādīsū koci pavisitvā bhikkhuno vasanasenāsane ekūpacāraṭṭhāne
sayati, sahaseyyāva hoti.

Yadi pana thambhānaṃ upari katapāsādassa uparimatalena saddhiṃ
asambaddhabhittikassa bhittiyā upari ṭhitasusiratulāsīsassa susirena pavisitvā tulāya
abbhantare sayitvā teneva susirena nikkhamitvā gacchati, heṭṭhāpāsāde
sayitabhikkhussa anāpatti. Sace chadane chiddaṃ hoti, tena pavisitvā antochadane
vasitvā teneva pakkamati, nānūpacāre uparimatale chadanabbhantare sayitassa
āpatti, heṭṭhimatale sayitassa anāpatti. Sace antopāsādeneva ārohitvā sabbatalāni
paribhuñjanti, ekūpacārāni honti, tesu yattha katthaci sayitassa āpatti.

Sabhāsaṅkhepena kate aḍḍhakuṭṭakasenāsane sayitassa vāḷasaṅghāṭādīsū
kapotādayo pavisitvā sayanti, āpattiyeva. Parikkhepassa bahigate
nibbakosabbhantare sayanti, anāpatti. Parimaṇḍalaṃ vā caturassaṃ vā
ekacchadanāya gabbhamālāya satagabbhaṃ cepi senāsanaṃ hoti, tatra ce ekena
sādhāraṇadvārena pavisitvā visuṃ pākārena aparicchinnagabbhūpacāre
sabbagabbhe pavisanti, ekagabbhepi anupasampanne nipanne sabbagabbhesu
nipannānaṃ āpatti. Sace sapamukhā gabbhā honti, pamukhassa upari acchannaṃ
uccavatthukaṃ cepi hoti, pamukhe sayito gabbhe sayitānaṃ āpattiṃ na karoti. Sace
pana gabbhacchadaneneva saddhiṃ sambaddhacchadanāṃ hoti, tatra sayito
sabbesaṃ āpattiṃ karoti. Kasmā? Sabbacchannattā sabbaparicchannattā ca,
gabbhaparikkhepoyeva hissa parikkhepoti. Eteneva hi nayena aṭṭhakathāsu
lohapāsādaparikkhepassa catūsū dvārakoṭṭhakesu āpatti vuttā.

Yaṃ pana andhakaṭṭhakathāyaṃ “aparikkhitte pamukhe anāpattīti bhūmiyaṃ vinā
jagatiyā pamukhaṃ sandhāya kathina”nti vuttaṃ, taṃ andhakaṭṭhe
pāṭekkasannivesā ekacchadanā gabbhapāḷiyo sandhāya vuttaṃ. Yañca tattha
“bhūmiyaṃ vinā jagatiyā”ti vuttaṃ, taṃ neva aṭṭhakathāsu atthi; na pāḷiyā sameti.
Dasahatthubbedhāpi hi jagati parikkhepasāṅkhyāṃ na gacchati. Tasmā yampi tattha
dutyasikkhāpade jagatiyā pamāṇaṃ vatvā “etaṃ ekūpacāraṃ paricchannaṃ nāma
hoti”ti vuttaṃ, taṃ na gahetabbaṃ. Yepi ekasāladvisālatisālacatussālasannivesā
mahāpāsādā ekasmiṃ okāse pāde dhovitvā pavitṭhena sakkā honti sabbattha
anuparigantumaṃ, tesu sahaseyyāpattiyā na muccati. Sace tasmīṃ tasmīṃ ṭhāne
upacāraṃ paricchinditvā katā honti, ekūpacāraṭṭhāneyeva āpatti.

Dvīhi dvārehi yuttassa sudhāchadanamaṇḍapassa majjhe pākāraṃ karonti, ekena
dvārena pavisitvā ekasmiṃ paricchede anupasampanno sayati, ekasmiṃ bhikkhu,
anāpatti. Pākāre godhādīnaṃ pavisanaṃ attampi chiddaṃ hoti, ekasmiṃ paricchede
godhā sayanti, anāpattiyeva. Na hi chiddena gehaṃ ekūpacāraṃ nāma hoti. Sace
pākāramajjhe chinditvā dvāraṃ yojenti, ekūpacāratāya āpatti. Taṃ dvāraṃ kavāṭena
pidahitvā sayanti, āpattiyeva. Na hi dvārapidahanena gehaṃ nānūpacāraṃ nāma
hoti, dvāraṃ vā advāraṃ. Kavāṭaṃhi saṃvaraṇavivaraṇehi yathāsukhaṃ
vaḷaṇjanatthāya kataṃ, na vaḷaṇjanūpacchedanatthāya. Sace pana taṃ dvāraṃ puna
iṭṭhakāhi pidahanti, advāraṃ hoti, purime nānūpacārabhāveyyeva tiṭṭhati.
Dīghapamukhaṃ cetiyagharaṃ hoti. Ekaṃ kavāṭaṃ anto, ekaṃ bahi, dvinnaṃ
kavāṭānaṃ antare anupasampanno antocetiyaghare sayantassa āpattiṃ karoti,
ekūpacārattā.

Tatra yassa “siyā ayaṃ ekūpacāranānūpacāratā nāma udositasikkhāpade vuttā, idha pana ‘seyyā nāma sabbacchannā sabbaparicchannā yebhuyyena channā yebhuyyena paricchannā’ti ettakameva vuttaṃ, pihitadvāro ca gabbho sabbaparicchannova hoti. Tasmā tattha anto sayiteneva saddhiṃ āpatti, bahi sayitena anāpatti”ti. So evaṃ vattabbo - “apihitadvāre pana kasmā bahi sayitena āpatti”ti? Pamukhassa gabbhena saddhiṃ sabbacchannattā. “Kiṃ pana gabbhe pihite chadanam viddhastam hoti”ti? Na viddhastam, gabbhena saddhiṃ pamukhassa sabbaparicchannatā na hoti. “Kiṃ parikkhepo viddhasto”ti? Addhā vakkhati “na viddhasto, kavāṭena upacāro paricchanno”ti. Evaṃ dūrampi gantvā puna ekūpacāranānūpacāratameva paccāgamissati.

Apica yadi byañjanamatteyeva attho suviññeyyo siyā, sabbacchannāti vacanato pañcannaṃ aññatarena chadanena channā eva seyyā siyā, na aññena. Evañca sati padaracchannādīsu anāpatti siyā. Tato yadattham sikkhāpadaṃ paññattaṃ, sveva attho parihāyeyya. Parihāyatu vā mā vā, katham avuttaṃ gahetabbanti; ko vā vadati “avuttaṃ gahetabba”nti? Vuttañhetam aniyatesu - “paṭicchannaṃ nāma āsanaṃ kuṭṭhena vā kavāṭena vā kilañjena vā sāṇipākārena vā rukkhena vā thambhena vā koṭṭhalikāya vā yena kenaci paṭicchannaṃ hoti”ti. Tasmā yathā tattha yena kenaci paṭicchannaṃ paṭicchannameva, evamidhāpi gahetabbaṃ. Tasmā senāsanaṃ khuddakaṃ vā hotu mahantaṃ vā aññena saddhiṃ sambaddhaṃ vā asambaddhaṃ vā dīghaṃ vā vaṭṭaṃ vā caturassaṃ vā ekabhūmakam vā, anekabhūmakam vā, yaṃ yaṃ ekūpacāraṃ sabbattha yena kenaci paṭicchādanena sabbacchanne sabbaparicchanne yebhuyyena vā channe yebhuyyena vā paricchanne sahaseyyāpatti hotīti.

53. Upaḍḍhacchanne upaḍḍhaparicchanne āpatti dukkaṭassāti ettha sabbacchanne upaḍḍhaparicchanneti evamādīsupi mahāpaccariyaṃ dukkaṭamevāti vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana “sabbacchanne yebhuyyenaparicchanne pācittiyaṃ, sabbacchanne upaḍḍhaparicchanne pācittiyaṃ, yebhuyyenachanne upaḍḍhaparicchanne pācittiyaṃ, sabbaparicchanne yebhuyyenachanne pācittiyaṃ, sabbaparicchanne upaḍḍhacchanne pācittiyaṃ, yebhuyyenaparicchanne upaḍḍhacchanne pācittiyaṃ, pāliyaṃ vuttapācittiyena saddhiṃ satta pācittiyānī”ti vuttaṃ. “Sabbacchanne cūlakaparicchanne dukkaṭaṃ, yebhuyyenachanne cūlakaparicchanne dukkaṭaṃ, sabbaparicchanne cūlakacchanne dukkaṭaṃ, yebhuyyenaparicchanne cūlakacchanne dukkaṭaṃ, pāliyaṃ dukkaṭena saha pañca dukkaṭānī”ti vuttaṃ.

“Upaḍḍhacchanne cūlakaparicchanne anāpatti, upaḍḍhaparicchanne cūlakacchanne anāpatti, cūlakacchanne cūlakaparicchanne anāpatti, sabbacchanne sabbaaparicchanneti ca ettha senambamaṇḍapavaṇṇaṃ hoti”ti vuttaṃ. Imināpetam veditabbaṃ - “yathā jagati parikkhepasaṅkhaya na gacchatī”ti. Sesam uttānatthameva.

Elakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Sahaseyyasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Dutiyasahaseyyasikkhāpadavaṇṇanā

55. Dutiyasahaseyyasikkhāpade - āvasathāgāranti āgantukānaṃ vasanāgāraṃ. Paññattaṃ hotīti puññakāmatāya katvā t̥hapitaṃ hoti. Yena sā itthī tenupasaṅkamīti asukasmim̐ nāma t̥hāne āvasathāgāraṃ paññattaṃ atthīti manussānaṃ sutvā upasaṅkami. Gandhagandhinīti agarukuṅkumādīnaṃ gandhānaṃ gandho gandhagandho, so assā atthīti gandhagandhinī. Sāṭakaṃ nikkhipitvāti appeva nāmassa imampi vippakāraṃ passantassa rāgo uppajjeyyāti cintetvā evamakāsi. Okkhipitvāti adho khipitvā. Accayoti aparādho. Maṃ accagamāti maṃ atikkamma abhibhavitvā pavatto. Sesam̐ paṭhamasikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ. Ayameva hi viseso - paṭhamasikkhāpade catutthadivase āpatti idha paṭhamadivasepi. Yakkhīpetīhi dissamānakarūpāhi tiracchānagatitthiyā ca methunadhammavattubhūtāya eva dukkaṭaṃ. Sesāhi anāpatti. Samuṭṭhānādīni paṭhamasadisānevāti.

Dutiyasahaseyyasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Dhammadesanāsikkhāpadavaṇṇanā

60. Sattamasikkhāpade - gharaṇīti gharasāminī. Nivesanadvāreti nivesanassa mahādvāre. Gharasuṇhāti tasmim̐ ghare suṇhā. Āvasathadvāreti ovarakadvāre. Vissatṭhenāti suniggatena saddena. Vivaṭenāti suṭṭhu pakāsena asaṃvutena. Dhammo desetabboti ayaṃ saraṇasīlādibhedo dhammo kathetabbo. Aññātunti ājānituṃ. Viññunā purisaviggahenāti viññunā purisena, purisaviggahaṃ gahetvāpi t̥hitena na yakkhena na petena na tiracchānagatena.

66. Anāpatti viññunā purisaviggahenāti viññunā purisaviggahena saddhim̐ t̥hitāya bahumpi dhammaṃ desetassa anāpatti. Chappañcavācāhīti chahi pañcahi vācāhi yo deseti, tassapi anāpatti. Tattha eko gāthāpādo ekavācāti evaṃ sabbattha vācāpamāṇaṃ veditabbaṃ. Sace aṭṭhakathaṃ dhammapadaṃ jātakādivatthuṃ vā kathetukāmo hoti, chappañcapadamattameva kathetuṃ vaṭṭati. Pāḷiyā saddhim̐ kathentena ekapadaṃ pālito pañca aṭṭhakathātōti evaṃ cha padāni anatikkāmetvāva kathetabbo. Padasodhamme vuttappabhedo hi idhāpi sabbo dhammoyeva. Tasmim̐ desetīti tasmim̐ khaṇe deseti. Sampadānatthe vā etaṃ bhumavacanaṃ. Tassā desetīti attho. Aññissā mātugāmassāti ekissā desetvā puna āgatāgatāya aññissāpi desetīti evaṃ ekāsane nisinno mātugāmasatasahassannampi desetīti attho. Mahāpaccariyaṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ samaṃ nisinnānaṃ mātugāmānaṃ “tumhākaṃ ekekissā ekekaṃ gāthaṃ desessāmi, taṃ suṇāthāti deseti, anāpatti. Paṭhamam̐ ekekissā ekekaṃ gāthaṃ kathessāmīti ābhogaṃ katvā jānāpetvā kathetuṃ vaṭṭati, na pacchāti. Pañham̐ pucchati pañham̐ puṭṭho kathetīti mātugāmo “dīghanikāyo nāma bhante kimatthaṃ dīpetī”ti pucchati. Evaṃ pañham̐ puṭṭho bhikkhu sabbam̐ cepi dīghanikāyaṃ katheti, anāpatti. Sesamettha uttānatthameva.

Padasodhammasamuṭṭhānaṃ - vācato ca vācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Dhammadesanāsikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Bhūtārocanasikkhāpadavaṇṇanā

67. Aṭṭhamasikkhāpade - vatthukathāya tāva yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ sabbam̐ catutthapārājikavaṇṇanāyaṃ vuttanayameva. Ayameva hi viseso - tattha abhūtaṃ ārocesuṃ, idha bhūtaṃ. Bhūtampi puthujjanā ārocesuṃ, na ariyā. Ariyānañhi

payuttavācā nāma natthi, attano guṇe ārocayamāne pana aññe na paṭisedhesuṃ, tathāuppanne ca paccaye sādiyimsu, tathāuppannabhāvaṃ ajānantā.

“Atha kho te bhikkhū bhagavato etamatthaṃ ārocesu”ntiādimhi pana ye uttarimanussadhammassa vaṇṇaṃ bhāsimsu, te ārocesunti veditabbaṃ. “Kacci pana vo bhikkhave bhūta”nti pucchite pana sabbepi “bhūtaṃ bhagavā”ti paṭijānimsu. Ariyānampi hi abbhantare bhūto uttarimanussadhammoti. Atha bhagavā ariyamissakattā “moghapurisā”ti avatvā “kathañhi nāma tumhe bhikkhave”ti vatvā “udarassa kāraṇā”tiādimāha. Tattha yasmā ariyā aññesaṃ sutvā “ayyo kira, bhante, sotāpanno”tiādinā nayena pasanhehi manussehi pucchiyamānā apaññatte sikkhāpade anādīnavadassino suddhacittatāya attano ca paresaṅca visesādhigamaṃ paṭijānimsu. Evaṃ paṭijānantehi ca tehi yaṃ aññe udarassa kāraṇā uttarimanussadhammassa vaṇṇaṃ bhāsivā piṇḍapātaṃ uppādesuṃ, taṃ suddhacittatāya sādiyantehipi udarassa kāraṇā uttarimanussadhammassa vaṇṇo bhāsito viya hoti. Tasmā sabbasaṅgāhikeneva nayena “kathañhi nāma tumhe, bhikkhave, udarassa kāraṇā gihīnaṃ aññamaññaṃ uttarimanussadhammassa vaṇṇaṃ bhāsissathā”ti āha. Sesāṃ catutthapārājikavatthusadisameva. Sikkhāpadavibhaṅgepi kevalaṃ tattha pārājikañceva thullaccayaṅca idha bhūtattā pācittiyañceva dukkaṭaṅca ayaṃ viseso. Sesāṃ vuttanayameva.

77. “Upasampannassa bhūtaṃ ārocetī”ti uttarimanussadhammameva sandhāya vuttaṃ. Parinibbānakāle hi antarā vā atikaḍḍhiyamānena upasampannassa bhūtaṃ ārocetuṃ vaṭṭati. Sutapariyattisīlaguṇaṃ pana anupasampannassāpi ārocetuṃ vaṭṭati. Ādikammikassa anāpatti. “Ummattakassā”ti idaṃ pana idha na vuttaṃ. Kasmā? Diṭṭhisampannānaṃ ummādassa vā cittakkhepassa vā abhāvāti. Mahāpaccariyampi hi vicāritaṃ “jhānalābhī pana parihīne jhāne ummattako bhaveyya, tassapi bhūtārocanapaccayā anāpatti na vattabbā, bhūtasseeva abhāvato”ti. Sesāṃ uttānameva.

Bhūtārocanāṃ nāmetaṃ pubbe avutthehi tīhi samuṭṭhānehi samuṭṭhāti - kāyato vācato kāyavācato cāti. Kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, kusālābyākatacittēhi dvicittaṃ, sukhamajjhattavedanāhi dvivedananti.

Bhūtārocanasikkhāpadaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Duṭṭhullārocanasikkhāpadavaṇṇanā

78. Navamasikkhāpade - duṭṭhullā nāma āpatti cattāri ca pārājikāni terasa ca saṅghādisesāti imissā pāḷiyā “pārājikāni duṭṭhullasaddatthadassanattaṃ vuttāni, saṅghādisesaṃ pana idha adhippeta”nti aṭṭhakathāsu vuttaṃ. Tatrāyaṃ vicāraṇā - sace pārājikaṃ ārocentassa pācittiyaṃ na bhaveyya, yathā samānepi bhikkhu-bhikkhunīnaṃ upasampannasade yattha bhikkhunī anadhippetā hoti, tattha bhikkhuṃ ṭhapetvā avaseso anupasampannoti vuccati; evamidha samānepi pārājikasāṅghādisesānaṃ duṭṭhullasade yadi pārājikaṃ anadhippetāṃ, “duṭṭhullā nāma āpatti terasa saṅghādisesā”ti etadeva vattabbaṃ siyā. Tattha bhaveyya “yo pārājikaṃ āpanno, so bhikkhubhāvato cuto, tasmā tassa āpattiṃ ārocento dukkaṭaṃ āpajjati”ti. Evaṃ sati akkosantopi dukkaṭaṃ āpajjeyya, pācittiyameva ca āpajjati. Vuttañhetā - “asuddho hoti puggalo aññataraṃ pārājikaṃ dhammaṃ ajjhāpanno, tañce asuddhadiṭṭhi samāno okāsaṃ kārāpetvā akkosādhippāyo vadati, āpatti

omasavādassā''ti. Evaṃ pāḷiyā vicāriyamānāya pārājikaṃ ārocentassāpi pācittiyameva dissati. Kiñcāpi dissati, atha kho sabbaaṭṭhakathāsu vuttattā aṭṭhakathācariyāva ettha pamāṇaṃ, na aññā vicāraṇā. Pubbepi ca āvocumha - ''buddhena dhammo vinayo ca vutto, yo tassa puttehi tatheva ñāto''tiādi. Aṭṭhakathācariyā hi buddhassa adhippāyaṃ jānanti.

Imināpi cetam pariyaṇena veditabbaṃ. Aññatra bhikkhusammutiyāti hi vuttaṃ. Bhikkhusammutiyā ca ārocanaṃ āyatim saṃvaratthāya puna tathārūpaṃ āpattim anāpajjanatthāya bhagavatā anuññātaṃ, na tassa bhikkhuno avaṇṇamattappakāsanatthāya, sāsane cassa patiṭṭhānisedhanatthāya, na ca pārājikaṃ āpannassa puna tathārūpāya āpattiyā anāpajjanena bhikkhubhāvo nāma atthi. Tasmā ''pārājikāni duṭṭhullasaddatthadassanattham vuttāni, saṅghādisesaṃ pana idhādhippeta''nti yaṃ aṭṭhakathāsu vuttaṃ, taṃ suvuttameva.

80. Atthi bhikkhusammuti āpattipariyantātiādīsu pana yā ayaṃ bhikkhusammuti vuttā, sā na katthaci āgatā, idha vuttattāyeva pana abhiṇhāpattikaṃ bhikkhum disvā evamesa paresu hirottappenāpi āyatim saṃvaraṃ āpajjissatīti tassa bhikkhuno hitesitāya tikkhattum apaloketvā saṅghena kātābbāti veditabbāti.

82. Aduṭṭhullaṃ āpattim āroceti āpatti dukkaṭassāti pañcapi āpattikkhandhe ārocentassa dukkaṭaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana pārājikaṃ ārocentassāpi dukkaṭameva vuttaṃ. Anupasampannassa duṭṭhullaṃ vā aduṭṭhullaṃ vā ajjhācāranti ettha ādito pañca sikkhāpadāni duṭṭhullo nāma ajjhācāro, sesāni aduṭṭhullo. Sukkavissatṭhikāyasamsaggaduṭṭhullaattakāmā panassa ajjhācāro nāmāti vuttaṃ.

83. Vatthum ārocetīti ''ayaṃ sukkavissatṭhiṃ āpanno, duṭṭhullaṃ āpanno, attakāmaṃ āpanno'' kāyasamsaggaṃ āpannoti evaṃ vadantassa anāpatti. Āpattim ārocetīti ettha ''ayaṃ pārājikaṃ āpanno, saṅghādisesaṃ thullaccayaṃ pācittiyaṃ pāṭidesanīyaṃ dukkaṭaṃ dubbhāsitaṃ āpanno''ti vadati anāpatti. ''Ayaṃ asuciṃ mocetvā saṅghādisesaṃ āpanno''tiādinā pana nayena vatthunā saddhiṃ āpattim ghaṭetvā ārocentasseva āpatti. Sesamettha uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Duṭṭhullārocanasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Pathavīkhaṇanasikkhāpadavaṇṇanā

86. Dasamasikkhāpade - jātā ca pathavī ajātā ca pathavīti imehi padehi jātapathaviñca ajātapathaviñca dasseti. Appapāsāṇādīsu appā pāsāṇā etthāti appapāsāṇāti evamattho daṭṭhabbo. Tattha muṭṭhippamāṇato upari pāsāṇāti veditabbā, muṭṭhippamāṇā sakkharā. Kathalāti kapālakhaṇḍāni. Marumbāti kaṭasakkharā. Vālikāti vālukāyeva. Yebhuyyena paṃsukāti tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā paṃsu, eko pāsāṇādīsu aññataro. Adaḍḍhāpīti uddhanapattapacanakumbhakārāvāpādivasena tathā tathā adaḍḍhā. Sā pana visum natthi, suddhapaṃsuādīsu aññatarāva veditabbā. Yebhuyyenasakkharāti bahutarā sakkharā. Hatthikucchiyaṃ kira ekapacchipūraṃ āharāpetvā doṇiyaṃ dhovitvā pathaviyā yebhuyyena sakkharabhāvaṃ ñatvā sayam bhikkhū pokkharāṇim khaṇimṃsu. Yāni pana majjhe ''appapaṃsu appamattikā''ti dve padāni, tāni

yebhuyyenapāsāṇādipañcakameva pavisanti tesamyeva hi dvinnam
pabhedadassanametaṃ. Sayam khaṇati āpatti pācittiyassāti ettha pahāre pahāre
pācittiyam veditabbam. Sakim āṇatto bahukampi khaṇatīti sacepi sakaladivasam
khaṇati, āṇāpakassa ekamyeva pācittiyam. Sace pana kusito hoti, punappunam
āṇāpetabbo. Taṃ āṇāpetvā khaṇāpentassa vācāya vācāya pācittiyam. Ayam tāva
pālivaṇṇanā.

Ayam pana pālimuttakavinicchayo - “pokkharaṇim khaṇā”ti vadati, vaṭṭati.
Khatāyeva hi pokkharaṇī nāma hoti, tasmā ayam kappiyavohāro. Esa nayo “vāpiṃ
taḷākam āvāṭam khaṇā”tiādīsupi. “Imam okāsam khaṇa, imasmim okāse
pokkharaṇim khaṇā”ti vattum pana na vaṭṭati. “Kandam khaṇa, mūlam khaṇā”ti
aniyāmetvā vattum vaṭṭati. “Imam vallim khaṇa, imasmim okāse kandam vā mūlam
vā khaṇā”ti vattum na vaṭṭati. Pokkharaṇim sodhenteḥi yo kuṭeḥi ussiñcitum sakkā
hoti tanukakaddamo, taṃ apānetum vaṭṭati, bahalam na vaṭṭati. Ātapena
sukkhakaddamo phalati, tatra yo heṭṭhā pathaviyā asambaddho, tameva apānetum
vaṭṭati. Udakena gataṭṭhāne udakapappaṭako nāma hoti, vāṭappahārena calati, taṃ
apānetum vaṭṭati.

Pokkharaṇīādīnam taṭam bhijjivā udakasāmantā patati, sace omakacātumāsam
ovaṭṭham, chinditum vā bhinditum vā vaṭṭati, cātumāsato uddham na vaṭṭati. Sace
pana udayeva patati, deve atirekacātumāsam ovaṭṭhepi udayeva udakassa
patitattā vaṭṭati. Pāsāṇapiṭṭhiyam soṇḍim khaṇanti, sace tattha paṭhamameva
sukhumarajam patati, tañce devena ovaṭṭham hoti, cātumāsaccayena
akappiyapathavīsāṅkhyam gacchati. Udaye pariyādiṇṇe soṇḍim sodhenteḥi taṃ
vikopetum na vaṭṭati. Sace paṭhamameva udakena pūṛati, pacchā rajam patati, taṃ
vikopetum vaṭṭati. Tattha hi deve vassanteḥi udayeva udakam patatīti. Piṭṭhipāsāṇe
sukhumarajam hoti, deve phusāyante allīyati, tampi cātumāsaccayena vikopetum na
vaṭṭati. Sace pana akatapabbhāre vammiko uṭṭhito hoti, yathāsukham vikopetum
vaṭṭati. Sace abbhokāse uṭṭhahati, omakacātumāsam ovaṭṭhoyeva vaṭṭati.
Rukkhādīsu āruḷhaupacikā mattikāyapi eseva nayo.
Gaṇḍuppadagūthamūsikukkaragaṇṭakādīsupi eseva nayo.

Gogaṇṭako nāma gāvīnam khuracchinnakaddamo vuccati. Sace pana heṭṭhimatalena
bhūmisambandho hoti, ekadivasampi na vaṭṭati. Kasitaṭṭhānēpi
naṅgalacchinnamattikāpiṇḍam gaṇhantassa eseva nayo. Purāṇasenāsanam hoti
acchadanam vā vinaṭṭhacchadanam vā, atirekacātumāsam ovaṭṭham
jātapathavīsāṅkhyameva gacchati. Tato avasesam chadaniṭṭhakam vā
gopānasīdīkam upakaraṇam vā “iṭṭhakam gaṇhāmi gopanasim bhittipādam
padarattharaṇam pāsāṇatthambham gaṇhāmī”ti saññāya gaṇhitum vaṭṭati. Tena
saddhim mattikā patati, anāpatti. Bhittimattikam gaṇhantassa pana āpatti. Sace yā
yā atintā taṃ taṃ gaṇhāti, anāpatti.

Antogehe mattikāpuñjo hoti, tasmim ekadivasam ovaṭṭhe geham chādentī, sace
sabbo tinto cātumāsaccayena jātapathaviyeva. Athassa uparibhāgoyeva tinto, anto
atinto, yattakam tintam taṃ kappiyakāraḥi kappiyavohārena apānāmetvā sesam
yathāsukham vaḷaṇṇetum vaṭṭati. Udakena temetvā ekābaddhāyeva hi jātapathavī
hoti, na itarāti.

Abbhokāse mattikāpākāro hoti, atirekacātumāsaṃ ce ovaṭṭho jātapathavīsaṅkhyāṃ gacchati. Tattha laggapaṃsuṃ pana allahatthena chupitvā gahetuṃ vaṭṭati. Sace iṭṭhakapākāro hoti, yebhuyyenakathalaṭṭhāne tiṭṭhati, yathāsukhaṃ vikopetuṃ vaṭṭati. Abbhokāse ṭhitamaṇḍapattambhaṃ ito cito ca sañcāletvā pathaviṃ vikopentena gahetuṃ na vaṭṭati, ujukameva uddharituṃ vaṭṭati. Aññampi sukkharukkhaṃ vā sukkhakhāṇukaṃ vā gaṇhantassa eseva nayo. Navakammattamaṃ pāsāṇaṃ vā rukkaṃ vā daṇḍakehi uccāletvā pavaṭṭentā gacchanti, tattha pathavī bhijjati, sace suddhacittā pavaṭṭenti, anāpatti. Atha pana tena apadesena pathaviṃ bhinditukāmāyeva honti, āpatti. Sākhādīni kaḍḍhantānampi pathaviyaṃ dārūni phālentānampi eseva nayo.

Pathaviyaṃ aṭṭhisūcikaṇṭakādīsupi yaṃkiñci ākoṭetuṃ vā pavesetuṃ vā na vaṭṭati. Passāvadhārāya vegena pathaviṃ bhindissāmīti evaṃ passāvampi kātuṃ na vaṭṭati, karontassa bhijjati, āpatti. Visamabhūmiṃ samaṃ karissāmīti sammunjanīyā ghaṃsitumpi na vaṭṭati, vattasīseneva hi sammajjitabbaṃ. Keci kattarayaṭṭhiyā bhūmiṃ koṭṭenti, pādaṅguṭṭhakena vilikhanti, “caṅkamitaṭṭhānaṃ dassessāmā”ti punappunaṃ bhūmiṃ bhindantā caṅkamanti, sabbaṃ na vaṭṭati. Vīriyasampaggahatthaṃ pana samaṇadhammaṃ karontena suddhacittena caṅkamuṃ vaṭṭati, “hatthaṃ dhovissāmā”ti pathaviyaṃ ghaṃsanti, na vaṭṭati. Aghaṃsantena pana allahatthaṃ pathaviyaṃ ṭhapetvā rajaṃ gahetuṃ vaṭṭati. Keci kaṇḍukacchuādīhi ābādhikā chinnataṭṭhādisu aṅgapaccaṅgāni ghaṃsanti na vaṭṭati.

87. Khaṇati vā khaṇāpeti vāti antamaso pādaṅguṭṭhakenapi sammajjanīsalākāyapi sayāṃ vā khaṇati, aññena vā khaṇāpeti. Bhindati vā bhedāpeti vāti antamaso udakampi chaḍḍento sayāṃ vā bhindati, aññena vā bhindāpeti. Dahati vā dahāpeti vāti antamaso pattampi pacanto sayāṃ vā dahati, aññena vā dahāpeti. Yattakesu ṭhānesu aggim deti vā dāpeti vā tattakāni pācittiyāni. Pattaṃ pacantenapi hi pubbe pakkaṭṭhāneyeva hi pacitabbo. Adaḍḍhāya pathaviyā aggim ṭhapetuṃ na vaṭṭati. Pattapacanapakālassa pana upari aggim ṭhapetuṃ vaṭṭati. Dārūnaṃ upari ṭhapeti, so aggi tāni dahanto gantvā pathaviṃ dahati, na vaṭṭati. Iṭṭhakakapālādīsupi eseva nayo.

Tatrāpi hi iṭṭhakādīnaṃyeva upari ṭhapetuṃ vaṭṭati. Kasmā? Tesāṃ anupādānattā. Na hi tāni aggissa upādānasaṅkhyāṃ gacchanti. Sukkhakhāṇusukkharuṃkhādīsupi aggim dātuṃ na vaṭṭati. Sace pana pathaviṃ appattameva nibbāpetvā gamissāmīti deti, vaṭṭati. Pacchā nibbāpetuṃ na sakkoti, avisayattā anāpatti. Tiṇukkāṃ gahetvā gacchanto hatthe ḍayhamāne bhūmiyaṃ pāpeti, anāpatti. Patitaṭṭhāneyeva upādānaṃ datvā aggim kātuṃ vaṭṭatīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Daḍḍhapaṭṭhaviyā ca yattakāṃ ṭhānaṃ usumāya anugataṃ, sabbaṃ vikopetuṃ vaṭṭatīti tattheva vuttaṃ. Yo pana ajānanako bhikkhu araṇīsaḥitena aggim nibbattetvā hatthena ukkhipitvā “kiṃ karomī”ti vadati, “jālehī”ti vattabbo, “hattho ḍayhatī”ti vadati, “yathā na ḍayhati tathā karohī”ti vattabbo. “Bhūmiyaṃ pātehī”ti pana na vattabbo. Sace hatthe ḍayhamāne pāpeti “pathaviṃ dahissāmī”ti apātītattā anāpatti. Patitaṭṭhāne pana aggim kātuṃ vaṭṭatīti kurundiyaṃ vuttaṃ.

88. Anāpatti imaṃ jānātiādīsū “imassa thambhassa āvāṭaṃ jāna, mahāmattikaṃ jāna, thusamattikaṃ jāna, mahāmattikaṃ dehi, thusamattikaṃ dehi, mattikaṃ āhara, paṃsuṃ āhara, mattikāya attho, paṃsunā attho, imassa thambhassa āvāṭaṃ kappiyaṃ karohi, imaṃ mattikaṃ kappiyaṃ karohi, imaṃ paṃsuṃ kappiyaṃ karohi”ti evamattho veditabbo.

Asañciccāti pāsānarukkhādīni vā pavatṭentassa kattaradaṇḍena vā āhacca āhacca gacchantassa pathavī bhijjati, sā “tena bhindissāmī”ti evaṃ sañcicca abhinnattā asañcicca bhinnā nāma hoti. Iti asañcicca bhindantassa anāpatti. Asatiyāti aññavihito kenaci saddhiṃ kiñci kathento pādaṅguṭṭhakena vā kattarayaṭṭhiyā vā pathaviṃ vilikhanto tiṭṭhati, evaṃ asatiyā vilikhantassa vā bhindantassa vā anāpatti. Ajānantassāti antogehe ovaṭṭhaṃ channaṃ pathaviṃ “akappiyapathavī”ti na jānāti, “kappiyapathavī”ti saññāya vikopeti, “khaṇāmi bhindāmi dahāmi”ti vā na jānāti, kevalaṃ saṅgopanatthāya khaṇittādīni vā ṭhapeti, ḍayhamānahattho vā aggim pāteti, evaṃ ajānantassa anāpatti. Sesam uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Pathavīkhaṇanasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena musāvādavaggo paṭhamo.

2. Bhūtagāmaṃavaggo

1. Bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanā

89. Senāsanavaggassa paṭhamasikkhāpade - anādiyantoti tassā vacanaṃ agaṇhanto. Dārakassa bāhuṃ ākoṭesīti ukkhittaṃ pharasuṃ niggahetuṃ asakkonto manussānaṃ cakkhuvisayātīte mahārājasantikā laddhe rukkhataṭṭhakadibbavimāne nipannassa dārakassa bāhuṃ thanamūleyeva chindi. Na kho metaṃ patirūpantiādimhi ayaṃ saṅkhepavaṇṇanā - himavante kira pakkhadivasesu devatāsannipāto hoti, tattha rukkhadhammaṃ pucchanti - “tvam rukkhadhamme ṭhitā na ṭhitā”ti? Rukkhadhammo nāma rukkhe chijjamāne rukkhadevatāya manopadosassa akaraṇaṃ. Tattha yā devatā rukkhadhamme aṭṭhitā hoti, sā devatāsannipātaṃ pavisitum na labhati. Iti sā devatā imaṅca rukkhadhamme aṭṭhānapaccayaṃ ādīnaṃ addasa, bhagavato ca sammukhā sutapubbaddhammadesanānusārena tathāgatassa chaddantādikāle pubbacaritaṃ anussari. Tenassā etadahosi - “na kho metaṃ patirūpaṃ...pe... voropeyya”nti. Yaṃnūnāhaṃ bhagavato etamatthaṃ āroceyyanti idaṃ panassā “ayaṃ bhikkhu sapitiko putto, addhā bhagavā imaṃ imassa ajjhācāraṃ sutvā mariyādaṃ bandhissati, sikkhāpadaṃ paññāpessatī”ti paṭisañcikkhantiyā ahosi. Sacajja tvam devateti sace ajja tvam devate. Pasaveyyāsīti janeyyāsi uppādeyyāsi. Evaṅca pana vatvā bhagavā taṃ devataṃ saññāpento -

“Yo ve uppatitaṃ kodhaṃ, rathaṃ bhantaṃva vāraye;
Tamahaṃ sārathiṃ brūmi, rasmiggāho itaro jano”ti.

Imaṃ gāthamabhāsi. Gāthāpariyosāne sā devatā sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Puna bhagavā sampattaparīsāya dhammaṃ desento -

“Yo uppatitaṃ vineti kodhaṃ, viṣaṭaṃ sappavisamva osadhehi;
So bhikkhu jahāti orapāraṃ, urago jiṇṇamivattacaṃ purāṇa”nti.

Imaṃ gāthamabhāsi. Tatra paṭhamagāthā dhammapade saṅgahaṃ āruḷhā, dutiyā suttanipāte, vatthu pana vinayeti. Atha bhagavā dhammaṃ desentoyeva tassā devatāya vasanaṭṭhānaṃ āvajjanto patirūpaṃ ṭhānaṃ disvā “gaccha, devate,

asukasmiṃ okāse rukkhō vivitto, tasmīṃ upagacchā”ti āha. So kira rukkhō na ālaviraṭṭhe, jetavanassa antoparikkhepe, yassa devaputtassa pariggaho ahosi, so cuto; tasmā “vivitto”ti vutto. Tato paṭṭhāya ca pana sā devatā sammāsambuddhato laddhaparihārā buddhupaṭṭhāyikā ahosi. Yadā devatāsamāgamo hoti, tadā mahesakkhadevatāsu āgacchantīsu aññā appesakkhā devatā yāva mahāsamuddacakkavālapabbatā tāva paṭikkamanti. Ayaṃ pana attano vasanaṭṭhāne nisīditvāva dhammaṃ suṇāti. Yampi paṭhamayāme bhikkhū pañhaṃ pucchanti, majjhimayāme devatā, taṃ sabbamaṃ tattheva nisīditvā suṇāti. Cattāro ca mahārājānopi bhagavato upaṭṭhānaṃ āgantvā gacchantā taṃ devataṃ disvāva gacchanti.

90. Bhūtagāmapātabyatāyāti ettha bhavanti ahuvuñcāti bhūtā; jāyanti vaḍḍhanti jātā vaḍḍhitā cāti attho. Gāmoti rāsi; bhūtānaṃ gāmoti bhūtagāmo; bhūtā eva vā gāmo bhūtagāmo; patiṭṭhitaharitatīṇarukkhādīnametaṃ adhivacanaṃ. Pātabyassa bhāvo pātabyatā; chedanabhedanādīhi yathārucci paribhuñjitabbatāti attho. Tassā bhūtagāmapātabyatāya; nimittatthe bhumavacanaṃ, bhūtagāmapātabyatāhetu, bhūtagāmassa chedanādipaccayā pācittiyanti attho.

91. Idāni taṃ bhūtagāmaṃ vibhajitvā dassento bhūtagāmo nāma pañca bījajātānītiādīmāha. Tattha bhūtagāmo nāmāti bhūtagāmaṃ uddharitvā yasmiṃ sati bhūtagāmo hoti, taṃ dassetuṃ “pañca bījajātāni”ti āhāti aṭṭhakathāsu vuttaṃ. Evaṃ santepi “yāni vā panaññānīpi atthi mūle jāyanti”tiādīni na samenti. Na hi mūlabījādīni mūlādīsu jāyanti, mūlādīsu jāyamānāni pana tāni bījakatāni, tasmā evamettha vaṇṇanā veditabbā - bhūtagāmo nāmāti vibhajitabbapadaṃ. Pañcāti tassa vibhāgaparicchedo. Bījajātānīti paricchinnaḍḍhammanidassanaṃ. Tassattho - bījehi jātāni bījajātāni; rukkhādīnametaṃ adhivacanaṃ. Aparo nayo - bījāni ca tāni vijātāni ca pasūtāni nibbattapaṇṇamūlānīti bījajātāni. Etena allavālikādīsu ṭhapitānaṃ nibbattapaṇṇamūlānaṃ siṅgiverādīnaṃ saṅgaho kato hoti.

Idāni yehi bījehi jātattā rukkhādīni bījajātānīti vuttāni, tāni dassento “mūlabīja”ntiādīmāha. Tesamaṃ uddeso pākaṭṭo eva. Niddese yāni vā panaññānīpi atthi mūle jāyanti mūle sañjāyantīti ettha bījato nibbattena bījaṃ dassitaṃ, tasmā evamettha attho daṭṭhabbo, yāni vā panaññānīpi atthi ālūvakaserukamaluppapūṇḍarīkakuvalayakandapāṭalimūlādibhede mūle gacchavallirukkhādīni jāyanti sañjāyanti, tāni yamhi mūle jāyanti ceva sañjāyanti ca tañca, pāliyaṃ vuttaṃ haliddādi ca sabbampi etaṃ mūlabījaṃ nāma. Eseva nayo khandhabījādīsu. Yevāpanakakhandhabījesu panettha ambāṭakaindasālanuhīpāḷibhaddakaṇīkārādīni khandhabījāni, amūlavalli caturassavallikaṇavīrādīni phaḷubījāni makacisumanajayasumanādīni aggabījāni, ambajambūpanasatṭhiādīni bījabījānīti daṭṭhabbāni.

92. Idāni yaṃ vuttaṃ “bhūtagāmapātabyatāya pācittiya”nti tattha saññāvasena āpattānāpattibhedaṃ pātabyatābhedañca dassento bīje bījasaññītiādīmāha. Tattha yathā “sālīnaṃ cepi odanaṃ bhuñjati”tiādīsu sālītaṇḍulānaṃ odano “sālīnaṃ odano”ti vuccati, evaṃ bījato sambhūto bhūtagāmo “bīja”nti vuttoti veditabbo. Yaṃ pana “bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato”tiādīsu vuttaṃ bhūtagāmaparimocanaṃ katvā ṭhapitaṃ bījaṃ, taṃ dukkaṭavattu. Atha vā yadetamaṃ “bhūtagāmo nāmā”ti sikkhāpadavibhaṅgassa ādipadaṃ, tena saddhiṃ yojetvā yaṃ bījaṃ bhūtagāmo nāma hoti, tasmīṃ bīje bījasaññīti satthakādīni gahetvā sayamaṃ vā chindati aññena vā chedāpeti, pāsāṇādīni gahetvā sayamaṃ vā bhindati aññena vā

bhedāpeti, aggiṃ upasaṃharitvā sayaṃ vā pacati aññena vā pacāpeti, āpatti pācittiyassāti evamettha attho veditabbo. Yathārutaṃ pana gahetvā bhūtagāmaavinimuttassa bījassa chindanādibhedāya pātabyatāya pācittiyaṃ na vattabbaṃ.

Ayañhettha vinicchayakathā - bhūtagāmaṃ vikopentassa pācittiyaṃ bhūtagāmaparimocitaṃ pañcavidhampi bījagāmaṃ vikopentassa dukkaṭaṃ. Bījagāmaabhūtagāmo nāmesa atthi udakaṭṭho, atthi thalaṭṭho. Tattha udakaṭṭho sāsapamattikā tilabījakādibhedā sapaṇṇikā apaṇṇikā ca sabbā sevālaṃkā antamaso udakapappaṭakaṃ upādāya “bhūtagāmo”ti veditabbo. Udakapappaṭako nāma upari thaddho pharusavaṇṇo, heṭṭhā mudu nīlavaṇṇo hoti. Tattha yassa sevālassa mūlaṃ orūhitvā pathaviyaṃ patitṭhitaṃ, tassa pathavī ṭhānaṃ. Yo uduke sañcarati, tassa udakaṃ. Pathaviyaṃ patitṭhitaṃ yattha katthaci vikopentassa uddharitvā vā ṭhānantaraṃ saṅkāmentassa pācittiyaṃ. Uduke sañcarantaṃ vikopentasseva pācittiyaṃ. Hatthehi pana ito cito ca viyūhitvā nhāyitum vaṭṭati, sakalañhi udakaṃ tassa ṭhānaṃ. Tasmā na so ettāvatā ṭhānantaraṃ saṅkāmito hoti. Uduke pana udakena vinā sañcicca ukkhipitum na vaṭṭati, udakena saddhiṃ ukkhipitvā puna uduke pakkhipitum vaṭṭati. Parissāvanantarena nikkhamati, kappiyaṃ kārāpetvāva udakaṃ paribhuñjitabbaṃ. Uppalīnīpaduminiādīni jalajavallitīṇāni udakato uddharantassa vā tattheva vikopentassa vā pācittiyaṃ. Parehi uppāṭitāni vikopentassa dukkaṭaṃ. Tāni hi bījagāme saṅgahaṃ gacchanti. Tilabījakasāsapamattakasevālopi udakato uddhato amilāto aggabījasaṅgahaṃ gacchati. Mahāpaccariyādīsu “anantakatilabījakaudakapappaṭakādīni dukkaṭavattukāni”ti vuttaṃ, tattha kāraṇaṃ na dissati. Andhakaṭṭhakathāyaṃ “sambuṇṇabhūtagāmo na hoti, tasmā dukkaṭa”nti vuttaṃ, tampi na sameti, bhūtagāme hi pācittiyaṃ, bījagāme dukkaṭaṃ vuttaṃ. Asambuṇṇabhūtagāmo nāma tatiyo koṭṭhāso neva pāliyaṃ na aṭṭhakathāsu āgato. Atha etaṃ bījagāmasaṅgahaṃ gacchissatīti, tampi na yuttaṃ, abhūtagāmamūlattā tādisassa bījagāmassāti. Apica “garukalahukesu garuke ṭhātabba”nti etaṃ vinayalakkhaṇaṃ.

Thalaṭṭhe - chinnaṃ rukkhaṇaṃ avasiṭṭho haritakhāṇu nāma hoti. Tattha kakudhakarāñjapiyaṅgupanasādīnaṃ khāṇu uddhaṃ vaḍḍhati, so bhūtagāmena saṅgahito. Tālanāḷikerādīnaṃ khāṇu uddhaṃ na vaḍḍhati, so bījagāmena saṅgahito. Kadaliyā pana aphalitāya khāṇu bhūtagāmena saṅgahito, phalitāya bījagāmena. Kadaliyā pana phalitā yāva nīlapaṇṇā, tāva bhūtagāmeneva saṅgahitā, tathā phalito veḷu. Yadā pana aggato paṭṭhāya sussati, tadā bījagāmena saṅgahaṃ gacchati. Katarabījagāmena? Phaḷubījagāmena. Kiṃ tato nibbattati? Na kiñci. Yadi hi nibbatteyya, bhūtagāmeneva saṅgahaṃ gaccheyya. Indasālādirukkhe chinditvā rāsīṃ karonti, kiñcāpi rāsikatadaṇḍakehi ratanappamāṇāpi sākā nikkhamanti, bījagāmeneva saṅgahaṃ gacchanti. Tattha maṇḍapatthāya vā vatthāya vā vālīropanatthāya vā bhūmiyaṃ nikhaṇanti, mūlesu ceva paṇṇesu ca niggatesu puna bhūtagāmasaṅkhaṃ gacchanti. Mūlamattesu pana paṇṇamattesu vā niggatesu bījagāmena saṅgahitā eva.

Yāni kānici bījāni pathaviyaṃ vā udakena siñcitvā ṭhapitāni, kapālādīsu vā allapaṃsum pakkhipitvā nikkhattāni honti, sabbāni mūlamatte paṇṇamatte vā niggatepi bījāniyeva. Sacepi mūlāni ca upari aṅkuro ca niggacchati, yāva aṅkuro harito na hoti, tāva bījāniyeva. Muggādīnaṃ pana paṇṇesu utṭhitesu vīhiādīnaṃ vā aṅkure harite nīlapaṇṇavaṇṇe jāte bhūtagāmasaṅgahaṃ gacchanti. Tālaṭṭhīnaṃ

paṭhamam sūkaradāṭhā viya mūlam niggacchati. Niggatepi yāva upari pattavaṭṭi na niggacchati, tāva bījagāmayeva. Nāḷikerassa tacam bhinditvā dantasūci viya aṅkuro niggacchati, yāva migasiṅgasadisā nīlapattavaṭṭi na hoti, tāva bījagāmayeva. Mūle aniggatepi tādisāya pattavaṭṭiyā jātāya amūlakabhūtagāme saṅgaham gacchati.

Ambaṭṭhiādīni vīhiādīhi vinicchinitabbāni. Vandākā vā aññā vā yā kāci rukkhe jāyitvā rukkham ottharati, rukkhova tassā ṭhānam, tam vikopentassa vā tato uddharantassa vā pācittiyam. Ekā amūlikā latā hoti, aṅguliveṭhako viya vanappagumbadaṇḍake veṭheti, tassāpi ayameva vinicchayo. Gehamukhapākāavedikācetiyaḍḍisu nīlavanṇo sevālo hoti, yāva dve tīṇi pattāni na sañjāyanti tāva aggabījasaṅgaham gacchati. Pattesu jātesu pācittiyavatthu. Tasmā tādisesu ṭhānesu sudhālepampi dātum na vaṭṭati. Anupasampannena littassa uparisnehalepo dātum vaṭṭati. Sace nidāghasamaye sukkhasevālo tiṭṭhati, tam sammunījanīādīhi ghaṃsitvā apanetum vaṭṭati. Pāṇiyaghaṭṭādīnam bahi sevālo dukkaṭavatthu, anto abbohāriko. Dantakaṭṭhapūvāḍisu kaṇṇakampi abbohārikameva. Vuttañhetam - “sace gerukaparikkammakatā bhitti kaṇṇakitā hoti, colakam temetvā pīletvā pamajjitabbā”ti.

Pāsāṇajātīpāsāṇadaddusevāloseyyakādīni aharitavanṇāni apattakāni ca dukkaṭavatthukāni. Ahicchattakam yāva makulam hoti, tāva dukkaṭavatthu. Pupphitakālato paṭṭhāya abbohārikam. Allarukkhatō pana ahicchattakam gaṇhanto rukkhattacam vikopeti, tasmā tattha pācittiyam. Rukkhapappaṭikāyapi eseva nayo. Yā pana indasālakakudhādīnam pappaṭikā rukkhato muccitvā tiṭṭhati, tam gaṇhantassa anāpatti. Niyyāsampi rukkhato muccitvā ṭhitam sukkharukkhe vā laggam gaṇhitum vaṭṭati. Allarukkhatō na vaṭṭati. Lākhāyapi eseva nayo. Rukkham cāletvā paṇḍupalāsam vā pariṇatakaṇikārādīpuppham vā pātentassa pācittiyameva. Hatthakukkuccena mudukesu indasālanuhīkhandhāḍisu vā tatthajātakatālapanṇāḍisu vā akkharam chindantassāpi eseva nayo.

Sāmaṇerānam puppham ocinantānam sākham onāmetvā dātum vaṭṭati. Tehi pana pupphehi pāṇiyam na vāsetabbam. Pāṇiyavāsathhikena sāmaṇeram ukkhipitvā ocināpetabbāni. Phalasākhāpi attanā khāditukāmena na onāmetabbā. Sāmaṇeram ukkhipitvā phalam gāhāpetabbam. Yamkiñci gaccham vā latam vā uppāṭentehi sāmaṇerehi saddhiṃ gahetvā ākaḍḍhitum na vaṭṭati. Tesam pana ussāhajananttham anākaḍḍhantena kaḍḍhanākāram dassentena viya agge gahetum vaṭṭati. Yesam rukkhānam sākha ruhati, tesam sākham makkhikābījanādīnam atthāya kappiyam akārāpetvā gahitam tace vā patte vā antamaso nakhenapi vilikhantassa dukkaṭam. Allasiṅgiverāḍisupi eseva nayo. Sace pana kappiyam kārāpetvā sītale padese ṭhapitassa mūlam sañjāyati, uparibhāge chinditum vaṭṭati. Sace aṅkuro jāyati, heṭṭhābhāge chinditum vaṭṭati. Mūle ca nīlaṅkure ca jāte na vaṭṭati.

Chindati vā chedāpeti vāti antamaso sammunījanosalākāyapi tiṇāni chindissāmīti bhūmiṃ sammajjanto sayam vā chindati, aññena vā chedāpeti. Bhindati vā bhedāpeti vāti antamaso caṅkamantopi chijjanakam chijjatu, bhijjanakam bhijjatu, caṅkamitattṭhānam dassessāmīti sañcicca pādehi akkamanto tiṇavallīādīni sayam vā bhindati aññena vā bhedāpeti. Sacepi hi tiṇam vā latam vā gaṇṭhiṃ karontassa bhijjati, gaṇṭhipi na kātabbo. Tālarukkḥāḍisu pana corānam anāruhanatthāya dārumakkaṭakam ākoṭenti, kaṇṭake bandhanti, bhikkhussa evam kātum na vaṭṭati. Sace dārumakkaṭako rukkhe allīnamattova hoti, rukkham na pīleti, vaṭṭati. “Rukkham chinda, latam chinda, kadam vā mūlam vā uppāṭehī”ti vattumpi vaṭṭati,

aniyāmitattā. Niyāmetvā pana “imaṃ rukkhamaṃ chindā”tiādi vattum na vaṭṭati. Nāmaṃ gahetvāpi “ambarukkhamaṃ caturassavallimaṃ āluvakandaṃ muñjatiṇaṃ asukarukkhacchallimaṃ chinda bhinda uppāṭehi”tiādivacanampi aniyāmitameva hoti. “Imaṃ ambarukkha”ntiādivacanameva hi niyāmitaṃ nāma, taṃ na vaṭṭati.

Pacati vā pacāpeti vāti antamaso pattampi pacitukāmo tiṇādīnaṃ upari sañcicca aggaṃ karonto sayamaṃ vā pacati, aññaṃ vā pacāpeti sabbamaṃ pathavīkhaṇanasikkhāpade vuttanayena veditabbaṃ. Aniyāmetvā pana “mugge paca, māse pacā”tiādi vattum vaṭṭati. “Ime mugge paca, ime māse pacā”ti evaṃ vattum na vaṭṭati.

Anāpatti imaṃ jānātiādīsu “imaṃ mūlabhesajjamaṃ jāna, imaṃ mūlaṃ vā paṇṇamaṃ vā dehi, imaṃ rukkhamaṃ vā lataṃ vā āhara, iminā pupphena vā phalena vā paṇṇena vā attho, imaṃ rukkhamaṃ vā lataṃ vā phalaṃ vā kappiyamaṃ karohī”ti evamattho daṭṭhabbo. Ettāvatā bhūtagāmaparimocanaṃ kataṃ hoti. Paribhuñjantena pana bījagāmaparimocanattaṃ puna kappiyamaṃ kāretabbaṃ.

Kappiyakaraṇaṅcettha iminā suttānusāreṇa veditabbaṃ - “anujānāmi, bhikkhave, pañcahi samaṇakappehi phalaṃ paribhuñjitum aggiparijitaṃ satthaparijitaṃ nakhaparijitaṃ abijamaṃ nibbaṭṭabijameva pañcama”nti. Tattha “aggiparijita”nti agginā parijitaṃ adhibhūtaṃ daḍḍamaṃ phuṭṭhanti attho. “Satthaparijita”nti satthena parijitaṃ adhibhūtaṃ chinnaṃ viddhaṃ vāti attho. Esa nayo nakhaparijite. Abijanibbaṭṭabijāni sayameva kappiyāni. Agginā kappiyamaṃ karontena kaṭṭhaggigomayaggiādīsu yena kenaci antamaso lohakhaṇḍenapi ādittena kappiyamaṃ kātabbaṃ. Tañca kho ekadesa phusantena “kappiya”nti vatvāva kātabbaṃ. Satthena karontena yassa kassaci lohamayasatthassa antamaso sūcinakhacchedanānampi tuṇḍena vā dhārāya vā chedaṃ vā vedhaṃ vā dassentena “kappiya”nti vatvāva kātabbaṃ. Nakhena kappiyamaṃ karontena pūtinakhena na kātabbaṃ. Manussānaṃ pana sīhabyagghadīpimakkaṭādīnaṃ sakuntānañca nakhā tikhiṇā honti, tehi kātabbaṃ. Assamahimsasūkaramigagorūpādīnaṃ khurā atikhiṇā, tehi na kātabbaṃ, katampi akataṃ hoti. Hatthinakhā pana khurā na honti, tehi vaṭṭati. Yehi pana kātuṃ vaṭṭati, tehi tatthajātakehipi uddharitvā gahitakehipi chedaṃ vā vedhaṃ vā dassentena “kappiya”nti vatvāva kātabbaṃ.

Tattha sacepi bījānaṃ pabbatamatto rāsi rukkhasahassaṃ vā chinditvā ekābaddhaṃ katvā ucchūnaṃ vā mahābhāro bandhitvā ṭhapito hoti, ekasmiṃ bīje vā rukkhasākhāya vā ucchumhi vā kappiye kate sabbamaṃ kataṃ hoti. Ucchū ca dārūni ca ekato baddhāni honti, ucchum kappiyamaṃ karissāmīti dāruṃ vijjhati, vaṭṭatiyeva. Sace pana yāya rajjuyā vā valliyā vā baddhāni, taṃ vijjhati, na vaṭṭati. Ucchukhaṇḍānaṃ pacchiṃ pūretvā āharanti, ekasmiṃ khaṇḍe kappiye kate sabbamaṃ katameva hoti. Maricapakkādīhi missetvā bhattaṃ āharanti, “kappiyamaṃ karohī”ti vutte sacepi bhattasitthe vijjhati, vaṭṭatiyeva. Tilataṇḍulādīsupi eseva nayo. Yāguyā pakkhittāni pana ekābaddhāni hutvā na santiṭṭhanti, tattha ekamekaṃ vijjhitvā kappiyamaṃ kātabbameva. Kapitthaphalādīnaṃ anto miñjaṃ kaṭāhaṃ muñcitvā sañcarati, bhindāpetvā kappiyamaṃ kārapetabbaṃ. Ekābaddhaṃ hoti, kaṭāhepi kātuṃ vaṭṭati.

Asañciccāti pāsānarukkhādīni vā pavaṭṭentassa sākhaṃ vā kaḍḍhantassa kattaraṇḍena vā bhūmiṃ paharitvā gacchantassa tiṇāni chijjanti, tāni tena chindissāmīti evaṃ sañcicca acchinnattā asañcicca chinnāni nāma honti. Iti asañcicca chindantassa anāpatti.

Asatiyāti aññavihito kenaci saddhiṃ kiñci kathento pādaṅguṭṭhakena vā hatthena vā tiṇaṃ vā lataṃ vā chindanto tiṭṭhati, evaṃ asatiyā chindantassa anāpatti.

Ajānantassāti etthabbhantare bījagāmoti vā bhūtagāmoti vā na jānāti, chindāmītipi na jānāti, kevalaṃ vatiyā vā palālapuñje vā nikhādanaṃ vā khaṇittim vā kudālaṃ vā saṅgopanatthāya ṭhapeti, ḍayhamānahattho vā aggim pātetī, tatra ce tiṇāni chijjanti vā ḍayhanti vā anāpatti. Manussaviggahapārājikavaṇṇanāyaṃ pana sabbaaṭṭhakathāsu “sace bhikkhu rukkhena vā ajjhotthaṇo hoti, opāte vā patito sakkā ca hoti rukkhaṃ chinditvā bhūmim vā khaṇitvā nikkhamitum, jīvita hetupi attanā na kātabbhaṃ. Aññaṇa pana bhikkhunā bhūmim vā khaṇitvā rukkhaṃ vā chinditvā allarukkhaṇo vā daṇḍakaṃ chinditvā taṃ rukkhaṃ pavaṭṭetvā nikkhāmetum vaṭṭati, anāpattī”ti vuttaṃ. Tattha kāraṇaṃ na dissati - “anujānāmi, bhikkhave, davaḍāhe ḍayhamāne paṭaggim dātum, parittaṃ kātu”nti idaṃ pana ekameva suttaṃ dissati. Sace etassa anulomaṃ “attano na vaṭṭati, aññaṇa vaṭṭatī”ti idaṃ nānākaraṇaṃ na sakkā laddhum. Attano atthāya karonto attasinehena akusalacitteneva karoti, paro pana kāruññaṇa, tasmā anāpattīti ce. Etampi akāraṇaṃ. Kusalacittenāpi hi imaṃ āpattim āpajjati. Sabbaaṭṭhakathāsu pana vuttattā na sakkā paṭisedhetum. Gavesitabbā ettha yutti. Aṭṭhakathācariyānaṃ vā saddhāya gantabbanti. Sesam uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti. Kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Bhūtagāmasikkhāpadaṃ paṭhamam.

2. Aññavāda kasikkhāpadavaṇṇanā

94. Dutiyasikkhāpade - anācāraṃ ācaritvāti akātabbhaṃ katvā; kāyavacīdvāresu āpattim āpajjitvāti vuttaṃ hoti. Aññaṇaṇaṃ paṭicaratīti aññaṇa vacanena aññaṃ vacanaṃ paṭicarati paṭicchādeti ajjhottharati; idāni taṃ paṭicaraanavidhiṃ dassento “ko āpanno”ti ādimāha. Tatrāyaṃ vacanasambandho - so kira kiñci vītikkamaṃ disvā “āvuso, āpattim āpannosī”ti saṅghamajje āpattiyā anuyuñjiyamāno “ko āpanno”ti vadati. “Tato tva”nti vutte “ahaṃ kiṃ āpanno”ti vadati. Atha “pācittiyaṃ vā dukkaṭaṃ vā”ti vutte vatthum pucchanto “ahaṃ kismiṃ āpanno”ti vadati. Tato “asukasmiṃ nāma vatthusmi”nti vutte “ahaṃ kathaṃ āpanno, kiṃ karonto āpannomhī”ti pucchati. Atha “idaṃ nāma karonto āpanno”ti vutte “kaṃ bhaṇathā”ti vadati. Tato “taṃ bhaṇāmā”ti vutte “kiṃ bhaṇathā”ti vadati.

Apicettha ayaṃ pālīmuttakopi aññaṇaṇaṃ paṭicaraanavidhi - bhikkhūhi “tava sipāṭikāya kahāpaṇo diṭṭho, kissevamasāruppaṃ karosī”ti vutto “sudiṭṭhaṃ, bhante, na paneso kahāpaṇo; tipumaṇḍalaṃ eta”nti bhaṇanto vā “tvaṃ suraṃ pivanto diṭṭho, kissevaṃ karosī”ti vutto “sudiṭṭho, bhante, na panesā surā, bhesajjatthāya sampāditaṃ ariṭṭha”nti bhaṇanto vā “tvaṃ paṭicchanne āsane mātugāmena saddhiṃ nisinno diṭṭho, kissevamasāruppaṃ karosī”ti vutto “yena diṭṭhaṃ sudiṭṭhaṃ, viññū panettha dutiyo atthi, so kissa na diṭṭho”ti bhaṇanto vā, “īdisaṃ tayā kiñci diṭṭha”nti puṭṭho “na suṇāmi”ti sotamupanento vā, sotadvāre pucchantānaṃ cakkhum upanento vā, aññaṇaṇaṃ paṭicaratīti veditabbo. Aññavādaṃ ropetūti aññavādaṃ āropetu; patiṭṭhāpetūti attho. Vihesakaṃ ropetūti etasmimpi ese va nayo.

98. Aññavāḍake vihesake pācittiyanti ettha aññaṃ vadatīti aññavāḍakaṃ; aññenaññaṃ paṭicaraṇassetam nāmaṃ. Vihesetīti vihesakaṃ; tuṇhībhūtassetam nāmaṃ, tasmim aññavāḍake vihesake. Pācittiyanti vatthudvaye pācittiyadvayaṃ vuttaṃ.

100. Aropite aññavāḍaketi kammavācāya anāropite aññavāḍake. Aropite vihesaketi etasmimpi eseṇa nayo.

101. Dhammakamme dhammakammasaññītiādīsu yaṃ taṃ aññavāḍakavihesakaropanakkammaṃ kataṃ, tañce dhammakammaṃ hoti, so ca bhikkhu tasmim dhammakammasaññī aññavāḍakañca vihesakañca karoti, athassa tasmim aññavāḍake ca vihesake ca āpatti pācittiyassāti iminā nayeṇa attho veditabbo.

102. Ajānanto pucchati āpattiṃ vā āpannabhāvaṃ ajānantoyeva “kiṃ tumhe bhaṇatha, ahaṃ na jānāmī”ti pucchati. Gilāno vā na kathetīti mukhe tādiso byādhi hoti, yena kathetuṃ na sakkoti. Saṅghassa bhaṇḍanaṃ vātiādīsu saṅghamajjhe kathite tappaccayā saṅghassa bhaṇḍanaṃ vā kalaho vā vivādo vā bhavissati, so mā ahoṣīti maññaṃāno na kathetīti iminā nayeṇa attho veditabbo. Sesam uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, siyā kiriyaṃ, siyā akiriyaṃ, aññenaññaṃ paṭicarantassa hi kiriyaṃ hoti, tuṇhībhāvena vihesantassa akiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Aññavāḍakasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Ujjhāpanakasikkhāpadavaṇṇanā

103. Tatiyasikkhāpade - dabbam mallaputtaṃ bhikkhū ujjhāpentīti “chandāya dabbo mallaputto”tiādīni vadantā taṃ āyasmantaṃ tehi bhikkhūhi avajānāpentī, avaññāya olokāpentī, lāmakato vā cintāpentī”ti attho. Lakkhaṇam panettha saddasatthānusāreṇa veditabbaṃ. Ujjhāpentīti pāṭho. Ayamevattho. Chandāyāti chandena pakkhapātena; attano attano sandiṭṭhasambhattānaṃ paṇītāni paññāpetīti adhippāyo. Khiyyantīti “chandāya dabbo mallaputto”tiādīni vadantā pakāsentī.

105. Ujjhāpanake khiyyanake pācittiyanti ettha yena vacanena ujjhāpentī, taṃ ujjhāpanakaṃ. Yena ca khiyyanti taṃ khiyyanakaṃ. Tasmim ujjhāpanake khiyyanake. Pācittiyanti vatthudvaye pācittiyadvayaṃ vuttaṃ.

106. Ujjhāpanakaṃ nāma upasampannaṃ saṅghena sammataṃ senāsanapaññāpakaṃ vā...pe... appamattakavissajjanaṃ vāti etesaṃ padānaṃ “maṅkukattukāmo”ti iminā sambandho. Avaṇṇam kattukāmo ayaṃ kattukāmoti imesaṃ pana vasena upasampannantiādīsu “upasampannassā”ti evaṃ vibhattivipariṇāmo kātabbo. Ujjhāpeti vā khiyyati vā āpatti pācittiyassāti ettha pana yasmā “khiyyanakaṃ nāmā”ti evaṃ mātikāpadaṃ uddharitvāpi “ujjhāpanakaṃ nāmā”ti imassa padassa vuttavibhaṅgoyeva vattabbo hoti, aññavāḍakasikkhāpade viya añño viseso natthi, tasmā taṃ visuṃ anuddharitvā avibhajitvā nigamanameva ekato katanti veditabbaṃ. Dhammakamme dhammakammasaññītiādīsu yaṃ tassa upasampannassa sammutikammaṃ kataṃ tañce dhammakammaṃ hoti, so ca

bhikkhu tasmiṃ dhammakammasaññī ujjhāpanakañca khiyyanakañca karoti, athassa tasmiṃ ujjhāpanake ca khiyyanake ca āpatti pācittiyassāti iminā nayena attho veditabbo.

Anupasampannaṃ ujjhāpeti vā khiyyati vāti ettha upasampannaṃ saṅghena sammataṃ aññaṃ anupasampannaṃ ujjhāpeti avajānāpeti, tassa vā taṃ santike khiyyatīti attho. Upasampannaṃ saṅghena asammataṃti kammavācāya asammataṃ kevalaṃ “taveso bhāro”ti saṅghena āropitabhāraṃ bhikkhūnaṃ vā phāsuvihāratthāya sayameva taṃ bhāraṃ vahantaṃ, yatra vā dve tayo bhikkhū viharanti, tatra vā tādisaṃ kammaṃ karontanti adhippāyo. Anupasampannaṃ saṅghena sammataṃ vā asammataṃ vāti ettha pana kiñcāpi anupasampannassa terasa sammutiyo dātuṃ na vaṭṭanti. Atha kho upasampannakāle laddhasammutiko pacchā anupasampannabhāve tthito, taṃ sandhāya “saṅghena sammataṃ vā”ti vuttaṃ. Yassa pana byattassa sāmaṇerassa kevalaṃ saṅghena vā sammatenā vā bhikkhunā “tvaṃ idaṃ kammaṃ karohī”ti bhāro kato, tādisaṃ sandhāya “asammataṃ vā”ti vuttaṃ. Sesamettha uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Ujjhāpanakasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Paṭhamasenāsanāsikkhāpadavaṇṇanā

108. Catutthasikkhāpade - hemantike kāleti hemantakāle himapātasamaye. Kāyaṃ otāpentāti mañcapīṭhādīsu nisinnā bālātapena kāyaṃ otāpentā. Kāle ārociteti yāgubhattādīsu yassa kassaci kāle ārocite. Ovaṭṭhaṃ hotīti himavassena ovaṭṭhaṃ tintaṃ hoti.

110. Avassikasaṅketeti vassikavassānamāsāti evaṃ apaññatte cattāro hemantike cattāro ca gimhike aṭṭha māseti attho. Maṇḍape vāti sākhamāṇḍape vā padaramaṇḍape vā. Rukkhamūle vāti yassa kassaci rukkhassa heṭṭhā. Yattha kākā vā kulalā vā na ūhadantīti yattha dhuvanivāseṇa kulāvake katvā vasamānā ete kākakulalā vā aññe vā sakuntā taṃ senāsaṇaṃ na ūhadanti, tādise rukkhāmūle nikkhipituṃ anujānāmīti. Tasmā yattha gocarappasutā sakuntā vissamitvā gacchanti, tassa rukkhassa mūle nikkhipituṃ vaṭṭati. Yasmīṃ pana dhuvanivāseṇa kulāvake katvā vassanti, tassa rukkhassa mūle na nikkhipitabbaṃ. “Aṭṭha māse”ti vacanato yesu janapadesu vassakāle na vassati, tesupi cattāro māse nikkhipituṃ na vaṭṭatiyeva. “Avassikasaṅkete”ti vacanato yattha hemante devo vassati, tattha hemantepe ajjhokāse nikkhipituṃ na vaṭṭati. Gimhe pana sabbattha vigatavalāhakaṃ visuddhaṃ nabhaṃ hoti, evarūpe kāle kenacideva karaṇīyena ajjhokāse mañcapīṭhaṃ nikkhipituṃ vaṭṭati.

Abbhokāsikenāpi vattaṃ jānitabbaṃ, tassa hi sace puggalikamañcako atthi, tattheva sayitabbaṃ. Saṅghikaṃ gaṇhantena vettana vā vākena vā vītamañcako gahetabbo. Tasmiṃ asati purāṇamañcako gahetabbo. Tasmimpi asati navavāyimo vā onaddhako vā gahetabbo. Gahetvā ca pana “ahaṃ ukkaṭṭharukkhāmūliko ukkaṭṭhaabbhokāsiko”ti cīvarakuṭṭimpī akatvā asamaye ajjhokāse rukkhāmūle vā

paññapetvā nipajjitum na vaṭṭati. Sace pana catugguṇenapi cīvarena katakuṭi atementam rakkhitum na sakkoti, sattāhavaddalikādīni bhavanti, bhikkhuno kāyānugatikkattā vaṭṭati.

Araññe paṇṇakuṭṭisu vasantānam sīlasampadāya pasannacittā manussā navam mañcapīṭham denti “saṅghikaparibhogena paribhuñjathā”ti vasitvā gacchantehi sāmāntavihāre sabhāgabhikkhūnam pesetvā gantabbam, sabhāgānam abhāve anovassake nikkhipitvā gantabbam, anovassake asati rukkhe laggetvā gantabbam. Cetiyaṅgaṇe sammajjanim gahetvā bhojanasālaṅgaṇam vā uposathāgāraṅgaṇam vā parivenādivāṭṭhānaaggisālādīsū vā aññataram sammajjitvā dhovitvā puna sammajjanīmālakeyeva ṭhapetabbā. Uposathāgārādīsū aññatarasmim gahetvā avasesāni sammajjantassāpi eseva nayo.

Yo pana bhikkhācāramaggaṃ sammajjantova gantukāmo hoti, tena sammajjitvā sace antarāmagge sālā atthi, tattha ṭhapetabbā. Sace natthi, valāhakānam anuṭṭhitabhāvaṃ sallakkhetvā “yāvāham gāmato nikkhamāmi, tāva na vassissatī”ti jānantena yattha katthaci nikkhipitvā puna paccāgacchantena pākatikaṭṭhāne ṭhapetabbā. Sace vassissatīti jānanto ajjhokāse ṭhapeti, dukkaṭanti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Sace pana tatra tatveva sammajjanatthāya sammajjanī nikkhattā hoti, taṃ taṃ ṭhānam sammajjitvā tatra tatveva nikkhipitum vaṭṭati. Āsanasālam sammajjantena vattaṃ jānitabbam. Tatridam vattaṃ - majjhato paṭṭhāya pādaṭṭhānābhimukhā vālikā haritabbā. Kacavaram hatthehi gahetvā bahi chaḍḍetabbam.

111. Masārakoti mañcapāde vijjhitvā tattha aṭaniyo pavesetvā kato. Bundikābaddhoti aṭanihi mañcapāde ḍaṃsāpetvā pallaṅkasaṅkhepena kato. Kuḷīrapādakoti assameṇḍakādīnam pādasadisehi pādehi kato. Yo vā pana koci vaṅkapādako, ayaṃ vuccati kuḷīrapādako. Āhaccapādakoti ayaṃ pana “āhaccapādako nāma mañco aṅge vijjhitvā kato hotī”ti evaṃ parato pāliyaṃyeva vutto, tasmā aṭaniyo vijjhitvā tattha pādasikham pavesetvā upari aṇim datvā katamañco “āhaccapādako”ti veditabbo. Pīṭhepi eseva nayo. Anto saṃveṭhetvā baddham hotīti heṭṭhā ca upari ca vitthataṃ majjhe saṅkhittaṃ paṇavasāṇṭhānam katvā baddham hoti, taṃ kira majjhe sīhabyagghacammaaparikkhattampi karonti. Akappiyacammaṃ nāmettha natthi. Senāsanañhi sovaṇṇamayampi vaṭṭati, tasmā taṃ mahaggaṃ hoti. Anupasampannam santharāpeti tassa palibodhoti yena santharāpitaṃ, tassa palibodho. Leḍḍupātaṃ atikkamantassa āpatti pācittiyassatī thāmamajjhimaṃ purisassa leḍḍupātaṃ atikkamantassa pācittiyam.

Ayaṃ panettha vinicchayo - therō bhojanasālāyaṃ bhattakiccaṃ katvā daharam āṇāpeti “gaccha divāṭṭhāne mañcapīṭham paññapehī”ti. So tathā katvā nisinno. Thero yathārucciṃ vicarivā tattha gantvā thavikaṃ vā uttarāsaṅgaṃ vā ṭhapeti, tato paṭṭhāya therassa palibodho. Nisīditvā sayam gacchanta neva uddharati, na uddharāpeti, leḍḍupātātikkame pācittiyam. Sace pana therō tattha thavikaṃ vā uttarāsaṅgaṃ vā aṭṭhapetvā caṅkamantova daharam “gaccha tva”nti bhaṇati, tena “idaṃ bhante mañcapīṭha”nti ācikkhitabbam. Sace therō vattaṃ jānāti “tvam gaccha, aham pākatikaṃ karissāmi”ti vattabbam. Sace bālo hoti anuggahitavatto “gaccha, mā idha tiṭṭha, neva nisīditum na nipajjitum demī”ti daharam tajjetiyeva. Daharena “bhante sukham sayathā”ti kappam labhitvā vanditvā gantabbam. Tasmim gate therasseva palibodho. Purimanayeneva cassa āpatti veditabbā.

Atha pana āṇattikkhaṇeṇeva daharo “mayhaṃ bhante bhaṇḍakadhovanādi kiñci karaṇīyaṃ atthī”ti vadati, therō ca naṃ “tvam paññapetvā gacchāhī”ti vatvā bhojanasālato nikkhamitvā aññattha gacchati, pāduddhārena kāretabbo. Sace tattheva gantvā nisīdati purimanayeneva cassa leḍḍupātātikkame āpatti. Sace pana therō sāmaṇeraṃ āṇāpeti, sāmaṇere tattha mañcapīṭhaṃ paññapetvā nisinnepi bhojanasālato aññattha gacchanto pāduddhārena kāretabbo. Gantvā nisinno puna gamanakāle leḍḍupātātikkame āpattiyā kāretabbo. Sace pana āṇāpento mañcapīṭhaṃ paññapetvā tattheva nisīdāti āṇāpeti, yatricchati tatra gantvā āgantum labhati. Sayam pana pākatikaṃ akatvā gacchantassa leḍḍupātātikkame pācittiyaṃ. Antarasannipāte mañcapīṭhāni paññapetvā nisinnehi gamanakāle āramikānaṃ imaṃ paṭisāmethāti vattabbaṃ, avatvā gacchantānaṃ leḍḍupātātikkame āpatti.

Mahādhammasavanaṃ nāma hoti tattha uposathāgāratopi bhojanasālatoṇi āharitvā mañcapīṭhāni paññapenti. Āvāsikānaṃyeṇeva palibodho. Sace āgantukā “idaṃ amhākaṃ upajjhāyassa idaṃ ācariyassā”ti gaṇhanti, tato paṭṭhāya tesameṇeva palibodho. Gamanakāle pākatikaṃ akatvā leḍḍupātānaṃ atikkamantānaṃ āpatti. Mahāpaccariyaṃ puna vuttaṃ - “yāva aññe na nisīdanti, tāva yehi paññattaṃ, tesam bhāro. Aññesu āgantvā nisinnesu nisinnakānaṃ bhāro. Sace te anuddharitvā vā anuddharāpetvā vā gacchanti, dukkaṭaṃ. Kasmā? Anāṇattiyā paññapitattā”ti. Dhammāsane paññatte yāva ussārako vā dhammakathiko vā nāgacchati, tāva paññāpakānaṃ palibodho, tasmim āgantvā nisinne tassa palibodho. Sakalaṃ ahorattaṃ dhammasavanaṃ hoti, añño ussārako vā dhammakathiko vā utṭhahati, añño nisīdati, yo yo āgantvā nisīdati, tassa tassa bhāro. Utṭhahantena pana “idamāsanaṃ tumhākaṃ bhāro”ti vatvā gantabbaṃ. Sacepi itarasmim anāgateṇeva paṭhamam nisinno utṭhāya gacchati, tasmīṃca antoupacāraṭṭheṇeva itaro āgantvā nisīdati, utṭhāya gato āpattiyā na kāretabbo. Sace pana itarasmim anāgateṇeva paṭhamam nisinno utṭhāyāsanaṃ leḍḍupātānaṃ atikkamati, āpattiyā kāretabbo. Sabbattha ca “leḍḍupātātikkame paṭhamapāde dukkaṭaṃ, dutiye pācittiya”nti ayaṃ nayo mahāpaccariyaṃ vutto.

112. Cimilikaṃ vātiādīsu cimilikā nāma sudhādīparikkammakatāya bhūmiyā vaṇṇānurakkhaṇatthaṃ katā hoti, taṃ heṭṭhā pattharivā upari kaṭasāraṃ pattharanti. Uttarattharaṇaṃ nāma mañcapīṭhānaṃ upari attharitabbakaṃ paccattharaṇaṃ. Bhūmattharaṇaṃ nāma bhūmiyaṃ attharitabbā kaṭasārakādivikati. Taṭṭikaṃ nāma tālapaṇṇehi vā vākehi vā katataṭṭikā. Cammakhaṇḍo nāma sīhabyagghadīpitaracchacammādīsupi yaṃkiñci cammaṃ. Aṭṭhakathāsu hi senāsanaparibhoge paṭikkhettacammaṃ nāma na dissati, tasmā sīhacammādīnaṃ parihaṇeṇeva paṭikkhepo veditabbo. Pādapuñchanī nāma rajjukehi vā pilotikāhi vā pādapuñchanatthaṃ katā. Phalakapīṭhaṃ nāma phalakamayaṃ pīṭhaṃ. Atha vā phalakañceva dārumayaṃpīṭhañca; etena sabbampi dārubhaṇḍādi saṅghaṭitaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana vitthāreneva vuttaṃ - “ādhāraṃ pattapidhānaṃ pādakathalikaṃ tālavaṇṇaṃ bījanīpattakaṃ yaṃkiñci dārubhaṇḍaṃ antamaso pānīyaḷuṅkaṃ pānīyasaṅkhaṃ ajjhokāse nikkhipitvā gacchantassa dukkaṭa”nti. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana esa nayo dutiyasikkhāpade dassito. Ajjhokāse rajanaṃ pacitvā rajanabhājanaṃ rajanaḷuṅko rajanadoṇikāti sabbam aggisālāya paṭisāmetabbaṃ. Sace aggisālā natthi, anovassake pabbhāre nikkhipitabbaṃ. Tasmimpi asati yattha olokentā bhikkhū passanti, tādise ṭhāne ṭhapetvāpi gantum vaṭṭati.

Aññassa puggaliketi yasmim̐ vissāsaggāho na ruhati, tassa santake dukkaṭaṃ.
Yasmim̐ pana vissāso ruhati, tassa santakaṃ attano puggalikamiva hotīti
mahāpaccariyādīsu vuttaṃ.

113. Āpucchāṃ gacchatīti yo bhikkhu vā sāmaṇero vā ārāmiko vā lajjī hoti, attano
palibodhaṃ viya maññati, yo tathārūpaṃ āpucchitvā gacchati, tassa anāpatti.
Otāpento gacchatīti ātape otāpento āgantvā uddharissāmīti gacchati; evaṃ gacchato
anāpatti. Kenaci palibuddhaṃ hotīti senāsanaṃ kenaci upaddutaṃ hotīti attho.
Sacepi hi vuḍḍhataro bhikkhu utthāpetvā gaṇhāti, sacepi yakkho vā peto vā āgantvā
nisīdati, koci vā issaro āgantvā gaṇhāti, senāsanaṃ palibuddhaṃ hoti,
sīhabyagghādīsu vā pana taṃ padesaṃ āgantvā ṭhitesupi senāsanaṃ palibuddhaṃ
hotiyeva. Evaṃ kenaci palibuddhe anuddharitvāpi gacchato anāpatti. Āpadāsūti
jīvitabrahmacariyantarāyesu. Sesāṃ uttānamevāti.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ,
nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ,
ticittaṃ, tivedananti.

Paṭhamasenāsanasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Dutiyasenāsanasikkhāpadavaṇṇanā

116. Dutiyasenāsanasikkhāpade - bhisīti mañcakabhisi vā pīṭhakabhisi vā.
Cimilikādīni purimasikkhāpade vuttappakārāniyeva. Nisīdananti sadasaṃ
veditabbaṃ. Paccattharaṇanti pāvāro kojavoti ettakameva vuttaṃ. Tiṇasanthāro
yesaṃ kesañci tiṇānaṃ santhāro. Esa nayo paṇṇasanthāre. Parikkhepaṃ
atikkamantassāti ettha paṭhamapādaṃ atikkāmentassa dukkaṭaṃ, dutiyātikkame
pācittiyaṃ. Aparikkhittassa upacāro nāma senāsanato dve leḍḍupātā.

Anāpucchāṃ vā gaccheyyāti ettha bhikkhumhi sati bhikkhu āpucchitabbo. Tasmim̐
asati sāmaṇero, tasmim̐ asati ārāmiko, tasmimpi asati yena vihāro kārīto so
vihārasāmiko, tassa vā kule yo koci āpucchitabbo. Tasmimpi asati catūsu pāsāṇesu
mañcaṃ ṭhapetvā mañce avasesamañcapīṭhāni āropetvā upari bhisiādikaṃ
dasavidhampi seyyaṃ rāsimaṃ karitvā dārubhaṇḍaṃ mattikābhaṇḍaṃ paṭisāmetvā
dvāravātapānāni pidahitvā gamiyavattaṃ pūretvā gantabbaṃ. Sace pana senāsanaṃ
ovassati, chadanatthañca tiṇaṃ vā iṭṭhakā vā ānītā honti, sace ussahati,
chādetabbaṃ. No ce sakkoti, yo okāso anovassako, tattha mañcapīṭhādīni nikkhipitvā
gantabbaṃ. Sace sabbampi ovassati, ussahantena antogāme upāsakānaṃ ghare
ṭhapetabbaṃ. Sace tepi “saṅghikaṃ nāma bhante bhāriyaṃ, aggidāhādīnaṃ
bhāyāmā”ti na sampaṭicchanti, ajjhokāsepi pāsāṇānaṃ upari mañcaṃ ṭhapetvā
sesaṃ pubbe vuttanayeneva nikkhipitvā tiṇehi ca paṇṇehi ca paṭicchādetvā gantum
vaṭṭati. Yañhi tattha aṅgamattampi avasissati, taṃ aññesaṃ tattha āgatānaṃ
bhikkhūnaṃ upakāraṃ bhavissatīti.

117. Vihārassa upacāretiādīsu vihārassūpacāro nāma pariveṇaṃ. Upaṭṭhānasālāti
pariveṇabhojanasālā. Maṇḍapoti pariveṇamaṇḍapo. Rukkhamūlanti
pariveṇarukkhamūlaṃ. Ayaṃ tāva nayo kurundaṭṭhakathāyaṃ vutto. Kiñcāpi vutto,
atha kho vihāroti antogabbho vā aññaṃ vā sabbapariicchannaṃ guttasenāsanaṃ
veditabbaṃ. Vihārassa upacāreti tassa bahi āsanne okāse. Upaṭṭhānasālāyaṃ vāti
bhojanasālāyaṃ vā. Maṇḍape vāti aparicchanne paricchanne vāpi bahūnaṃ
sannipātamaṇḍape. Rukkhamūle vattabbaṃ natthi. Āpatti dukkaṭassāti

vuttappakārañhi dasavidhaṃ seyyaṃ antogabbhādimhi guttaṭṭhāne paññāpetvā gacchantassa yasmā seyyāpi senāsanampi upacikāhi palujjati, vammikarāsiyeva hoti, tasmā pācittiyaṃ vuttaṃ. Bahi pana upaṭṭhānasālādīsu paññāpetvā gacchantassa seyyāmattameva nasseyya, ṭhānassa aguttatāya na senāsaṇaṃ, tasmā ettha dukkaṭaṃ vuttaṃ. Mañcaṃ vā pīṭhaṃ vāti ettha yasmā na sakkā mañcapīṭhaṃ sahasā upacikāhi khāyituṃ, tasmā taṃ viharepi santharivā gacchantassa dukkaṭaṃ vuttaṃ. Vihārūpacāre pana taṃ viharacārikaṃ āhiṇḍantāpi disvā paṭisāmessanti.

118. Uddharitvā gacchatīti ettha uddharitvā gacchantena mañcapīṭhakavāṭaṃ sabbaṃ apanetvā saṃharitvā cīvaravaṃse laggetvā gantabbaṃ. Pacchā āgantvā vasanakabhikkhunāpi puna mañcapīṭhaṃ vā paññāpetvā sayitvā gacchantena tatheva kātabbaṃ. Antokuṭṭato seyyaṃ bahikuṭṭe paññāpetvā vasantena gamanakāle gahitaṭṭhāneyeva paṭisāmetabbaṃ. Uparipāsādato oropetvā heṭṭhāpāsāde vasantassapi eseṇa nayo. Rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu mañcapīṭhaṃ paññāpetvāpi gamanakāle puna gahitaṭṭhāneyeva ṭhapetabbaṃ.

Āpucchāṃ gacchatīti etthāyaṃ āpucchitabbānāpucchitabbavinicchayo - yā tāva bhūmiyaṃ dīghasālā vā paṇṇasālā vā hoti, yaṃ vā rukkhathambhesu, katagehaṃ upacikāṇaṃ utṭhānaṭṭhānaṃ hoti, tato pakkamantena tāva āpucchitvāva pakkamitabbaṃ. Tasmiñhi katipayāni divasāni ajaggiyamāne vammikāva santiṭṭhanti. Yaṃ pana pāsāṇapiṭṭhiyaṃ vā pāsāṇatthambhesu vā katasenāsaṇaṃ siluccayaleṇaṃ vā sudhālistasenāsaṇaṃ vā yattha upacikāsaṅkā natthi, tato pakkamantassa āpucchitvāpi anāpucchitvāpi gantuṃ vaṭṭati, āpucchanaṃ pana vattaṃ. Sace tādiseṇi senāsane ekena passena upacikā ārohanti, āpucchitvāva gantabbaṃ. Yo pana āgantuko bhikkhu saṅghikaṃ senāsaṇaṃ gahetvā vasantaṃ bhikkhuṃ anuvattanto attano senāsaṇaṃ aggahetvā vasati, yāva so na gaṇhāti, tāva taṃ senāsaṇaṃ purimabhikkhusseva palibodho. Yadā pana so senāsaṇaṃ gahetvā attano issariyena vasati, tato paṭṭhāya āgantukasseva palibodho. Sace ubhopi vibhajitvā gaṇhanti, ubhinnaṃpi palibodho. Mahāpaccariyaṃ pana vuttaṃ - “sace dve tayo ekato hutvā paññāpentī, gamanakāle sabbehi āpucchitabbaṃ. Tesu ce paṭhamaṃ gacchanto ‘pacchimo jaggissatī’ti ābhogaṃ katvā gacchati vaṭṭati. Pacchimassa ābhogena mutti natthi. Bahū ekaṃ pesetvā santharāpentī, gamanakāle sabbehi vā āpucchitabbaṃ, ekaṃ vā pesetvā āpucchitabbaṃ. Aññato mañcapīṭhādīni ānetvā aññatra vasitvāpi gamanakāle tattheva netabbāni. Sace aññāvāsato ānetvā vasamānassa añño vuḍḍhataro āgacchati, na paṭibāhitabbo, ‘mayā bhante aññāvāsato ānītaṃ, pākātikaṃ kareyyāthā’ti vattabbaṃ. Tena ‘evaṃ karissāmī’ti sampaṭicchite itarassa gantuṃ vaṭṭati. Evamaññattha haritvāpi saṅghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ vā jiṇṇaṃ vā corehi vā haṭaṃ gīvā na hoti, puggalikaparibhogena paribhuñjantassa pana gīvā hoti. Aññassa mañcapīṭhaṃ pana saṅghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vā paribhuñjantassa naṭṭhaṃ gīvāyeva”.

Kenaci palibuddhaṃ hotīti

vuḍḍhatarabhikkhūissariyayakkhasīhavālamigakaṇhasappādīsu yena kenaci senāsaṇaṃ palibuddhaṃ hoti. Sāpekkho gantvā tattha ṭhito āpucchati, kenaci palibuddho hotīti ajjeva āgantvā paṭijaggissāmīti evaṃ sāpekkho nadīpāraṃ vā gāmāntaraṃ vā gantvā yatthassa gamanacittaṃ uppannaṃ, tattheva ṭhito kañci pesetvā āpucchati, nadīpūrarājacorādīsu vā kenaci palibuddho hoti upadduto, na sakkoti paccāgantū, evaṃbhūtassapi anāpatti. Sesāṃ paṭhamasikkhāpade vuttanayameva saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

6. Anupakhajjasikkhāpadavaṇṇanā

119. Chaṭṭhasikkhāpade - palibundhentīti paṭhamataram gantvā pattacīvaram atiharitvā rumbhitvā tiṭṭhanti. Therā bhikkhū vuṭṭhāpentīti “amhākaṃ āvuso pāpuṇātī”ti vassaggena gahetvā vuṭṭhāpentī. Anupakhajja seyyaṃ kappentīti “tumhākaṃ bhante mañcaṭṭhānaṃyeva pāpuṇāti, na sabbo vihāro. Amhākaṃ dāni idaṃ ṭhānaṃ pāpuṇātī”ti anupavisitvā mañcapīṭhaṃ paññāpetvā nisīdantīpi nipajjantīpi sajjhāyampi karontī.

120. Jānanti “anuṭṭhāpanīyo aya”nti jānanto; tenevassa vibhaṅge “vuḍḍhoti jānātī”tiādi vuttaṃ. Vuḍḍho hi attano vuḍḍhatāya anuṭṭhāpanīyo, gilāno gilānatāya, saṅgho pana bhaṇḍāgārikassa vā dhammakathikavinayadharādīnaṃ vā gaṇavācakaācariyassa vā bahūpakārataṃ guṇavisitṭhatañca sallakkhento dhuvavāsathāya vihāraṃ sammannitvā deti, tasmā yassa saṅghena dinno, sopi anuṭṭhāpanīyo. Kāmañcetta gilānassāpi saṅghoyeva anucchavikaṃ senāsaṇaṃ deti, gilāno pana “apaloketvā saṅghena adinnasenāsanopi na pīletabbo anukampitabbo”ti dassetuṃ visuṃ vutto.

121. Upacāreti ettha mañcapīṭhānaṃ tāva mahallake vihāre samantā diyaḍḍho hattho upacāro, khuddake yato pahoti tato diyaḍḍho hattho, pāde dhovitvā pavisantassa passāvattthāya nikkhamantassa ca yāva dvāre nikkhittapādadhovanapāsāṇato passāvattthānato ca mañcapīṭhaṃ, tāva diyaḍḍhahatthavitthāro maggo upacāro nāma. Tasmim mañcassa vā pīṭhassa vā upacāre ṭhitassa vā bhikkhuno pavisantassa vā nikkhamantassa vā upacāre yo anupakhajja seyyaṃ kappetukāmo seyyaṃ santharati vā santharāpeti vā, āpatti dukkaṭassa.

Abhinisīdati vā abhinipajjati vāti ettha abhinisīdanamattena abhinipajjanamatteneva vā pācittiyaṃ. Sace pana dvepi karoti, dve pācittiyāni. Uṭṭhāyuṭṭhāya nisīdato vā nipajjato vā payoge payoge pācittiyaṃ.

122. Upacāraṃ ṭhapetvā seyyaṃ santharati vā santharāpeti vāti imasmim ito pare ca “vihārassa upacāre”tiādike dukkaṭavārepi yathā idha abhinisīdanamatte abhinipajjanamatte ubhayakaraṇe payogabhede ca pācittiyappabhedo vutto, evaṃ dukkaṭappabhedo veditabbo. Evarūpena hi visabhāgapuggalena ekavihāre vā ekapariveṇe vā vasantena attho natthi, tasmā sabbatthevassa nivāso vārito. Aññaṃsa puggaliketī idhāpi vissāsikassa puggalikaṃ attano puggalikasadisameva, tattha anāpatti.

123. Āpadāsūti sace bahi vasantassa jīvītabrahmacariyantarāyo hoti, evarūpāsu āpadāsu yo pavisati, tassāpi anāpatti. Sesāṃ uttānamevāti. Paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Anupakhajjasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Nikkaḍḍhanāsikkhāpadavaṇṇanā

126. Sattamasikkhāpade - ekena payogena bahukepi dvāre atikkāmetīti ye catubhūmakapañcabhūmakā pāsādā chasattakoṭṭhakāni vā catussālāni, tādisesu senāsanesu hatthesu vā gīvāya vā gahetvā antarā aṭṭhapento ekena payogena atikkāmeti, ekameva pācittiyaṃ. Ṭhapetvā ṭhapetvā nānāpayogehi atikkāmentassa dvāragaṇanāya pācittiyāni. Hatthena anāmasitvā “nikkhamā”ti vatvā vācāya nikkadḍhantassāpi eseva nayo.

Aññaṃ āṇāpetīti ettha “imaṃ nikkadḍhā”ti āṇattimatte dukkaṭaṃ. Sace so sakiṃ āṇatto bahukepi dvāre atikkāmeti, ekaṃ pācittiyaṃ. Sace pana “ettakāni dvārāni nikkadḍhāhi”ti vā “yāva mahādvāraṃ tāva nikkadḍhāhi”ti vā evaṃ niyāmetvā āṇatto hoti, dvāragaṇanāya pācittiyāni.

Tassa parikkhāranti yaṃkiñci tassa santakaṃ pattacīvaraparissāvanadhamakaraṇamañcapīṭhabhisibimbohanādibhedam, antamaso rajanachallimpī; yo nikkadḍhati vā nikkadḍhāpeti vā; tassa vatthugaṇanāya dukkaṭāni. Gāḷhaṃ bandhitvā ṭhapitesu pana ekāva āpattīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ.

127. Aññaṃ puggalīketi idhāpi vissāsikapuggalikaṃ attano puggalīkasadisameva. Yathā ca idha; evaṃ sabbattha. Yatra pana viseso bhavissati, tatra vakkhāma.

128. Alajjiṃ nikkadḍhati vātiādīsu bhaṇḍanakārahakakalahakārahameva sakalasaṅghārāmato nikkadḍhituṃ labhati, so hi pakkhaṃ labhitvā saṅghampi bhindeyya. Alajjīdayo pana attano vasanaṭṭhānatoyeva nikkadḍhitabbā, sakalasaṅghārāmato nikkadḍhituṃ na vaṭṭati. Ummattakassāti sayam ummattakassa anāpatti. Sesam uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Nikkadḍhanasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Vehāsakuṭisikkhāpadavaṇṇanā

129. Aṭṭhamasikkhāpade - uparivehāsakuṭiyāti upari acchannatalāya dvibhūmikakuṭiyā vā tibhūmikādikuṭiyā vā. Mañcaṃ sahasā abhinisīdīti mañcaṃ sahasā abhibhavitvā ajjhottharītvā nisīdi. Bhummatthe vā etaṃ upayogavacanam; mañce nisīdīti attho. Abhīti idaṃ pana padasobhanatthaṃ upasaggamattameva. Nippatitvāti nipatitvā nikkhamitvā vā. Tassa hi upari āṇīpi na dinnā, tasmā nikkhanto. Vissaramakāsīti virūpaṃ āturassaramakāsi.

131. Vehāsakuṭi nāma majjhimassa purisassa asīsaghaṭṭāti yā pamāṇamajjhimassa purisassa sabbahetṭhimāhi tulāhi sīsaṃ na ghaṭṭeti, etena idha adhippetā vehāsakuṭi dassitā hoti, na vehāsakuṭilakkaṇaṃ. Yā hi kāci upari acchinnatalā dvibhūmikā kuṭi tibhūmikādikuṭi vā “vehāsakuṭi”ti vuccati. Idha pana asīsaghaṭṭā adhippetā. Abhinisīdanādīsu pubbe vuttanayeneva payogavasena āpattibhedo veditabbo.

133. Avehāsakuṭiyāti bhūmiyaṃ katapaṇṇasālādīsu anāpatti. Na hi sakkā tattha parassa pīlā kātuṃ. Sīsaghaṭṭāyāti yāyaṃ sīsaghaṭṭā hoti, tatthāpi anāpatti. Na hi sakkā tattha heṭṭhāpāsāde anōṇatena vicarituṃ, tasmā asañcaraṇaṭṭhānattā parapīlā na bhavissati. Heṭṭhā aparibhogaṃ hotīti yassā heṭṭhā dabbasambhārādīnaṃ nikkhattattā aparibhogaṃ hoti, tatthāpi anāpatti. Padarasañcitaṃ hotīti yassā

uparimatalaṃ dāruphalakehi vā ghanasanthatataṃ hoti, sudhādiparikammakataṃ vā tatthāpi anāpatti. Paṭāṇi dinnā hotīti mañcapīṭhānaṃ pādasikhāsu āṇī dinnā hoti, yattha nisīdantepi na nippatanti, tādise mañcapīṭhe nisīdatopi anāpatti. Tasmim̐ ṭhitoti āhaccapādaṃ ke mañce vā pīṭhe vā ṭhito upari nāgadantakādīsū laggitakaṃ cīvaraṃ vā kiñci vā gaṇhāti vā, aññaṃ vā laggeti, tassāpi anāpatti. Sesāṃ uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Vehāsakuṭṭisikkhāpadaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Mahallakavīhārasikkhāpadavaṇṇanā

135. Navamasikkhāpade - yāva dvārakosāti ettha dvārakoso nāma piṭṭhasaṅghāṭassa samantā kavāṭavittthārappamāṇo okāso. Mahāpaccariyaṃ pana “dvārabāhato paṭṭhāya diyaḍḍho hattho”ti vuttaṃ. Kurundiyaṃ pana “dvārassa ubhosu passesu kavāṭappamāṇa”nti. Mahāaṭṭhakathāyaṃ “kavāṭaṃ nāma diyaḍḍhahatthampi hoti dvihaṭthampi aḍḍhateyyahatthampī”ti vuttaṃ, taṃ suvuttaṃ. Tadeva hi sandhāya bhagavatāpi “piṭṭhasaṅghāṭassa samantā hatthapāsā”ti ayaṃ ukkaṭṭhaniddeso kato. Aggaḷaṭṭhapanāyāti sakavāṭakadvārabandhaṭṭhapanāya; sakavāṭakassa dvārabandhassa niccalabhāvatthāyāti attho. Dvāraṭṭhapanāyāti idampi hi padabhājanaṃ imamevatthaṃ sandhāya bhāsitaṃ. Ayaṃ panettha adhippāyo - kavāṭaṇhi lahuparivaṭṭakaṃ vivaraṇakāle bhittiṃ āhanati, pidahanakāle dvārabandhaṃ. Tena āhananena bhittiṃ kampati, tato mattikā calati, calitvā sithilā vā hoti patati vā. Tenāha bhagavā “yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāyā”ti. Tattha kiñcāpi “idaṃ nāma kattaḃba”nti neva mātikāyaṃ na padabhājane vuttaṃ, aṭṭhuppattiyaṃ pana “punappunaṃ chādāpesi punappunaṃ lepāpesi”ti adhikārato yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāya punappunaṃ limpitaḃbo vā lepāpetabbo vāti evamattho daṭṭhabbo.

Yaṃ pana padabhājane “piṭṭhasaṅghāṭassa samantā hatthapāsā”ti vuttaṃ. Tattha yassa vemajjhe dvāraṃ hoti, uparibhāge uccā bhitti, tassa tīsu disāsu samantā hatthapāsā upacāro hoti, khuddakassa vihārassa dvīsu disāsu upacāro hoti. Tatrāpi yaṃ bhittiṃ vivariyamānaṃ kavāṭaṃ āhanati, sā aparipūraupacārāpi hoti. Ukkaṭṭhaparicchedena pana tīsu disāsu samantā hatthapāsā dvārassa niccalabhāvatthāya lepo anuññāto. Sace panassa dvārassa adhobhāgepi lepokāso atthi, tampi limpitaṃ vaṭṭati. Āloka sandhiparikammāyāti ettha āloka sandhīti vātapānakavāṭakā vuccanti, tepi vivaraṇakāle vidatthimattampi atirekampi bhittippadesaṃ paharanti. Upacāro panettha sabbadisāsu labbhati, tasmā sabbadisāsu kavāṭavittthārappamāṇo okāso āloka sandhiparikammattāyā limpitaḃbo vā lepāpetabbo vāti ayamettha adhippāyo.

Setavaṇṇantiādikaṃ na mātikāya padabhājanaṃ. Iminā hi vihārassa bhārikattaṃ nāma natthīti padabhājaneyeva anuññātaṃ, tasmā sabbametaṃ yathāsukhaṃ kattaḃbaṃ.

Evam̐ lepakamme yaṃ kattaḃbaṃ, taṃ dassetvā puna chadane kattaḃbaṃ dassetuṃ “dvatticchadanassā”tiādi vuttaṃ. Tattha dvatticchadanassa pariyaṇanti chadanassa dvattipariyaṇaṃ; pariyaṇaṃ vuccati parikkhepo, parikkhepadvayaṃ vā parikkhepattayaṃ vā adhiṭṭhātabbanti attho. Appaharite ṭhitenāti aharite ṭhitenā.

Haritanti cettha sattadhaññabhedam pubbaññaṃ
muggamāsatilakulatthaalābukumbhaṇḍādibhedañña aparāṇṇaṃ adhippetam.
Tenevāha - “haritam nāma pubbaññaṃ aparāṇṇa”nti.

Sace harite t̥hito adhiṭṭhāti, āpatti dukkaṭassāti ettha pana yasmimpi khette vuttam
bījaṃ na tāva sampajjati, vasse vā pana patite sampajjissati, tampi
haritasañkhyameva gacchati. Tasmā evarūpe khettepi t̥hitena na adhiṭṭhātabbam,
ahariteyeva t̥hitena adhiṭṭhātabbam. Tatrāpi ayam paricchedo, piṭṭhivaṃsassa vā
kūṭāgārakaṇṇikāya vā upari thupikāya vā passe nisinno chadanamukhavaṭṭiantena
olokento yasmiṃ bhūmibhāge t̥hitam passati, yasmiñca bhūmibhāge t̥hito, tam upari
nisinnakam passati, tasmim̐ t̥hāne adhiṭṭhātabbam. Tassa anto aharitepi t̥hatvā
adhiṭṭhātum na labbhati. Kasmā? Vihārassa hi patantassa ayam patanokāsoti.

136. Maggena chādentassāti ettha maggena chādanam nāma aparikkhipitvā
ujukameva chādanam; tam iṭṭhakaṣilāsudhāhi labbhati. Dve magge adhiṭṭhahitvāti
dve maggā sace ducchannā honti, apanetvāpi punappunam chādetum labbhati,
tasmā yathā icchati; tathā dve magge adhiṭṭhahitvā tatiyaṃmaggam “idāni evaṃ
chādehi”ti āṇāpetvā pakkamitabbam. Pariyāyenāti parikkhepena. Evaṃchadanam
pana tiṇapaṇṇehi labbhati. Tasmā idhāpi yathā icchati tathā dve pariyāye
adhiṭṭhahitvā tatiyaṃ pariyāyam “idāni evaṃ chādehi”ti āṇāpetvā pakkamitabbam.
Sace na pakkamati, tuṇhībhūtena t̥hātabbam. Sabbampi cetam chadanam
chadanūpari veditabbam. Uparūparicchanno hi vihāro ciraṃ anovassako hotīti
maññaṃānā evaṃ chādenti. Tato ce uttarinti tiṇṇam maggānam vā pariyāyānam vā
upari catutthe magge vā pariyāye vā.

137. Karaḷe karaḷeti tiṇamuṭṭhiyam tiṇamuṭṭhiyam. Sesamettha uttānamevāti.
Chasamuṭṭhānam - kiriyaṃ, nosaññāvimokkham, acittakam, paṇṇattivajjam,
kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittam, tivedananti.

Mahallakavīhārasikkhāpadam navamaṃ.

10. Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā

140. Dasamasikkhāpade - jānam sappāṇakanti sappāṇakam etanti yathā tathā vā
jānanto. Siñceyya vā siñcāpeyya vāti tena udakena sayam vā siñceyya, aññaṃ vā
āṇāpetvā siñcāpeyya. Pāliyam pana “siñceyyāti sayam siñcatī”ti īdisānam
vacanānam attho pubbe vuttanayeneva veditabbo.

Tattha dhāram avicchinditvā siñcantassa ekasmiṃ udakaghaṭe ekāva āpatti. Esa
nayo sabbabhājanesu. Dhāram vicchindantassa pana payoge payoge āpatti. Mātikaṃ
sammukham karoti, divasampi sandatu, ekāva āpatti. Sace tattha tattha bandhitvā
aññato aññato neti, payoge payoge āpatti. Sakaṭabhāramattañcepi tiṇam
ekapayogena uduke pakkhipati, ekāva āpatti. Ekekaṃ tiṇam vā paṇṇam vā
pakkhipantassa payoge payoge āpatti. Mattikāyapi aññesupi kaṭṭhagomayādīsu eseva
nayo. Idam pana mahāudakam sandhāya na vuttam, yaṃ tiṇe vā mattikāya vā
pakkhittāya pariyādānam gacchati, āvilaṃ vā hoti, yattha pāṇakā maranti, tādisaṃ
udakam sandhāya vuttanti veditabbam. Sesamettha uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānam - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ,
saññāvimokkham, sacittakam, paṇṇattivajjam, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittam
tivedananti.

3. Ovādavaggo

1. Ovādasikkhāpadavaṇṇanā

141-144. Bhikkhunivaggassa paṭhamasikkhāpade - lābhino hontīti ettha na tesam bhikkhuniyo denti, na dāpenti, mahākulehi pabbajitā pana kuladhītaro attano santikaṃ āgatānaṃ ṇātimanussānaṃ “kuto ayye ovādaṃ uddesaṃ paripucchaṃ labhathā”ti pucchantānaṃ “asuko ca asuko ca thero ovadatī”ti asītimahāsāvake uddisitvā kathānusārena tesam sīlasutācārajātigottādibhedaṃ vijjamānaguṇaṃ kathayanti. Evarūpā hi vijjamānaguṇā kathetuṃ vaṭṭanti. Tato pasannacittā manussā therānaṃ cīvarādibhedaṃ mahantaṃ lābhasakkāraṃ abhihariṃsu. Tena vuttaṃ - “lābhino honti cīvara...pe... parikkhārāna”nti.

Bhikkhuniyo upasaṅkamitvāti tesam kira santike tāsu ekā bhikkhunīpi na āgacchati, lābhataṇhāya pana ākaḍḍhiyamānahadayā tāsaṃ upassayaṃ agamaṃsu. Taṃ sandhāya vuttaṃ - “bhikkhuniyo upasaṅkamitvā”ti. Tāpi bhikkhuniyo calacittatāya tesam vacanaṃ akaṃsuyeva. Tena vuttaṃ - “atha kho tā bhikkhuniyo...pe... nisīdiṃsū”ti. Tiracchānakathanti saggamaggagamanepi tiracchānabhūtaṃ rājakathādimanekavidhaṃ niratthakakathaṃ. Iddhoti samiddho, sahitattho gambhīro bahuraso lakkhaṇapaṭivedhasaṃyuttoti adhippāyo.

145-147. Anujānāmi bhikkhaveti ettha yasmā te bhikkhū “mā tumhe bhikkhave bhikkhuniyo ovaditthā”ti vuccamānā aditṭhasaccattā tathāgate āghātaṃ bandhitvā apāyupagā bhaveyyuṃ, tasmā nesaṃ taṃ apāyupagataṃ pariharanto bhagavā aññeneva upāyena te bhikkhunovādato paribāhire kattukāmo imaṃ bhikkhunovādakasammutiṃ anujānīti veditabbo. Evaṃ idha paribāhire kattukāmatāya anujānitvā parato karontova “anujānāmi bhikkhave aṭṭhahaṅgehi samannāgata”ntiādimāha. Imāni hi aṭṭhaṅgāni chabbaggiyānaṃ supinantenapi na bhūtapubbānīti.

Tattha sīlamassa atthīti sīlavā. Idāni yañca taṃ sīlaṃ, yathā ca taṃ tassa atthi nāma hoti, taṃ dassento “pātimokkhasaṃvarasaṃvuto”tiādimāha. Tattha pātimokkhova saṃvaro pātimokkhasaṃvaro. Pātimokkhasaṃvarena saṃvuto samannāgatoti pātimokkhasaṃvarasaṃvutāe.

Viharatīti vattati. Vuttañhetam vibhaṅge -

“Pātimokkhanti sīlaṃ patitṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mokkhaṃ pamokkhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā; saṃvaroti kāyiko avītikkamo vācasiko avītikkamo kāyikavācasiko avītikkamo. Saṃvutoti iminā pātimokkhasaṃvarena upeto hoti samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno sampanno samannāgato, tena vuccati ‘pātimokkhasaṃvarasaṃvuto’ti. Viharatīti iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti carati viharati, tena vuccati ‘viharatī’”ti.

Ācāragocarasaṃpannoti micchājīvapaṭisedhakena na veḷudānādinā ācārena, vesiyādiagocaraṃ pahāya saddhāsaṃpannakulādinā ca gocarena sampanno. Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīti appamattakesu vajjesu bhayadassāvī, tāni vajjāni

bhayato dassanasīloti vuttaṃ hoti. Samādāya sikkhati sikkhāpadesūti adhisīlasikkhādibhāvena tidhā ʘhitesu sikkhāpadesu taṃ taṃ sikkhāpadaṃ samādāya sammā ādāya sādhukaṃ gahetvā avijahanto sikkhatīti attho. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana yo icchatī, tena visuddhimaggato gahetabbo.

Bahu sutamassāti bahussuto. Sutaṃ dhāretīti sutadharo; yadassa taṃ bahu sutaṃ nāma, taṃ na sutamattameva; atha kho naṃ dhāretīti attho. Mañjūsāyaṃ viya ratanaṃ sutaṃ sannicitamasminti sutasannicayo. Etena yaṃ so sutaṃ dhāreti, tassa mañjūsāya gopetvā sannicitaratanasseva cirakālenāpi avināsaṃ dasseti. Idāni taṃ sutaṃ sarūpato dassento “ye te dhammā”tiādimāha, taṃ verañjakaṇḍe vuttanayameva. Idaṃ panettha nigamanaṃ - tathārūpāssa dhammā bahussutā honti, tasmā bahussuto. Dhātā, tasmā sutadharo. Vacasā paricitā manasānupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; tasmā sutasannicayo. Tattha vacasā paricitāti vācāya paguṇā katā. Manasānupekkhitāti manasā anupekkhitā, āvajjantassa dīpasahassena obhāsītā viya honti. Diṭṭhiyā suppaṭividdhāti atthato ca kāraṇato ca paññāya suṭṭhu paṭividdhā supaccakkhakatā honti.

Ayaṃ pana bahussuto nāma tividho hoti - nissayamuccanako, parisupaṭṭhāpako, bhikkhunovādakoti. Tattha nissayamuccanakena upasampadāya pañcavassena sabbantimena paricchena dve mātikā paguṇā vācugatā kātabbā pakkhadivasesu dhammasāvanatthāya suttantato cattāro bhāṇavārā, sampattānaṃ parikathanatthāya andhakavindamahārāhulovādaambaṭṭhasadiso eko kathāmaggo, saṅghabhattamaṅgalāmaṅgalesu anumodanatthāya tisso anumodanā, uposathapavāraṇādijānanatthaṃ kammākammavinicchayo, samaṇadhammakaraṇatthaṃ samādhivasena vā vipassanāvasena vā arahattapariyosānamekaṃ kammaṭṭhānaṃ, ettakaṃ uggahetabbaṃ. Ettavatā hi ayaṃ bahussuto hoti cātuddiso, yattha katthaci attano issariyena vasitum labhati.

Parisupaṭṭhāpakena upasampadāya dasavassena sabbantimena paricchena parisam abhivinaye vinetum dve vibhaṅgā paguṇā vācugatā kātabbā, asakkontena tīhi janehi saddhiṃ parivattanakkhamā kātabbā, kammākammañca khandhakavattañca uggahetabbaṃ. Parisāya pana abhidhamme vinayanatthaṃ sace majjhimabhāṇako hoti mūlapaṇṇāsako uggahetabbo, dīghabhāṇakena mahāvaggo, saṃyuttabhāṇakena heṭṭhimā vā tayo vaggā mahāvaggo vā, aṅguttarabhāṇakena heṭṭhā vā upari vā upaḍḍhanikāyo uggahetabbo, asakkontena tikanipātato paṭṭhāya heṭṭhā uggahetumpi vaṭṭati. Mahāpaccariyaṃ pana “ekaṃ uggaṇhantena catukkanipātaṃ vā pañcakanipātaṃ vā gahetum vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Jātakabhāṇakena sātṭhakathaṃ jātakam uggahetabbaṃ, tato oraṃ na vaṭṭati. Dhammapadampi saha vatthunā uggahetum vaṭṭatīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Tato tato samuccayaṃ katvā mūlapaṇṇāsakamattaṃ vaṭṭati, na vaṭṭatīti? “Na vaṭṭatī”ti kurundaṭṭhakathāyaṃ paṭikkhittaṃ, itarāsu vicāraṇāyeva natthi. Abhidhamme kiñci uggahetabbanti na vuttaṃ. Yassa pana sātṭhakathampi vinayapiṭakaṃ abhidhammapiṭakañca paguṇam, suttante ca vuttappakāro gantho natthi, parisam upaṭṭhāpetum na labhati. Yena pana suttantato vinayato ca vuttappamāṇo gantho uggahito, ayaṃ parisupaṭṭhāpako bahussuto hoti disāpāmokkho yenakāmaṅgamo, parisam upaṭṭhāpetum labhati.

Bhikkhunovādakena pana sātṭhakathāni tīhi piṭakāni uggahetabbāni, asakkontena catūsu nikāyesu ekassa aṭṭhakathā paguṇā kātabbā, ekanikāyena hi sesanikāyesupi pañhaṃ kathetum sakkhissati. Sattasu pakaraṇesu catuppakaraṇassa aṭṭhakathā paguṇā kātabbā, tattha laddhanayena hi sesapakaraṇesu pañhaṃ kathetum

sakkhissati. Vinayapiṭakaṃ pana nānatthaṃ nānākāraṇaṃ, tasmā taṃ saddhiṃ aṭṭhakathāya paguṇaṃ kātabbameva. Ettāvatā hi bhikkhunovādako bahussuto nāma hotīti.

Ubhayāni kho panassātiādi pana yasmā aññasmiṃ sakale navaṅgepi bāhussacce sati sātṭhakathaṃ vinayapiṭakaṃ vinā na vaṭṭatiyeva, tasmā visuṃ vuttaṃ. Tattha vitthārenāti ubhatovibhaṅgena saddhiṃ. Svāgatānīti suṭṭhu āgatāni. Yathā āgatāni pana svāgatāni honti, taṃ dassetuṃ “suvibhattānī”tiādi vuttaṃ. Tattha suvibhattānīti suṭṭhu vibhattāni padapaccābhaṭṭhasaṅkaradosavirahitāni. Suppavattīnīti paguṇāni vācuggatāni. Suvinicchitāni suttasoti khandhakaparivārato āharitabbasuttavasena suṭṭhu vinicchitāni. Anubyañjanasoti akkharapadapāripūriyā ca suvinicchitāni akhaṇḍāni aviparītakkarāni. Etena aṭṭhakathā dīpitā, aṭṭhakathāto hi esa vinicchayo hotīti.

Kalyāṇavācoti sithiladhanitādīnaṃ yathāvidhānavacanena parimaṇḍalapadabyañjanāya poriyā vācāya samannāgato vissatṭhāya anelagaḷāya atthassa viññāpaniyā. Kalyāṇavākkaraṇoti madhurassaro, mātugāmo hi sarasampattirato, tasmā parimaṇḍalapadabyañjanampi vacanaṃ sarasampattirahitaṃ hīleti. Yebhuyyena bhikkhunīnaṃ piyo hoti manāpoti sabbāsaṃ piyo nāma dullabho, bahutarānaṃ pana paṇḍitānaṃ bhikkhunīnaṃ sīlācārasampattiyā piyo hoti manavaḍḍhanako. Paṭibalo hoti bhikkhuniyo ovaditunti suttañca kāraṇaṃ dassento vaṭṭabhayena tajjetvā bhikkhuniyo ovadituṃ tādisaṃ dhammaṃ desetuṃ samattho hoti. Kāsāyavatthavasānāyāti kāsāyavatthanivatthāya. Garudhammanti gihikāle bhikkhuniyā kāyasaṃsaggaṃ vā sikkhamānāsāmaṇerīsu methunadhammaṃ vā anajjhāpannapubbo hoti. Mātugāmo hi pubbe katamanussaranto saṃvare tṭhitassāpi dhammadesanāya gāravaṃ na karoti. Atha vā tasmiyeva asaddhamme cittaṃ uppādeti. Vīsativasso vāti upasampadāya vīsativasso tato atirekavasso vā. Evarūpo hi visabhāgehi vatthūhi punappunaṃ samāgacchantopi daharo viya sahasā sīlavināsaṃ na pāpuṇāti, attano vayaṃ paccavekkhitvā ayuttaṭṭhāne chandarāgaṃ vinetuṃ paṭibalo hoti, tena vuttaṃ - “vīsativasso vā hoti atirekavīsativasso vā”ti.

Ettha ca “sīlavā”tiādi ekamaṅgaṃ, “bahussuto hotī”tiādi dutiyaṃ, “ubhayāni kho panassā”tiādi tatiyaṃ, “kalyāṇavāco hoti kalyāṇavākkaraṇo”ti catutthaṃ, “yebhuyyena bhikkhunīnaṃ piyo hoti manāpo”ti pañcamaṃ, “paṭibalo hoti bhikkhuniyo ovaditu”nti chaṭṭhaṃ, “na kho paneta”ntiādi sattamaṃ, “vīsativasso”tiādi aṭṭhamanti veditabbaṃ.

148. Ñatticatutthenāti pubbe vatthusmiṃ vutteneva. Garudhammehīti garukehi dhammehi, te hi gāravaṃ katvā bhikkhunīhi sampatīcchitabbattā garudhammāti vuccanti. Ekatoūpasampannāyāti ettha bhikkhunīnaṃ santike ekatoūpasampannāya, yo garudhammena ovadati, tassa dukkaṭaṃ. Bhikkhūnaṃ santike upasampannāya pana yathāvatthukameva.

149. Pariveṇaṃ sammajjitvāti sace pāto asammaṭṭhaṃ sammajṭṭhampi vā puna tiṇapaṇṇādīhi uklāpaṃ pādappahārehi ca vikiṇṇavālikaṃ jātaṃ, sammajjitabbaṃ. Asammaṭṭhañhi taṃ disvā “ayyo attano nissitake daharabhikkhūpi vattapaṭipattiyaṃ na yojeti, dhammaṃyeva kathetī”ti tā bhikkhuniyo asotukāmā viya bhaveyyuṃ. Tena vuttaṃ - “pariveṇaṃ sammajjitvā”ti. Antogāmato pana bhikkhuniyo āgacchantiyo

pipāsītā ca kilantā ca honti, tā pānīyañca hatthapādādamukhasītalakaraṇaṇca paccāsīsanti, tasmiñca asati purimanayeneva agāraṇaṇ janetvā asotukāmāpi honti. Tena vuttaṃ - “pānīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhapetvā”ti.

Āsananti nīcapīṭhakaphalakataṭṭikakaṭasārakādibhedāṃ antamaso sākḥābhāṅgampi “idaṃ tāsāṃ āsanaṃ bhavissatī”ti evaṃ āsanaṃ paññāpetvā.

Dhammadesanāpattimocanātthaṃ pana dutiyo icchitabbo. Tena vuttaṃ - “dutiyaṃ gahetvā nisīditabba”nti. Nisīditabbanti na viharapaccante, atha kho viharāmajjhe uposathāgārassa vā bhojanasālāya vā dvāre sabbesaṃ osaraṇaṭṭhāne nisīditabbaṃ. Samaggāṭṭhāti sabbā āgataṭṭhāti attho. Vattantīti āgacchanti; paṇṇā vācuggaṭṭhāti attho. Niyyādetabboti appetabbo. Osāretabboti pāḷi vattabbā.

Vassasatūpasampannāyātiādi vattabbapāḷidassanaṃ.

Tattha sāmīcikkammanti maggasampadānabījanapānīyāpucchanādikaṃ anucchavikavattaṃ. Ettha ca bhikkhuniyā bhikkhussa abhivādanaṃ nāma antogāme vā bahigāme vā antovihāre vā bahivihāre vā antaraghare vā rathikāya vā antamaso rājussāraṇāyapi vattamānāya deve vassamāne sakaddamāya bhūmiyā chattapattahatthāyapi hatthiassādīhi anubaddhāyapi kātabbameva. Ekābaddhāya pāḷiyā bhikkhācāraṃ pavisante disvā ekasmiṃ ṭhāne “vandāmi ayyā”ti vanditūṃ vaṭṭati. Sace antarantarā dvādasahatthe muñcitvā gacchanti, viṣuṃ viṣuṃ vanditabbā. Mahāsannipāte nisinne ekasmiṃyeva ṭhāne vanditūṃ vaṭṭati. Esa nayo añjalikammepi. Yattha katthaci nisinnāya pana paccuṭṭhānaṃ kātabbaṃ, tassa tassa sāmīcikkamma anurūpe padese ca kāle ca taṃ taṃ kātabbaṃ.

Sakkatvāti yathā kato sukato hoti, evaṃ katvā. Garuṃkatvāti tattha gāraṇaṇ janetvā. Mānetvāti manena piyaṃ katvā. Pūjetvāti imesaṃyeva tiṇṇaṃ kiccānaṃ karaṇena pūjetvā. Anatikkamanīyoti na atikkamitabbo.

Abhikkhuke āvāseti ettha sace bhikkhunupassayato aḍḍhayaṇanabbhantare ovādadāyakā bhikkhū na vasanti, ayaṃ abhikkhuko āvāso nāma. Ettha vassaṃ na vasitabbāṃ. Vuttañhetāṃ - “abhikkhuko nāma āvāso na sakkā hoti ovādāya vā saṃvāsāya vā gantu”nti. Na ca sakkā tato paraṃ pacchābhattaṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgantūṃ. Sace tattha vassaṃ vasitūṃ anicchamānā bhikkhuniyo ñātakā vā upaṭṭhākā vā evaṃvadanti - “vasatha, ayye, mayaṃ bhikkhū ānessāmā”ti vaṭṭati. Sace pana vuttappamāṇe padese vassaṃ upagantukāmā bhikkhū āgantvā sākḥāmaṇḍapepi ekarattaṃ vutthā honti; na nimantitā hutvā gantukāmā. Ettāvatāpi sabhikkhuko āvāso hoti, ettha vassaṃ upagantūṃ vaṭṭati. Upagacchantīhi ca pakkhassa terasiyaṃyeva bhikkhū yācitabbā - “mayaṃ ayyā tumhākaṃ ovādena vasissāmā”ti. Yato pana ujunā maggena aḍḍhayaṇane bhikkhūnaṃ vasanaṭṭhānaṃ, tena pana maggena gacchantīnaṃ jīvitantarāyo vā brahmacariyantarāyo vā hoti, aññena maggena gacchantīnaṃ atirekaḍḍhayaṇaṃ hoti, ayaṃ abhikkhukāvāsaṭṭhāneyeva tiṭṭhati. Sace pana tato gāvutamatte añño bhikkhunupassayo khemaṭṭhāne hoti, tāhi bhikkhunīhi tā bhikkhuniyo yācitvā puna gantvā bhikkhū yācitabbā “ayyā amhākaṃ ujumagge antarāyo atthi, aññena maggena atirekaḍḍhayaṇaṃ hoti. Antarāmagge pana amhākaṃ upassayato gāvutamatte añño bhikkhunupassayo atthi, ayyānaṃ santikā tattha āgataovādena vasissāmā”ti. Tehi bhikkhūhi sampāṭicchitabbāṃ. Tato tāhi bhikkhunīhi taṃ bhikkhunupassayaṃ āgantvā uposatho kātabbo, tā vā bhikkhuniyo disvā attano upassayaṃyeva gantvā kātumpi vaṭṭati.

Sace pana vassaṃ upagantukāmā bhikkhū cātuddase vihāraṃ āgacchanti, bhikkhunīhi ca “idha ayyā vassaṃ vasissathā”ti pucchitā “āmā”ti vatvā puna tāhi “tenahi ayyā mayampi tumhākaṃ ovādaṃ anujīvantiyo vasissāmā”ti vuttā dutiyadivase gāme bhikkhācārasampadaṃ apassantā “na sakkā idha vasitu”nti pakkamanti. Atha tā bhikkhuniyo uposathadivase vihāraṃ gantvā bhikkhū na passantī, ettha kiṃ kātābanti? Yattha bhikkhū vasanti, tattha gantvā pacchimikāya vassaṃ upagantabbaṃ. “Pacchimikāya vassaṃ upagantuṃ āgamissantī”ti vā ābhogaṃ katvā āgatānaṃ santike ovādena vasitabbaṃ. Sace pana pacchimikāyapi na keci āgacchanti, antarāmagge ca rājabhayaṃ vā corabhayaṃ vā dubbhikkhaṃ vā hoti, abhikkhukāvāse vasantiyā āpatti, vassacchedaṃ katvā gacchantiyāpi āpatti, sā rakkhitabbā. Āpadāsu hi abhikkhuke āvāse vasantiyā anāpatti vuttā. Sace āgantvā vassaṃ upagatā bhikkhū puna kenaci kāraṇena pakkamanti, vasitabbameva. Vuttañhetam - “anāpatti vassūpagatā bhikkhū pakkantā vā honti vibbhantā vā kālaṅkatā vā pakkhasaṅkantā vā āpadāsu ummattikāya ādikammikāyā”ti. Pavārentiyā pana yattha bhikkhū atthi, tattha gantvā pavāretabbaṃ.

Anvaddhamāsanti addhamāse addhamāse. Dve dhammā paccāsīsitabbāti dve dhammā icchitabbā. Uposathapucchakanti uposathapucchanaṃ, tattha pannarasike uposathe pakkhassa cātuddasiyaṃ cātuddasike terasiyaṃ gantvā uposatho pucchitabbo. Mahāpaccariyaṃ pana “pakkhassa terasiyaṃyeva gantvā ‘ayaṃ uposatho cātuddasiko pannarasiko’ti pucchitabba”nti vuttaṃ. Uposathadivase ovādatthāya upasaṅkamitabbaṃ. Pāṭipadadivasato pana paṭṭhāya dhammasavanatthāya gantabbaṃ. Iti bhagavā aññassa kammassa okāsaṃ adatvā niraṇṭaraṃ bhikkhunīnaṃ bhikkhūnaṃ santike gamanameva paññāpesi. Kasmā? Mandapaññattā mātugāmaṃ. Mandapañño hi mātugāmo, tasmā niccaṃ dhammasavanaṃ bahūpakāraṃ. Evañca sati “yaṃ mayaṃ jānāma, tameva ayyā jānantī”ti mānaṃ akatvā bhikkhusaṅghaṃ payirūpāsamānā sātthikaṃ pabbajjaṃ karissantī, tasmā bhagavā evamakāsi. Bhikkhuniyopi “yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjissāmā”ti sabbāyeva niraṇṭaraṃ vihāraṃ upasaṅkamimṃsu. Vuttañhetam -

“Tena kho pana samayena sabbo bhikkhunisaṅgho ovādaṃ gacchati. Manussā ujjhāyanti khiyyanti vipācenti ‘jāyāyo imā imesaṃ, jāriyo imā imesaṃ, idānime imāhi saddhiṃ abhiraṃsantī’ti. Bhagavato etamatthaṃ ārocesuṃ - ‘na, bhikkhave, sabbena bhikkhunisaṅghena ovādo gantabbo, gaccheyya ce, āpatti dukkaṭassa. Anujānāmi bhikkhave catūhi pañcahi bhikkhunīhi ovādaṃ gantu’nti. Punapi tatheva ujjhāyimṃsu. Puna bhagavā ‘anujānāmi, bhikkhave, dve tisso bhikkhuniyo ovādaṃ gantu’”nti āha.

Tasmā bhikkhunisaṅghena dve tisso bhikkhuniyo yācitvā pesetabbā - “ethayye, bhikkhusaṅghaṃ ovādūpasaṅkamaṃ yācatha, bhikkhunisaṅgho ayyā...pe... ovādūpasaṅkamana”nti. Tāhi bhikkhunīhi ārāmaṃ gantabbaṃ. Tato ovādapaṭiggāhakaṃ ekaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā vanditvā so bhikkhu ekāya bhikkhuniyā evamassa vacanīyo “bhikkhunisaṅgho, ayya, bhikkhusaṅghassa pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira ayya bhikkhunisaṅgho ovādūpasaṅkamana”nti. Tena bhikkhunā pātimokkhuḍdesako bhikkhu upasaṅkamitvā evamassa vacanīyo “bhikkhunisaṅgho bhante bhikkhusaṅghassa pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira bhante bhikkhunisaṅgho ovādūpasaṅkamana”nti. Pātimokkhuḍdesakena vattabbo “atthi koci bhikkhu

bhikkhunovādako sammato’’ti. Sace hoti koci bhikkhu bhikkhunovādako sammato, pātimokkhuddesakena vattabbo ‘‘itthannāmo bhikkhu bhikkhunovādako sammato, taṃ bhikkhunisaṅgho upasaṅkamatū’’ti.

Sace na hoti koci bhikkhu bhikkhunovādako sammato, pātimokkhuddesakena vattabbo - ‘‘ko āyasmā ussahati bhikkhuniyo ovaditu’’nti. Sace koci bhikkhu ussahati bhikkhuniyo ovadituṃ, so ca hoti aṭṭhahaṅgehi samannāgato, sammannitvā vattabbo - ‘‘itthannāmo bhikkhu bhikkhunovādako sammato, taṃ bhikkhunisaṅgho upasaṅkamatū’’ti.

Sace pana koci na ussahati bhikkhuniyo ovadituṃ, pātimokkhuddesakena vattabbo - ‘‘natthi koci bhikkhu bhikkhunovādako sammato, pāsādikena bhikkhunisaṅgho sampādetū’’ti. Ettāvatā hi sakalaṃ sikkhattayasaṅgahaṃ sāsanaṃ ārocitaṃ hoti. Tena bhikkhunā ‘‘sādhū’’ti sampāṭicchitvā pāṭipade bhikkhunīnaṃ ārocetabbaṃ. Bhikkhunisaṅghenapi tā bhikkhuniyo pesetabbā ‘‘gacchathayye, pucchatha ‘kiṃ ayya labhati bhikkhunisaṅgho ovādūpasaṅkamana’’nti. Tāhi ‘‘sādhū ayye’’ti sampāṭicchitvā ārāmaṃ gantvā taṃ bhikkhuṃ upasaṅkamtvā evaṃ vattabbaṃ - ‘‘kiṃ ayya labhati bhikkhunisaṅgho ovādūpasaṅkamana’’nti. Tena vattabbaṃ - ‘‘natthi koci bhikkhu bhikkhunovādako sammato, pāsādikena bhikkhunisaṅgho sampādetū’’ti. Tāhi ‘‘sādhū ayyā’’ti sampāṭicchitabbaṃ. Ekato āgatānaṃ vasena cetaṃ vuttaṃ, tāsu pana ekāya bhikkhuniyā vattabbañca sampāṭicchitabbañca, itarā tassā sahāyikā.

Sace pana bhikkhunisaṅgho vā bhikkhusaṅgho vā na pūratī, ubhayatopi vā gaṇamattameva puggalamattaṃ vā hoti, ekā bhikkhunī vā bahūhi bhikkhunupassayehi ovādatthāya pesitā hoti, tatrāyaṃ vacanakkamo - ‘‘bhikkhuniyo ayya bhikkhusaṅghassa pāde vandanti, ovādūpasaṅkamanañca yācanti, labhantu kira ayya bhikkhuniyo ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Ahaṃ ayya bhikkhusaṅghassa pāde vandāmi; ovādūpasaṅkamanañca yācāmi, labhāmahaṃ ayya ovādūpasaṅkamana’’nti.

‘‘Bhikkhunisaṅgho ayya ayyānaṃ pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira ayya bhikkhunīsaṅgho ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Bhikkhuniyo ayya ayyānaṃ pāde vandanti, ovādūpasaṅkamanañca yācanti, labhantu kira ayya bhikkhuniyo ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Ahaṃ ayya ayyānaṃ pāde vandāmi, ovādūpasaṅkamanañca yācāmi, labhāmahaṃ ayya ovādūpasaṅkamana’’nti.

‘‘Bhikkhunisaṅgho ayya ayyassa pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira ayya bhikkhunisaṅgho ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Bhikkhuniyo ayya ayyassa pāde vandanti; ovādūpasaṅkamanañca yācanti, labhantu kira ayya bhikkhuniyo ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Ahaṃ ayya ayyassa pāde vandāmi, ovādūpasaṅkamanañca yācāmi, labhāmahaṃ ayya ovādūpasaṅkamana’’nti.

‘‘Bhikkhunisaṅgho ca ayya bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca bhikkhusaṅghassa ayyānaṃ ayyassa pāde vandati vandanti vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati yācanti yācati, labhatu kira labhantu kira labhatu kira ayya bhikkhunisaṅgho ca bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca ovādūpasaṅkamana’’nti.

Tenapi bhikkhunā uposathakāle evaṃ vattabbaṃ - ‘‘bhikkhuniyo bhante bhikkhusaṅghassa pāde vandanti, ovādūpasaṅkamanañca yācanti, labhantu kira bhante bhikkhuniyo ovādūpasaṅkamana’’nti. ‘‘Bhikkhunī bhante bhikkhusaṅghassa

pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira bhante bhikkhunī
ovādūpasaṅkamana”nti.

“Bhikkhunisaṅgho bhante, bhikkhuniyo bhante, bhikkhunī bhante āyasmantānaṃ
pāde vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati, labhatu kira bhante bhikkhunī
ovādūpasaṅkamana”nti.

“Bhikkhunisaṅgho ca bhante, bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca bhikkhusaṅghassa
āyasmantānaṃ pāde vandati vandanti vandati, ovādūpasaṅkamanañca yācati
yācanti yācati, labhatu kira labhantu kira labhatu kira bhante bhikkhunisaṅgho ca
bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca ovādūpasaṅkamana”nti.

Pātimokkhuddesakenāpi sace sammato bhikkhu atthi, purimanayeneva taṃ
bhikkhuniyo, taṃ bhikkhunī, taṃ bhikkhunisaṅgho ca bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca
upasaṅkamantu upasaṅkamatūti vattabbaṃ. Sace natthi, pāsādikena
bhikkhunisaṅgho ca bhikkhuniyo ca bhikkhunī ca sampādetu sampādentu
sampādetūti vattabbaṃ.

Ovādapaṭiggāhakena pāṭipade paccāharitvā tatheva vattabbaṃ. Ovādaṃ pana
bālagilānagamike ṭhapetvā añño sacepi āraññako hoti, appaṭiggahetuṃ na labhati.
Vuttañhetam bhagavatā -

“Anujānāmi, bhikkhave, ṭhapetvā bālaṃ ṭhapetvā gilānaṃ ṭhapetvā gamikaṃ
avasesehi ovādaṃ gahetu”nti.

Tattha yo cātuddasikapannarasikesu vā uposathesu pāṭipade vā gantukāmo, so
gamiko dutiyapakkhadivase gacchantopi aggahetuṃ na labhati, “na, bhikkhave,
ovādo na gahetabbo, yo na gaṇheyya, āpatti dukkaṭassā”ti vuttaṃ āpattiṃ
āpajjatiyeva. Ovādaṃ gahetvā ca uposathagge anārocetuṃ vā pāṭipade
bhikkhunīnaṃ apaccāharituṃ vā na vaṭṭati. Vuttañhetam -

“Na, bhikkhave, ovādo na ārocetabbo. Yo na āroceyya, āpatti dukkaṭassā”ti.

Aparampi vuttaṃ -

“Na, bhikkhave, ovādo na paccāharitabbo. Yo na paccāhareyya, āpatti
dukkāṭassā”ti.

Tattha āraññakena paccāharaṇattham saṅketo katabbo. Vuttañhetam - “anujānāmi,
bhikkhave, āraññakena bhikkhunā ovādaṃ gahetuṃ, saṅketañca kātuṃ, atra
paṭiharissāmi”ti. Tasmā āraññako bhikkhu sace bhikkhunīnaṃ vasanagāme bhikkham
labhati, tattheva caritvā bhikkhuniyo disvā ārocetvā gantabbaṃ. No cassa tattha
bhikkhā sulabhā hoti, sāmantaḡāme caritvā bhikkhunīnaṃ gāmaṃ āgamma tatheva
katabbaṃ. Sace dūraṃ gantabbaṃ hoti, saṅketo katabbo - “ahaṃ amukaṃ nāma
tumhākaṃ gāmadvāre sabhaṃ vā maṇḍapaṃ vā rukkhamaṇḍapaṃ vā upasaṅkamissāmi,
tattha āgaccheyyāthā”ti. Bhikkhunīhi tattha gantabbaṃ, agantuṃ na labbhati.
Vuttañhetam - “na, bhikkhave, bhikkhuniyā saṅketaṃ na gantabbaṃ. Yā na
gaccheyya, āpatti dukkaṭassā”ti.

Ubhatosaṅghe tīhi ṭhānehi pavāretabbanti ettha bhikkhunīhi cātuddase attanā
pavāretvā uposathe bhikkhusaṅghe pavāretabbaṃ. Vuttañhetam -

“Anujānāmi, bhikkhave, ajjatanāya pavāretvā aparajju bhikkhusaṅghaṃ

pavāretu’’nti.

Bhikkhunikhandhake vuttanayeneva cettha vinicchayo veditabbo. Vuttañhetam -

“Tena kho pana samayena sabbo bhikkhunisaṅgho pavārento kolāhalamakāsi. Bhagavato etamattham ārocesum. Anujānāmi, bhikkhave, ekaṃ bhikkhuniṃ byattam paṭibalam sammannitum bhikkhunisaṅghassa atthāya bhikkhusaṅgham pavāretum. Evañca pana, bhikkhave, sammannitabbā. Paṭhamam bhikkhunī yācitabbā, yācitvā byattāya bhikkhuniyā paṭibalāya saṅgho ñāpetabbo -

“Suṇātu me, ayye saṅgho, yadi saṅghassa pattakallam, saṅgho itthannāmaṃ bhikkhuniṃ sammanneyya bhikkhunisaṅghassa atthāya bhikkhusaṅgham pavāretum. Esā ñatti.

“Suṇātu me, ayye saṅgho, saṅgho itthannāmaṃ bhikkhuniṃ sammanneyya bhikkhunisaṅghassa atthāya bhikkhusaṅgham pavāretum. Yassā ayyāya khamati itthannāmāya bhikkhuniyā sammuti bhikkhunisaṅghassa atthāya bhikkhusaṅgham pavāretum, sā tuṇhassa; yassā nakkhamati, sā bhāseyya.

“Sammata saṅghena itthannāmā bhikkhunī bhikkhunisaṅghassa atthāya bhikkhusaṅgham pavāretum. Khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī, evametam dhārayāmī’’ti.

Tāya sammataya bhikkhuniyā bhikkhunisaṅgham ādāya bhikkhusaṅgham upasaṅkamitvā ekaṃsam uttarāsaṅgam karitvā añjalim paggahevā evamassa vacanīyo - “bhikkhunisaṅgho ayya, bhikkhusaṅgham pavāreti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā. Vadatayya bhikkhusaṅgho bhikkhunisaṅgham anukampam upādāya, passanto paṭikarissati. Dutiyampi ayya, tatiyampi ayya, bhikkhunisaṅgho...pe... paṭikarissati’’ti.

Sace bhikkhunisaṅgho na pūراتi, “bhikkhuniyo ayya bhikkhusaṅgham pavārenti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatayya bhikkhusaṅgho bhikkhuniyo anukampam upādāya, passantiyo paṭikarissantī’’ti ca, “aham ayya bhikkhusaṅgham pavāremi - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatu maṃ ayya bhikkhusaṅgho anukampam upādāya, passantī paṭikarissāmī’’ti ca evam tikkhattum vattabbam.

Sace bhikkhusaṅgho na pūراتi, “bhikkhunisaṅgho ayyā ayye pavāreti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantayyā bhikkhunisaṅgham anukampam upādāya, passanto paṭikarissati’’ti ca, “bhikkhunisaṅgho ayya ayyam pavāreti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatayyo bhikkhunisaṅgham anukampam upādāya, passanto paṭikarissati’’ti ca evam tikkhattum vattabbam.

Ubhinnaṃ apāripūriyā “bhikkhuniyo ayyā ayye pavārenti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantayyā bhikkhuniyo anukampam upādāya, passantiyo paṭikarissantī’’ti ca, “bhikkhuniyo ayya ayyam pavārenti - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatayyo bhikkhuniyo anukampam upādāya, passantiyo paṭikarissantī’’ti ca, “aham ayyā ayye pavāremi - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadantu maṃ ayyā anukampam upādāya, passantī paṭikarissāmī’’ti ca, “aham ayya ayyam pavāremi - diṭṭhena vā sutena vā parisaṅkāya vā, vadatu maṃ ayyo anukampam upādāya, passantī paṭikarissāmī’’ti ca evam tikkhattum vattabbam.

Mānattacaraṇaṇca upasampadāpariyesanā ca yathāṭṭhāneyeva āvi bhavissati.

Na bhikkhuniyā kenaci pariyāyenāti dasahi vā akkosavatthūhi aññaena vā kenaci pariyāyena bhikkhu neva akkositabbo, na paribhāsitaḥ, na bhayena tajjetabbo. Ovaṭoti pihito vārito paṭikkhitto. Vacanayeva vacanapatho. Anovaṭoti apihito avārito appaṭikkhitto. Tasmā bhikkhuniyā ādhipaccaṭṭhāne jeṭṭhakaṭṭhāne ṭhatvā “evaṃ abhikkama, evaṃ paṭikkama, evaṃ nivāsehi, evaṃ pārupāhi”ti kenaci pariyāyena neva bhikkhu ovaditabbo, na anusāsitaḥ. Dosam pana disvā “pubbe mahātherā na evaṃ abhikkamanti, na paṭikkamanti, na nivāsentī, na pārupanti, īdisam kāsāvampi na dhārentī, na evaṃ akkhīni añjenti”tiādinā nayena vijjamānadosam dassetuṃ vaṭṭati. Bhikkhūhi pana “ayaṃ vuḍḍhasamaṇī evaṃ nivāseti, evaṃ pārupati, mā evaṃ nivāsehi, mā evaṃ pārupāhi, mā tilakammaṇṇakammādīni karohī”ti yathāsukham bhikkhuṃ ovadituṃ anusāsituṃ vaṭṭati.

Samaggamhayyāti bhaṇantanti “samaggā amha ayya” iti bhaṇantaṃ bhikkhunisaṅghaṃ. Aññaṃ dhammaṃ bhaṇatīti aññaṃ suttantaṃ vā abhidhammaṃ vā. Samaggamhayyāti vacanena hi ovādaṃ paccāsīanti, tasmā ṭhapetvā ovādaṃ aññaṃ dhammaṃ bhaṇantassa dukkaṭaṃ. Ovādaṃ aniyyādetvāti eso bhaginiyo ovādoti avatvā.

150. Adhammakammetiādīsu bhikkhunovādakasammutikammaṃ kammanti veditabbaṃ. Tattha adhammakamme dvinnaṃ navakānaṃ vasena aṭṭhārasa pācittiyāni. Dhammakamme dutiyassa navakassa avasānapade anāpatti, sesesu sattarasa dukkaṭāni.

152. Uddesaṃ dentoti aṭṭhannaṃ garudhammānaṃ pāliṃ uddisanto. Paripucchaṃ dentoti tassāyeva paguṇāya garudhammapāliyā aṭṭhakathaṃ kathentoti attho. Osārehi ayyāti vuccamāno osāretīti evaṃ vuccamāno aṭṭhagarudhammapāliṃ osāretīti attho. Evaṃ uddesaṃ dento, paripucchaṃ dento, yo ca osārehīti vuccamāno aṭṭha garudhamme bhaṇati, tassa pācittiyena anāpatti. Aññaṃ dhammaṃ bhaṇantassa dukkaṭena anāpatti. Pañhaṃ pucchati, pañhaṃ puṭṭho kathetīti bhikkhunī garudhammanissitaṃ vā khandhādinissitaṃ vā pañhaṃ pucchati, taṃ yo bhikkhu katheti, tassāpi anāpatti. Aññassatthāya bhaṇantanti catuparisatiṃ dhammaṃ desentaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā bhikkhuniyo suṇanti, tatrāpi bhikkhussa anāpatti. Sikkhamānāya sāmaṇeriyāti etāsaṃ desentassāpi anāpatti. Sesam uttānatthameva.

Padasodhammasamuṭṭhānaṃ - vācato ca vācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ tivedananti.

Ovādasikkhāpadaṃ paṭhamam.

2. Atthaṅgatasikkhāpadavaṇṇanā

153. Dutiyasikkhāpade - pariyāyenāti vārena, paṭipāṭiyāti attho. Adhicitasoti adhicitavato, sabbacittānaṃ adhikena arahattaphalacittena samannāgatassāti attho. Appamajjatoti nappamajjato, appamādena kusalānaṃ dhammānaṃ sātaccakiriyāya samannāgatassāti vuttaṃ hoti. Muninoti “yo munāti ubho loke, muni tena pavuccati”ti evaṃ ubhayalokamunanena vā, monaṃ vuccati ñāṇaṃ, tena ñāṇena samannāgatattā vā khīṇāsavo muni nāma vuccati, tassa munino. Monapathesu sikkhatoti arahattañāṇasaṅkhātassa monassa pathesu

sattatiṃsabodhipakkhiyadhammesu tīsu vā sikkhāsu sikkhato. Idañca pubbabhāgapāṭipadaṃ gahetvā vuttaṃ, tasmā evaṃ pubbabhāge sikkhato imāya sikkhāya munibhāvaṃ pattassa muninoti evamettha attho daṭṭhabbo. Sokā na bhavanti tādinoti tādisassa khīṇāsavamunino abbhantare iṭṭhaviyogādivatthukā sokā na santi. Atha vā tādinoti tādilakkhaṇasamannāgatassa evarūpassa munino sokā na bhavanti ayamettha attho. Upasantassāti rāgādīnaṃ upasamena upasantassa. Sadā satīmatoti sativepullappattattā niccakālaṃ satiyā avirahitassa. Ākāse antalikkheti antalikkhasaṅkhāte ākāse, na kasiṇugghāṭime, na pana rūpaparicchede. Caṅkamatipi tiṭṭhatipīti tāsāṃ bhikkhunīnaṃ kathaṃ sutvā “imā bhikkhuniyo maṃ ‘ettakameva ayaṃ jānāti’ ti avamaññanti, handa dāni etāsāṃ attano ānubhāvaṃ dassemī” ti dhammabahumānaṃ uppādetvā abhiññāpādakaṃ catutthajjhānaṃ samāpajjitvā vuṭṭhāya evarūpaṃ iddhipāṭihāriyaṃ dassesi - “ākāse antalikkhe caṅkamatipi...pe... antaradhāyatipī” ti. Tattha antaradhāyatipīti antaradhāyatipi adassanampi gacchatīti attho. Tañceva udānaṃ bhaṇati aññañca bahuṃ buddhavacananti therō kira attano bhātuttherassa santike -

“Padumaṃ yathā kokanudaṃ sugandhaṃ,
Pāto siyā phullamavītagandhaṃ;
Aṅgīrasaṃ passa virocamānaṃ,
Tapantamādiccamivantalikke” ti.

Imaṃ gāthaṃ uddisāpetvā cattāro māse sajjhāyi. Na ca paṇaṃ kattumasakki. Tato naṃ therō “abhabbo tvaṃ imasmiṃ sāsane” ti viharā nikkadḍhāpesi, so rodamāno dvārakoṭṭhake aṭṭhāsi. Atha bhagavā buddhacakkhunā veneyyasatte olovento taṃ disvā viharacārikaṃ caramāno viya tassa santikaṃ gantvā “cūḷapanthaka, kasmā rodasī” ti āha. So tamatthaṃ ārocesi. Athassa bhagavā suddhaṃ pilotikakhaṇḍaṃ datvā “idaṃ ‘rajoharaṇaṃ rajoharaṇa’ nti parimajjāhī” ti āha. So “sādhū” ti sampāṭicchitvā attano nivāsaṭṭhāne nisīditvā tassa ekamantaṃ parimajji, parimajjitaṭṭhānaṃ kāḷakamahosi. So “evaṃ parisuddhampi nāma vatthaṃ imaṃ attabhāvaṃ nissāya kāḷakaṃ jāta” nti saṃvegaṃ paṭilabhitvā vipassanaṃ ārabhi. Athassa bhagavā āradhaviṇiyanabhāvaṃ ñatvā “adhicetaso” ti imaṃ obhāsagāthaṃ abhāsi. Therō gāthāpariyosāne arahattaṃ pāpuṇi. Tasmā therō pakatīyāva imaṃ gāthaṃ mamāyati, so taṃ imissā gāthāya mamāyanabhāvaṃ jānāpetuṃ taṃyeva bhaṇati. Aññañca antarantarā āharitvā bahuṃ buddhavacanaṃ. Tena vuttaṃ - “tañceva udānaṃ bhaṇati, aññañca bahuṃ buddhavacana” nti.

156. Ekato upasampannāyāti bhikkhunisaṅghe upasampannāya, bhikkhusaṅghe pana upasampannaṃ ovaḍantassa pācittiyaṃ. Sesamettha uttānameva. Idampi ca padasodhammasamuṭṭhānameva.

Atthaṅgatasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Bhikkhunupassayasikkhāpadavaṇṇanā

162. Tatiyasikkhāpade - aññatra samayā ovaḍati āpatti pācittiyassātiādīsu aṭṭhahi garudhammehi ovaḍantasseva pācittiyaṃ, aññena dhammena dukkaṭanti veditabbaṃ. Ekato upasampannāyāti bhikkhunisaṅghe upasampannāya, bhikkhusaṅghe upasampannāya pana ovaḍato pācittiyameva. Ito parampi yattha yattha “ekatou pasampannā” ti vuccati, sabbattha ayameva attho daṭṭhabbo. Sesaṃ uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato, kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Bhikkhunupassayasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

Idaṃ panettha mahāpaccariyaṃ vuttaṃ pakiṇṇakaṃ - asammato ce bhikkhu atthaṅgate sūriye bhikkhunupassayaṃ upasaṅkamitvā aṭṭhahi garudhammehi ovadati, tīṇi pācittiyāni. Añña dhammena ovadato dve dukkaṭāni, ekaṃ pācittiyaṃ. Kathaṃ? Asammataṃmūlakaṃ dukkaṭaṃ, upassayaṃ gantvā añña dhammena ovadanamūlakaṃ dukkaṭaṃ, atthaṅgate sūriye ovadanamūlakaṃ pācittiyanti. Sammatassa atthaṅgate sūriye tattha gantvā aṭṭhahi garudhammehi ovadantassa ekā anāpatti, dve pācittiyāni. Kathaṃ? Sammatattā anāpatti, atthaṅgate sūriye ovadanamūlakaṃ ekaṃ, gantvā garudhammehi ovadanamūlakaṃ ekanti dve pācittiyāni. Tasseva añña dhammena ovadato ekā anāpatti, ekaṃ dukkaṭaṃ, ekaṃ pācittiyaṃ. Kathaṃ? Sammatattā anāpatti, gantvā añña dhammena ovadanamūlakaṃ dukkaṭaṃ, atthaṅgate sūriye ovadanamūlakaṃ pācittiyanti. Divā pana gantvā ovadato sammatassa ca asammataṃ ca rattiṃ ovadanamūlakaṃ ekaṃ pācittiyaṃ apanetvā avasesā āpattānāpattiyo veditabbāti.

Pakiṇṇakakathā niṭṭhitā.

4. Āmisasikkhāpadavaṇṇanā

164. Catutthasikkhāpade - na bahukatāti na katabahumānā, na dhamme bahumānaṃ katvā ovadantīti adhippāyo. “Bhikkhunovādakaṃ avaṇṇaṃ kattukāmo”tiādīnaṃ ujjhāpanake vuttanayenevattho veditabbo.

Upasampannaṃ saṅghena asammataṃ ettha asammato nāma sammataṃ vā saṅghena vā bhāraṃ katvā ṭhapito veditabbo. Anupasampannaṃ sammataṃ vā asammataṃ vāti ettha pana bhikkhukāle sammutiṃ labhitvā sāmaṇerabhūmiyaṃ ṭhito sammato, sammataṃ vā saṅghena vā ṭhapito bahussuto sāmaṇero asammatotīti veditabbo. Sesā vuttanayattā uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Āmisasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Cīvaradānasikkhāpadavaṇṇanā

169. Pañcamasikkhāpade - visikhāyāti rathikāya. Piṇḍāya caratīti nibaddhacārasena abhiṇhaṃ caratī. Sandiṭṭhāti sandiṭṭhamittā ahesuṃ. Sesamettha padato uttānatthaṃ, vinicchayato cīvarapaṭiggahaṇasikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ saddhiṃ samuṭṭhānādīhi. Tatra hi bhikkhu paṭiggāhako, idha bhikkhunī, ayaṃ viseso. Sesā tādīsamevāti.

Cīvaradānasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Cīvarasibbanasikkhāpadavaṇṇanā

175. Chatthasikkhāpade - udāyīti lāḷudāyī. Paṭṭhoti paṭibalo, nipuṇo ceva samattho cāti vuttaṃ hoti. Aññatarā bhikkhunīti tasseva purāṇadutiyikā. Paṭibhānacittanti attano paṭibhānena katacittam, so kira cīvaram rajitvā tassa majjhe nānāvaṇṇehi vippakatamethunaṃ itthipurisarūpamakāsi. Tena vuttaṃ - “majjhe paṭibhānacittam vuṭṭhāpetvā”ti. Yathāsaṃhaṭanti yathāsaṃharitameva.

176. Cīvaranti yaṃ nivāsituṃ vā pārupituṃ vā sakkā hoti, evaṇhi mahāpaccariyādīsu vuttaṃ. Sayam sabbatīti ettha sabbissāmīti vicārentassāpi chindantassāpi dukkaṭam, sabbantassa pana pācittiyam. Ārāpathe ārāpatheti sūciṃ pavesetvā pavesetvā nīharaṇe. Sace pana sakalasūciṃ anīharanto dīghasuttappavesanattam satakkhattumpi vijjhivā nīharati, ekameva pācittiyam. Sakim āṇattoti sakim “cīvaram sabbā”ti vutto. Bahukampi sabbatīti sacepi sabbam sūcikammaṃ pariyosāpetvā cīvaram niṭṭhāpeti, ekameva pācittiyam. Atha pana “imasmiṃ cīvare kattabbakammaṃ tava bhāro”ti vutto karoti, āṇattassa ārāpathe ārāpathe ekamekam pācittiyam, āṇāpakassa ekavācāya sambahulānīpi. Punappunaṃ āṇattiyam pana vattabbameva natthi.

Yepi sace ācariyupajjhāyesu attano ñātikānaṃ cīvaram sabbantesu tesam nissitakā “ācariyupajjhāyavattaṃ vā kathinavattaṃ vā karomā”ti sabbanti, tesampi ārāpathagaṇanāya āpattiyo. Ācariyupajjhāyā attano ñātikānaṃ cīvaram antevāsikehi sabbāpentī, ācariyupajjhāyānaṃ dukkaṭam, antevāsikānaṃ pācittiyam. Antevāsikā attano ñātikānaṃ ācariyupajjhāyehi sabbāpentī, tatrāpi eseva nayo. Antevāsikānampi ācariyupajjhāyānampi ñātikāya cīvaram hoti, ācariyupajjhāyā pana antevāsike vañcetvā sabbāpentī, ubhinnaṃpi dukkaṭam. Kasmā? Antevāsikānaṃ aññātikasaññāya sibbitattā, itaresaṃ akappiye niyojitattā. Tasmā “idaṃ te mātu cīvaram, idaṃ bhaginiyā”ti ācikkhitvā sabbāpetabbaṃ.

179. Aññaṃ parikkhāraṇti yaṃkiñci upāhanatthavikādiṃ. Sesam uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Cīvarasibbanasikkhāpadaṃ chaṭṭham.

7. Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā

181. Sattamasikkhāpade - pacchā gacchantīnaṃ corā acchindīmsūti pacchā gacchantīnaṃ pattacīvaram corā hariṃsu. Dūsesunti tā bhikkhuniyo corā dūsayiṃsu, sīlavināsaṃ pāpayiṃsūti attho.

182-183. Saṃvidhāyāti saṃvidahitvā, gamanakāle saṅketam katvāti attho. Kukkuṭasampādeti ettha yasmā gāmā nikkhamitvā kukkuṭo padasāva aññaṃ gāmaṃ gacchati, ayam kukkuṭasampādoti vuccati. Tatrāyaṃ vacanattho - sampadanti etthāti sampādo. Ke sampadanti? Kukkuṭā. Kukkuṭānaṃ sampādo kukkuṭasampādo. Atha vā sampādoti gamanaṃ, kukkuṭānaṃ sampādo ettha atthītipi kukkuṭasampādo. Kukkuṭasampāte itipi pāṭho, tattha yassa gāmassa gehacchadanapiṭṭhito kukkuṭo uppatitvā aññaṃ gehacchadanapiṭṭhiyaṃ patati, ayam kukkuṭasampādoti vuccati. Vacanattho panettha vuttanayeneva veditabbo. Dvidhā vuttappakāropi cesa gāmo accāsanno hoti, upacāro na labbhati. Yasmim pana gāme paccūse vassantassa kukkuṭassa saddo anantare gāme suyati, tādisehi gāmehi sampuṇṇaraṭṭhe

gāmantare gāmantare pācittiyanti aṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ. Kiñcāpi vuttaṃ,
“gāmantare gāmantare āpatti pācittiyassā”ti vacanato pana sacepi ratanamattantaro
gāmo hoti, yo tassa manussehi ṭhapitaupacāro, taṃ okkamantassa āpattiyeva.

Tatrāyaṃ āpattivinicchayo - saṃvidhānakāle hi sace ubhopi bhikkhunupassaye vā
antarārāme vā āsanāsālāya vā titthiyaseyyāya vā ṭhatvā saṃvidahanti, anāpatti
kappiyabhūmi kirāyaṃ. Tasmā ettha saṃvidahanapaccayā dukkaṭāpattiṃ na vadanti,
gacchantassa yathāvatthukameva. Sace pana antogāme bhikkhunupassayadvāre
rathikāya aññesu vā catukkasiṅghātakahatthisālādīsu saṃvidahanti, bhikkhuno āpatti
dukkāṭassa. Evaṃ saṃvidahitvā gāmato nikkhamanti, nikkhamane anāpatti,
anantaragāmassa upacārokkamane pana bhikkhuno pācittiyaṃ. Tatrāpi
“paṭhamapāde dukkaṭaṃ, dutiyapāde pācittiya”nti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Gāmato
nikkhamitvā pana yāva anantaragāmassa upacāraṃ na okkamanti, etthantare
saṃvidahitepi bhikkhuno dukkaṭaṃ, anantaragāmassa upacārokkamane
purimanayeneva āpatti. Sace dūraṃ gantukāmā honti, gāmupacāragaṇanāya
okkamane okkamane āpatti, tassa tassa pana gāmassa atikkamane anāpatti. Sace
pana bhikkhunī “asukaṃ nāma gāmaṃ gamissāmī”ti upassayato nikkhamati,
bhikkhupi tameva gāmaṃ sandhāya “asukaṃ nāma gāmaṃ gamissāmī”ti vihārato
nikkhamati. Atha dvepi gāmadvāre samāgantvā “tumhe kuhiṃ gacchatha, asukaṃ
nāma gāmaṃ tumhe kuhinti, mayampi tatthevā”ti vatvā “ehi dāni, gacchāmā”ti
saṃvidhāya gacchanti, anāpatti. Kasmā? Pubbameva gamissāmāti nikkhantattāti
mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Taṃ neva pāḷiyā na sesaṭṭhakathāya sameti.

Addhayaone addhayaone ekamekaṃ addhayaone atikkamantassa idāni
atikkamissatīti paṭhamapāde dukkaṭaṃ, dutiyapāde pācittiyaṃ. Imasmiñhi naye
atikkamane āpatti, okkamane anāpatti.

184. Bhikkhu saṃvidahatīti nagaradvāre vā rathikāya vā bhikkhuniṃ disvā “asukaṃ
gāmaṃ nāma gatapubbathā”ti vadati, “nāmi ayya gatapubbā”ti “ehi gacchāmā”ti
vā “sve ahaṃ gamissāmi, tvampi āgaccheyyāsī”ti vā vadati. Bhikkhunī saṃvidahatīti
gāmantare cetiyavandanatthaṃ gāmato nikkhamantaṃ bhikkhuṃ disvā “ayya kuhiṃ
gacchathā”ti vadati. “Asukaṃ nāma gāmaṃ cetiyavandanattha”nti. “Ahampi ayya
āgacchāmī”ti evaṃ bhikkhuniyeva saṃvidahati, na bhikkhu.

185. Visaṅketenāti ettha “purebhattaṃ gacchissāmā”ti vatvā pacchābhattaṃ
gacchanti, “ajja vā gamissāmā”ti vatvā sve gacchanti. Evaṃ kālavisaṅketeye
anāpatti, dvāravisaṅkete pana maggavisaṅkete vā satipi āpattiyeva. Āpadāsūti
raṭṭhabhede cakkasamāruḥhā janapadā pariyāyanti evarūpāsu āpadāsu anāpatti.
Sesaṃ uttānamevāti.

Catusamuṭṭhānaṃ - kāyato kāyavācato kāyacittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti,
kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ,
vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Saṃvidhānasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Nāvābhiruhanasikkhāpadavaṇṇanā

188. Aṭṭhamasikkhāpade - saṃvidhāyāti lokassādamittasanthavavasena
kīḷāpurekkhārā saṃvidahitvā. Uddhaṃgāmininti uddhaṃ nadiyā paṭisotaṃ
gacchantiṃ. Yasmā pana yo uddhaṃ javanato ujjavanikāya nāvāya kīḷati, so

“uddhamgāminiṃ abhiruhatī”ti vuccati. Tenassa padabhājane atthameva dassetuṃ “ujjavanikāyā”ti vuttaṃ. Adhogāmininti adho anusotaṃ gacchantiṃ. Yasmā pana yo adho javanato ojavanicāya nāvāya kīlati, so “adhogāminiṃ abhiruhatī”ti vuccati. Tenassāpi padabhājane atthameva dassetuṃ “ojavanikāyā”ti vuttaṃ. Tattha yaṃ tittasampaṭipādanatthaṃ uddhaṃ vā adho vā haranti, ettha anāpatti. Tiriyaṃ taraṇāyāti upayogatthe nissakkavacanaṃ.

189. Gāmantare gāmantareti ettha yassā nadiyā ekaṃ tīraṃ kukkuṭasampādagāmehi nirantaraṃ, ekaṃ agāmakāṃ araṇṇaṃ, tassā sagāmakatīrapassena gamanakāle gāmantaragaṇanāya pācittiyāni, agāmakatīrapassena gamanakāle addhayaṇanagaṇanāya. Yā pana yojanavittatā hoti, tassā majjhena gamanepi addhayaṇanagaṇanāya pācittiyāni veditabbāni. Anāpatti tiriyaṃ taraṇāyāti ettha na kevalaṃ nadiyā, yopi mahātittapattānato tāmālitthiṃ vā suvaṇṇabhūmiṃ vā gacchati, tassāpi anāpatti. Sabbaatṭhakathāsu hi nadiyaṃyeva āpatti vicāritā, na samudde.

191. Visaṇketenāti idhāpi kālavisāṇketeneva anāpatti, tittavisāṇketena pana nāvāvisaṇketena vā gacchantassa āpattiyeva. Sesāṃ paṭhamasikkhāpadasadisameva saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Nāvābhiruhasikkhāpadaṃ aṭṭhamāṃ.

9. Paripācitasikkhāpadavaṇṇanā

192. Navamasikkhāpade - mahānāge tiṭṭhamāneti bhummatthe upayogavacanaṃ, mahānāgesu tiṭṭhamānesūti attho. Atha vā mahānāge tiṭṭhamāne “adisvā”ti ayamettha pāṭhaseso daṭṭhabbo. Itarathā hi attho na yujjati. Antarākathāti avasānaṃ appatvā ārambhassa ca avasānassa ca vemajjhaṭṭhānaṃ pattakathā. Vipakatāti kayiramānā hoti. Saccaṃ mahānāgā kho tayā gahapatīti addhacchikena olokayamānā there pavisante disvā tehi sutabhāvaṃ ñatvā evamāha.

194. Bhikkhuniparipācinti bhikkhuniyā paripācitaṃ, guṇappakāsanena nipphāditā; laddhabbaṃ katanti attho. Padabhājane panassa bhikkhuniṃca tassā paripācanākāraṇa dassetuṃ “bhikkhuni nāma ubhatosaṅghe upasampannā, paripāceti nāma pubbe adātukāmāna”ntiādi vuttaṃ. Pubbe gihisamārambhāti ettha pubbeti paṭhamāṃ. Samārambhoti samāraddhaṃ vuccati, paṭiyāditaṃ adhivacanaṃ. Gihīnaṃ samārambhō gihisamārambhō. Bhikkhuniyā paripācanato paṭhamameva yaṃ gihīnaṃ paṭiyāditaṃ bhattaṃ, tato aññatra taṃ piṇḍapātaṃ ṭhapetvā aññaṃ bhuñjantassa āpatti, taṃ pana bhuñjantassa anāpattīti vuttaṃ hoti. Padabhājane pana yasmā ñātakapavāritehi bhikkhussatthāya asamāraddhopi piṇḍapāto atthato samāraddhova hoti, yathāsukhaṃ āharāpetabbato, tasmā byañjanaṃ anādiyitvā atthameva dassetuṃ “gihisamārambhō nāma ñātakā vā honti pavāritā vā”ti vuttaṃ.

195. Pakatipaṭiyattanti pakatiyā tasseva bhikkhuno atthāya paṭiyāditaṃ hoti “therassa dassāmā”ti. Mahāpaccariyaṃ pana “tassa aññassā”ti avatvā “bhikkhūnaṃ dassāmāti paṭiyattaṃ hoti”ti avisesena vuttaṃ.

197. Pañca bhojanāni ṭhapetvā sabbattha anāpattīti yāgukhajjakaphalāphale sabbattha bhikkhuniparipācitepi anāpatti. Sesāṃ uttānameva. Paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ - kāyacittato samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ,

sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Paripācitasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Rahonisajjasikkhāpadavaṇṇanā

198. Dasamasikkhāpade - sabbo pāliattho ca vinicchayo ca dutiyaaniyate vuttanayeneva veditabbo. Idañhi sikkhāpadaṃ dutiyāniyatena ca upari upanandhassa catutthasikkhāpadena ca saddhiṃ ekaparicchedaṃ, aṭṭhuppattivāsena pana visuṃ paññattanti.

Rahonisajjasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena bhikkhunivaggo tatiyo.

4. Bhojanavaggo

1. Āvasathapiṇḍasikkhāpadavaṇṇanā

203. Bhojanavaggassa paṭhamasikkhāpade - āvasathapiṇḍoti āvasathe piṇḍo. Samantā parikkhittaṃ addhikagilānagabbhinipabbajitānaṃ yathānurūpaṃ paññattamañcapīṭhaṃ anekagabbhapamukhaparicchedaṃ āvasathaṃ katvā tattha puññakāmatāya piṇḍo paññatto hoti, yāgubhattabhesajjādi sabbamaṃ tesamaṃ tesamaṃ dānatthāya ṭhapitaṃ hotīti attho. Hiyyopīti svepi. Apasakkantīti apagacchanti. Manussā ujjhāyantīti titthiye apassantā “titthiyā kuhiṃ gatā””ime passitvā pakkantā””ti sutvā ujjhāyanti. Kukkuccāyantoti kukkucchaṃ karonto, akappiyasaññaṃ uppādentoti attho.

206. Sakkoti tamhā āvasathā pakkamitunti addhayojanaṃ vā yojanaṃ vā gantuṃ sakkoti. Na sakkotīti ettakameva na sakkoti. Anodissāti imesamyeva vā ettakānaṃmyeva vāti ekaṃ pāsaṇḍaṃ anuddisitvā sabbesaṃ paññatto hoti. Yāvadatthoti bhojanampi ettakanti aparicchinditvā yāvadattho paññatto hoti. Sakhiṃ bhuñjitabbanti ekadivasaṃ bhuñjitabbaṃ, dutiyadivasaṃ paṭṭhāya paṭiggahaṇe dukkaṭaṃ, ajjhohāre ajjhohāre pācittiyaṃ.

Ayaṃ panettha vinicchayo - ekakulena vā nānākulehi vā ekato hutvā ekasmiṃ ṭhāne vā nānāṭhānesu vā “ajja ekasmiṃ; sve ekasmi””nti evaṃ aniyamitaṭṭhāne vā paññattaṃ ekasmiṃ ṭhāne ekadivasaṃ bhuñjitvā dutiyadivase tasmīṃ ṭhāne aññasmiṃ vā bhuñjituṃ na vaṭṭati. Nānākulehi pana nānāṭhānesu paññattaṃ ekasmiṃ ṭhāne ekadivasaṃ bhuñjitvā dutiyadivase aññattha bhuñjituṃ vaṭṭati. Paṭipāṭiṃ pana khepetvā puna ādito paṭṭhāya bhuñjituṃ na vaṭṭatīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Ekapūganānāpūgaekagāmanānāgāmesupi eseṇa nayo. Yopi ekakulassa vā nānākulānaṃ vā ekato paññatto taṇḍulādīnaṃ abhāvena antaranāra chijjati, sopi na bhuñjitabbo. Sace pana “na sakkoma dātu””nti upacchinditvā puna kalyāṇacitte uppanne dātuṃ ārabhanti, etaṃ puna ekadivasaṃ bhuñjituṃ vaṭṭatīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ.

208. Anāpatti gilānassāti gilānassa anuvāsitvā bhuñjantassa anāpatti. Gacchanto vāti yo gacchanto antaramagge ekadivasaṃ gataṭṭhāne ca ekadivasaṃ bhuñjati, tassāpi anāpatti. Āgacchantepi eseṇa nayo. Gantvā paccāgacchantopi antaramagge ekadivasaṃ āgataṭṭhāne ca ekadivasaṃ bhuñjituṃ labhati. Gacchissāmīti bhuñjitvā nikkhantassa nadī vā pūrati corādibhayaṃ vā hoti, so nivattitvā khemabhāvaṃ ñatvā

gacchanto puna ekadivasam bhuñjitum labhatīti sabbamidaṃ mahāpaccariyādīsu vuttaṃ. Odisa paññatto hotīti bhikkhūnaṃyeva atthāya uddisīvā paññatto hoti. Na yāvadatthoti yāvadattham paññatto na hoti, thokaṃ thokaṃ labbhati, tādīsaṃ nīccampi bhuñjitum vaṭṭati. Pañca bhojanāni ṭhapetvā sabbatthāti yāgukhajjakaphalāphalādibhede sabbattha anāpatti. Yāguādīni hi nīccampi bhuñjitum vaṭṭati. Sesam uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ ticittaṃ, tivedananti.

Āvasathapiṇḍasikkhāpadaṃ paṭhamam.

2. Gaṇabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

209. Dutiyasikkhāpade - parihīnalābhasakkāroti so kira ajātasattunā rājānaṃ mārāpetvāpi abhimāre yojetvāpi ruhiruppādaṃ katvāpi gulhapaṭicchanno ahoṣi. Yādā pana divāyeva dhanapālakaṃ payojesi, tadā pākaṭo jāto. “Kathaṃ devadatto hatthiṃ payojesī”ti parikathāya uppannāya “na kevalaṃ hatthiṃ payojesi, rājānampi mārāpesi, abhimārepi pesesi, silampi pavijjhi, pāpo devadatto”ti pākaṭo ahoṣi. “Kena saddhiṃ idaṃ kammamakāsi”ti ca vutte “raññā ajātasattunā”ti āhaṃsu. Tato nāgarā “kathañhi nāma rājā evarūpaṃ coraṃ sāsanaṇṭakaṃ gahetvā vicarissatī”ti utṭhahimsu. Rājā nagarasaṅkhobhaṃ ṇatvā devadattaṃ nīhari. Tato paṭṭhāya cassa pañcathālīpākasatāni upacchindi, upaṭṭhānampissa na agamāsi, aññepissa manussā na kiñci dātabbaṃ vā kātābbaṃ vā maññimsu. Tena vuttaṃ - “parihīnalābhasakkāro”ti. Kulesu viññāpetvā viññāpetvā bhuñjatīti “mā me gaṇo bhijjī”ti parisam posento “tvaṃ ekassa bhikkhuno bhattaṃ dehi, tvaṃ dvinna”nti evaṃ viññāpetvā sapaṇiso kulesu bhuñjati.

211. Cīvaraṃ parittaṃ uppajjatīti bhattaṃ agaṇhantānaṃ cīvaraṃ na denti, tasmā parittaṃ uppajjati.

212. Cīvarakāraṇe bhikkhū bhattena nimantentīti gāme piṇḍāya caritvā cirena cīvaraṃ niṭṭhāpente disvā “evaṃ lahuṃ niṭṭhāpetvā cīvaraṃ paribhuñjissanti”ti puññakāmatāya nimantenti.

215. Nānāverajjakeṭi nānāvidhehi aññarajjehi āgate. “Nānāvirajjake”tipi pāṭho, ayamevattho.

217-218. Gaṇabhojaneti gaṇassa bhojane. Idha ca gaṇo nāma cattāro bhikkhū ādiṃ katvā tatuttariṃ bhikkhū adhippetā, teneva sabbantimaṃ paricchedaṃ dassento āha “yattha cattāro bhikkhū...pe... etaṃ gaṇabhojanaṃ nāmā”ti. Taṃ panetaṃ gaṇabhojanaṃ dvīhākārehi pasavati nimantanato vā viññattito vā. Kathaṃ nimantanato pasavati? Cattāro bhikkhū upasaṅkamitvā “tumhe, bhante, odanena nimantemi, odanaṃ me gaṇhatha ākaṅkatha oloketha adhivāsetha paṭimānethā”ti evaṃ yena kenaci vevacanena vā bhāsantarena vā pañcannaṃ bhojanānaṃ nāmaṃ gahetvā nimanteti. Evaṃ ekato nimantitā paricchinnakālavasena ajjatanāya vā svātanāya vā ekato gacchanti, ekato gaṇhanti, ekato bhuñjanti, gaṇabhojanaṃ hoti, sabbesaṃ āpatti. Ekato nimantitā ekato vā nānato vā gacchanti, ekato gaṇhanti, nānato bhuñjanti, āpattiyeva. Paṭiggahaṇameva hi ettha pamāṇaṃ. Ekato nimantitā ekato vā nānato vā gacchanti, nānato gaṇhanti, ekato vā nānato vā bhuñjanti, anāpatti. Cattāri pariveṇāni vā vihāre vā gantvā nānato nimantitā ekaṭṭhāne

ṭhitesuyeva vā eko puttena eko pitarāti evampi nānato nimantitā ekato vā nānato vā gacchantu, ekato vā nānato vā bhuñjantu, sace ekato gaṇhanti, gaṇabhojanaṃ hoti, sabbesaṃ āpatti. Evaṃ tāva nimantanato pasavati.

Kathaṃ viññattito? Cattāro bhikkhū ekato ṭhitā vā nisinnā vā upāsakaṃ disvā “amhākaṃ catunnampi bhattaṃ dehi”ti vā viññāpeyyuṃ, pāṭekkaṃ vā passitvā “mayhaṃ dehi, mayhaṃ dehi”ti evaṃ ekato vā nānato vā viññāpetvā ekato vā gacchantu nānato vā, bhattaṃ gahetvāpi ekato vā bhuñjantu nānato vā, sace ekato gaṇhanti, gaṇabhojanaṃ hoti, sabbesaṃ āpatti. Evaṃ viññattito pasavati.

Pādāpi phalitāti yathā mahācammassa parato maṃsaṃ dissati; evaṃ phālītā, vālikāya vā sakkharāya vā pahaṭamatte dukkhaṃ uppādentī, na sakkā hoti antogāme piṇḍāya carituṃ. Īdise gelaññe gilānasamayoti bhuñjitabbaṃ, na lesakappiyaṃ kātābbaṃ.

Cīvare kayiramāneti yadā sāṭakañca suttañca labhitvā cīvaraṃ karonti tadā; visuñhi cīvarakārasamayo nāma natthi. Tasmā yo tattha cīvare kattabbaṃ yaṃkiñci kammaṃ karoti, mahāpaccariyañhi “antamaso sūcivedhanako”tipi vuttaṃ, tena cīvarakārasamayoti bhuñjitabbaṃ. Kurundiyaṃ pana vitthāreneva vuttaṃ. Yo cīvaraṃ vicāreti, chindati, moghasuttaṃ ṭhapeti, āgantukapaṭṭaṃ ṭhapeti, paccāgataṃ sibbati, āgantukapaṭṭaṃ bandhati, anuvātaṃ chindati ghaṭṭeti āropeti, tattha paccāgataṃ sibbati, suttaṃ karoti valeti, pipphalikaṃ niseti, parivattanaṃ karoti, sabbopi cīvaraṃ karotiyevāti vuccati. Yo pana samīpe nisinno jātaṃ vā dhammapadaṃ vā katheti, ayaṃ na cīvarakārako. Etaṃ ṭhapetvā sesānaṃ gaṇabhojane anāpattīti.

Addhayananti ettakampi addhānaṃ gantukāmena. Yo pana dūraṃ gantukāmo, tattha vattabbameva natthi. Gacchantenāti addhānaṃ gacchantena, addhayanabbhantare gāvutepi bhuñjituṃ vaṭṭati. Gatena bhuñjitabbanti gatena ekadivasāṃ bhuñjitabbaṃ. Nāvābhiruhanepi eseva nayo. Ayaṃ pana viseso - abhiruḥhena icchitaṭṭhānaṃ gantvāpi yāva na orohati tāva bhuñjitabbanti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Catutthe āgateti ayaṃ antimaparicchedo, catutthehi āgate yattha na yāpenti; so mahāsamayo. Yattha pana sataṃ vā sahaṃsaṃ vā sannipatanti, tattha vattabbameva natthi. Tasmā tādisse kāle “mahāsamayo”ti adhiṭṭhahitvā bhuñjitabbaṃ. Yo koci paribbājakasamāpannoti sahadhammikesu vā titthiyesu vā aññataro, etesañhi yena kenaci kate bhatte “samaṇabhattachasamayo”ti bhuñjitabbaṃ.

220. Anāpatti samayeti sattasu samayesu aññatarasmiṃ anāpatti. Dve tayo ekatoti yepi akappiyanimantanaṃ sādhiyitvā dve vā tayo vā ekato gahetvā bhuñjanti, tesampi anāpatti.

Tattha animantitacatutthaṃ, piṇḍapātikacatutthaṃ, anupasampannacatutthaṃ, pattacatutthaṃ, gilānacatutthanti pañcannaṃ catukkānaṃ vasena vinicchayo veditabbo. Kathaṃ? Idhekacco cattāro bhikkhū “bhattaṃ gaṇhathā”ti nimanteti. Tesu tayo gatā, eko na gato. Upāsako “eko bhante thero kuhi”nti pucchati. Nāgato upāsakāti. So aññaṃ taṅkhaṇappattaṃ kañci “ehi bhante”ti pavesetvā catunnampi bhattaṃ deti, sabbesaṃ anāpatti. Kasmā? Gaṇapūrakassa animantitattā. Tayo eva hi tattha nimantitā gaṇhiṃsu, tehi gaṇo na pūراتi, gaṇapūrako ca animantito, tena gaṇo bhijjatīti idaṃ animantitacatutthaṃ.

Piṇḍapātikacatutthe - nimantanakāle eko piṇḍapātiko hoti, so nādhivāseti.
Gamanavelāya pana “ehi bhante”ti vutte anadhivāsittā anāgacchantampi “etha bhikkhaṃ lacchathā”ti gahetvā gacchanti, so taṃ gaṇaṃ bhindati. Tasmā sabbesaṃ anāpatti.

Anupasampannacatutthe - sāmaṇerena saddhiṃ nimantitā honti, sopi gaṇaṃ bhindati.

Pattacatutthe - eko sayaṃ agantvā pattaṃ peseti; evampi gaṇo bhijjati. Tasmā sabbesaṃ anāpatti.

Gilānacatutthe - gilānena saddhiṃ nimantitā honti, tattha gilānasseva anāpatti, itaresaṃ pana gaṇapūrakō hoti. Na hi gilānena gaṇo bhijjati. Tasmā tesāṃ āpattiyeva. Mahāpaccariyaṃ pana avisesena vuttaṃ.

Samayaladdhako sayameva muccati, sesānaṃ gaṇapūrakattā āpattikaro hoti. Tasmā cīvaradānasamayaladdhakādīnampi vasena catukkāni veditabbāni. Sace pana adhivāsetvā gatesupi catūsu janesu eko paṇḍito bhikkhu “ahaṃ tumhākaṃ gaṇaṃ bhindissāmi, nimantanaṃ sādiyathā”ti vatvā yāgukhajjakāvasāne bhattatthāya pattaṃ gaṇhantānaṃ adatvā “ime tāva bhikkhū bhojetvā vissajjetha, ahaṃ pacchā anumodanaṃ katvā gamissāmi”ti nisinno. Tesu bhutvā gatesu “detha bhante patta”nti upāsakena pattaṃ gahetvā bhatte dinne bhuñjitvā anumodanaṃ katvā gacchati, sabbesaṃ anāpatti. Pañcannañhi bhojanānaṃyeva vasena gaṇabhojane visaṅketaṃ natthi. Odanena nimantitā kummāsaṃ gaṇhantāpi āpattiṃ āpajjanti. Tāni ca tehi ekato na gahitāni. Yāguādīsu pana visaṅketaṃ hoti, tāni tehi ekato gahitānīti. Evaṃ eko paṇḍito aññesampi anāpattiṃ karoti.

Tasmā sace koci saṅghabhattaṃ kattukāmena nimantanatthāya pesito vihāraṃ āgama “bhante, sve amhākaṃ ghare bhikkhaṃ gaṇhathā”ti avatvā “bhattaṃ gaṇhathā”ti vā “saṅghabhattaṃ gaṇhathā”ti vā “saṅgho bhattaṃ gaṇhātū”ti vā vadati, bhattuddesakena paṇḍitena bhavitabbaṃ, nemantanikā gaṇabhojanato piṇḍapātikā ca dhutaṅgabhedato mocetabbā. Kathaṃ? Evaṃ tāva vattabbaṃ - “sve na sakkā upāsakā”ti. “Punadivase, bhante”ti. “Punadivasepi na sakkā”ti. Evaṃ yāva addhamāsampi haritvā puna vattabbo - “tvaṃ kiṃ avacā”ti? Sace punapi “saṅghabhattaṃ gaṇhathā”ti vadati, tato “imaṃ tāva upāsaka pupphaṃ kappiyaṃ karohi, imaṃ tiṇa”nti evaṃ vikkhepaṃ katvā puna “kiṃ kathayitthā”ti pucchitabbo. Sace punapi tatheva vadati, “āvuso, tvaṃ piṇḍapātike vā mahāthere vā na lacchasi, sāmaṇere lacchasi”ti vattabbo. “Nanu, bhante asukasmiñca asukasmiñca gāme bhadante bhojesuṃ, ahaṃ kasmā na labhāmi”ti ca vutte “te nimantetuṃ jānanti, tvaṃ na jānāsī”ti. Te kathaṃ nimantesuṃ bhanteti? Te evamāhaṃsu - “amhākaṃ, bhante, bhikkhaṃ gaṇhathā”ti. Sace sopi tatheva vadati, vaṭṭati. Atha punapi “bhattaṃ gaṇhathā”ti vadati, “na dāni tvaṃ, āvuso, bahū bhikkhū lacchasi, tayo eva lacchasi”ti vattabbo. “Nanu, bhante, asukasmiñca asukasmiñca gāme sakalaṃ bhikkhusaṅghaṃ bhojesuṃ, ahaṃ kasmā na labhāmi”ti? “Tvaṃ nimantetuṃ na jānāsī”ti. “Te kathaṃ nimantesu”nti? Te “bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āhaṃsūti. Sace sopi “bhikkhaṃ gaṇhathā”ti vadati, vaṭṭati. Atha punapi “bhattamevā”ti vadati, tato vattabbo - “gaccha tvaṃ, natthamhākaṃ tava bhattenattho, nibaddhagocarō esa amhākaṃ, mayamettha piṇḍāya carissāmā”ti. Taṃ “caratha, bhante”ti vatvā āgataṃ pucchanti - “kiṃ bho laddhā bhikkhū”ti. “Kiṃ etena bahu ettha vattabbaṃ, therā sve piṇḍāya carissāmā”ti āhaṃsu. Mā dāni tumhe pamajjitthā”ti. Dutiyadivase

cetiavattam katvā t̥hitā bhikkhū saṅghattherena vattabbā - “āvuso, dhuragāme saṅghabhattam apaṇḍitamanusso pana agamāsi, gacchāma dhuragāme piṇḍāya carissāmā”ti. Bhikkhūhi therassa vacanam kātabbam, na dubbacehi bhavitabbam, gāmadvāre aṭṭhatvāva piṇḍāya caritabbam. Tesu pattāni gahetvā nisīdāpetvā bhojentesu bhuñjitabbam. Sace āsanasālāya bhattam t̥hapetvā rathikāsu āhiṇḍantā ārocenti - “āsanasālāya, bhante, bhattam gaṇhathā”ti na vaṭṭati.

Atha pana bhattam ādāya tattha tattha gantvā “bhattam gaṇhathā”ti vadanti, paṭikacceva vā vihāram abhiharitvā patirūpe t̥hāne t̥hapetvā āgatāgatānam denti, ayam abhihaṭabhikkhā nāma vaṭṭati. Sace pana bhattasālāya dānam sajjetvā tam tam parivenam pahiṇanti “bhattasālāya bhattam gaṇhathā”ti, na vaṭṭati. Ye pana manussā piṇḍacārike bhikkhū disvā āsanasālam sammajjitvā tattha nisīdāpetvā bhojenti, na te paṭikkhipitabbā. Ye pana gāme bhikkham alabhitvā gāmato nikkhamante bhikkhū disvā “bhante bhattam gaṇhathā”ti vadanti, te paṭikkhipitabbā, na vā nivattitabbam. Sace “nivattatha, bhante, bhattam gaṇhathā”ti vadanti, “nivattathā”ti vuttapade nivattitum vaṭṭati. “Nivattatha bhante, ghare bhattam kataṃ, gāme bhattam kata”nti vadanti, gehe ca gāme ca bhattam nāma yassa kassaci hotīti nivattitum vaṭṭati. “Nivattatha, bhattam gaṇhathā”ti sambandham katvā vadanti, nivattitum na vaṭṭati. Āsanasālato piṇḍāya caritum nikkhamante disvā “nisīdatha bhante bhattam gaṇhathā”ti vuttepi ese va nayo. Niccabhattanti dhuvabhattam vuccati. “Niccabhattam gaṇhathā”ti vadanti, bahūnampi ekato gahetum vaṭṭati. Salākabhattādīsupi ese va nayo. Sesamettha uttānameva.

Elakalomasamuṭṭhānam - kiriyaṃ, nosaññāvimokkham, acittakam, paṇṇattivajjam, kāyakammaṃ, ticittam, tivedananti.

Gaṇabhojanasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Paramparabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

221. Tatiyasikkhāpade - na kho idaṃ orakam bhavissati, yathayime manussā sakkaccaṃ bhattam karontīti, yena niyāmena ime manussā sakkaccaṃ bhattam karonti, tena ñāyati - “idaṃ sāsanaṃ idaṃ vā buddhappamukhe saṅghe dānam na kho orakam bhavissati, parittam lāmakam neva bhavissatī”ti. Kirapatikoti ettha “kiri”ti tassa kulaputtassa nāmaṃ; adhipaccaṭṭhena pana “kirapatiko”ti vuccati. So kira issaro adhipati māsautusaṃvaccharaniyāmena vetanam datvā kammakāra ke kammaṃ kāreti. Badarā paṭiyattāti upacārasena vadati. Badaramissenāti badarasāḷavena.

222. Ussūre āhariyitthāti atidivā āhariyittha.

226. Mayham bhattapaccāsaṃ itthannāmassa dammīti ayam bhattavikappanā nāma sammukhāpi parammukhāpi vaṭṭati. Sammukhā disvā “tuyham vikappemī”ti vatvā bhuñjitabbam, adisvā pañcasu sahadhammikesu “itthannāmassa vikappemī”ti vatvā bhuñjitabbam. Mahāpaccariyādīsu pana parammukhāvikappanāva vuttā. Sā cāyam yasmā vinayakammena saṅgahitā, tasmā bhagavato vikappetum na vaṭṭati. Bhagavati hi gandhakuṭiyaṃ nisinnepi saṅghamajjhe nisinnepi saṅghena gaṇappahonake bhikkhū gahetvā tam tam kammaṃ kataṃ sukatameva hoti, bhagavā neva kammaṃ kopeti; na sampādeti. Na kopeti dhammissarattā, na sampādeti agaṇapūrakattā.

229. Dve tayo nimantane ekato bhuñjatīti dve tīṇi nimantanāni ekapatte pakkhipitvā missetvā ekaṃ katvā bhuñjatīti attho. Dve tīṇi kulāni nimantetvā ekasmiṃ ṭhāne nisīdāpetvā ito cito ca āharitvā bhattaṃ ākiranti, sūpabyañjanaṃ ākiranti, ekamissakaṃ hoti, ettha anāpattīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Sace pana mūlanimantanaṃ heṭṭhā hoti, pacchimaṃ pacchimaṃ upari, taṃ uparito paṭṭhāya bhuñjantassa āpatti. Hatthaṃ pana anto pavesetvā paṭhamanimantanato ekampi kabaḷaṃ uddharitvā bhuttakālato paṭṭhāya yathā tathā vā bhuñjantassa anāpatti. Sacepi tattha khīraṃ vā rasaṃ vā ākiranti, yena ajjhotthatam bhattaṃ ekarasaṃ hoti, koṭito paṭṭhāya bhuñjantassa anāpattīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana vuttaṃ - “khīrabhattaṃ vā rasabhattaṃ vā labhitvā nisinnassa tattheva aññepi khīrabhattaṃ vā rasabhattaṃ vā ākiranti, khīraṃ vā rasaṃ vā pivato anāpatti. Bhuñjantena pana paṭhamam laddhamamsakhaṇḍam vā bhattapiṇḍam vā mukhe pakkhipitvā koṭito paṭṭhāya bhuñjitum vaṭṭati. Sappipāyāsepi ese va nayo”ti.

Mahāupāsako bhikkhuṃ nimanteti, tassa kulaṃ upagatassa upāsakopi tassa puttadārabhātikabhaginiādayopi attano attano koṭṭhāsaṃ āharitvā patte pakkhipanti, upāsakena paṭhamam dinnaṃ abhuñjitvā pacchā laddhaṃ bhuñjantassa “anāpattī”ti mahāaṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ. Kurundaṭṭhakathāyaṃ pana vaṭṭatīti vuttaṃ. Mahāpaccariyaṃ “sace pāṭekkaṃ pacanti, attano attano pakkabhattato āharitvā denti, tattha pacchā āhaṭam paṭhamam bhuñjantassa pācittiyaṃ. Yadi pana sabbesaṃ ekova pāko hoti, paramparabhojanaṃ na hotī”ti vuttaṃ. Mahāupāsako nimantetvā nisīdāpeti, añño manusso pattaṃ gaṇhāti, na dātabbaṃ. Kiṃ bhante na dethāti? Nanu upāsaka tayā nimantitamhāti! Hotu bhante, laddhaṃ laddhaṃ bhuñjathāti vadati, bhuñjitum vaṭṭati. Aññena āharitvā bhatte dinne āpucchitvāpi bhuñjitum vaṭṭatīti kurundiyaṃ vuttaṃ.

Anumodanaṃ katvā gacchantaṃ dhammaṃ sotukāmā “svepi bhante āgaccheyyāthā”ti sabbe nimantenti, punadivase āgantvā laddhaṃ laddhaṃ bhuñjitum vaṭṭati. Kasmā? Sabbehi nimantitattā. Eko bhikkhu piṇḍāya caranto bhattaṃ labhati, tamañño upāsako nimantetvā ghare nisīdāpeti, na ca tāva bhattaṃ sampajjati. Sace so bhikkhu piṇḍāya caritvā laddhabhattaṃ bhuñjati, āpatti. Abhutvā nisinne “kiṃ bhante na bhuñjasī”ti vutte “tayā nimantitattā”ti vatvā laddhaṃ laddhaṃ bhuñjatha bhante”ti vutto bhuñjati, vaṭṭati.

Sakalena gāmenāti sakalena gāmena ekato hutvā nimantitasseva yattha katthaci bhuñjato anāpatti. Pūgepi ese va nayo. Nimantiyamāno bhikkhaṃ gaḥessāmīti bhaṇatīti “bhattaṃ gaṇhā”ti nimantiyamāno “na mayhaṃ tava bhatthenattho, bhikkhaṃ gaṇhissāmī”ti vadati. Ettha pana mahāpadumatthero āha - “evaṃ vadanto imasmiṃ sikkhāpade animantanaṃ kātuṃ sakkoti, bhuñjanatthāya pana okāso kato hotīti neva gaṇabhojanato na cārittato mucatī”ti. Mahāsumatthero āha - “yadaggena animantanaṃ kātuṃ sakkoti, tadaggena neva gaṇabhojanaṃ na cārittaṃ hotī”ti. Sesam uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ ettha hi bhojanaṃ kiriyā, avikappaṇaṃ akiriyā, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Paramparabhojanasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Kāṇamātāsikkhāpadavaṇṇanā

230. Catutthasikkhāpade - kāṇamātāti kāṇāya mātā. Sā kirassā dhītā abhirūpā ahosi, ye ye taṃ passanti, te te rāgena kāṇā honti, rāgandhā hontīti attho. Tasmā paresaṃ kāṇabhāvakaraṇato “kāṇā”ti vissutā ahosi. Tassā vasena mātāpissā “kāṇamātā”ti pākaṭṭhā jātā. Āgatanti āgamaṇaṃ. Kismiṃ viyāti kīdisaṃ viya; lajjanakaṃ viya hotīti adhippāyo. Rittahatthaṃ gantunti rittā hatthā asmiṃ gamane tadidaṃ rittahatthaṃ, taṃ rittahatthaṃ gamanaṃ gantuṃ lajjanakaṃ viya hotīti vuttaṃ hoti. Parikkhayaṃ agamāsīti upāsikā ariyasāvikā bhikkhū disvā santaṃ adātuṃ na sakkoti, tasmā tāva dāpesi, yāva sabbāṃ parikkhayaṃ agamāsī. Dhammiyā kathāyāti ettha kāṇāpi mātu atthāya desiyamānaṃ dhammaṃ suṇantī desanāpariyosāne sotāpannā ahosi. Uṭṭhāyāsanaṃ pakkāmiṃ āsanato uṭṭhahitvā gato. Sopi puriso “satthā kira kāṇamātāya nivesanaṃ agamāsī”ti sutvā kāṇaṃ ānetvā pakatiṭṭhāneyeva ṭhapesi.

231. Imasmiṃ pana vatthusmiṃ uppannamatte appaṇṇattheyeva sikkhāpade pātheyyavatthu udapādi, tasmā anantameva cetāṃ dassetuṃ “tena kho pana samayenā”tiādi vuttaṃ. Sopi ca upāsako ariyasāvakattā sabbameva dāpesi. Tena vuttaṃ - “parikkhayaṃ agamāsī”ti.

233. Yaṃkiñci paheṇakatthāyāti paṇṇākāratthāya paṭiyattaṃ yaṃkiñci atirasakamodakasakkhalikādi sabbāṃ idha pūvotveva saṅkhyāṃ gacchati. Yaṃkiñci pātheyyatthāyāti maggaṃ gacchantānaṃ antarāmaggaṭṭhāya paṭiyattaṃ yaṃkiñci baddhasattuabaddhasattutilataṇḍulādi sabbāṃ idha manthotveva saṅkhyāṃ gacchati. Tato ce uttarinti sacepi tatiyaṃ pattaṃ thūpīkataṃ gaṇhāti, pūvagaṇanāya pācittiyaṃ.

Dvattipattapūre paṭiggahetvāti mukhavaṭṭiyā heṭṭhimalekhāya samapūre patte gahetvā. Amutra mayā dvattipattapūrāti ettha sace dve gahitā, “atra mayā dve pattapūrā paṭiggahitā, tvaṃ ekaṃ gaṇheyyāsī”ti vattabbaṃ. Tenāpi aññaṃ passitvā “paṭhamāṃ āgatena dve pattapūrā gahitā, mayā eko, mā tvaṃ gaṇhī”ti vattabbaṃ. Yena paṭhamāṃ eko gahito, tassāpi paramparārocane eseṇa nayo. Yena pana sayameva tayo gahitā, tena aññaṃ disvā “mā kho ettha paṭiggaṇhi” cceva vattabbaṃ. Paṭikkamanaṃ nīharitvāti āsanasālaṃ haritvā, āsanasālaṃ gacchantena ca chaḍḍitasālā na gantabbā. Yattha mahā bhikkhusaṅgho nisīdati, tattha gantabbāṃ. Mahāpaccariyaṃ pana vuttaṃ “yā laddhaṭṭhānato āsannā āsanasālā, tattha gantabbāṃ. Attano ‘sanditṭhānaṃ vā sambhattānaṃ vā ekanikāyikānaṃ vā dassāmī”ti aññaṭtha gantuṃ na labbhati. Sace panassa nibaddhanisīdanaṭṭhānaṃ hoti, dūrampi gantuṃ vaṭṭatī”ti.

Samvibhajitabbanti sace tayo pattapūrā gahitā, ekaṃ attano ṭhapetvā dve bhikkhusaṅghassa dātabbā. Sacce dve gahitā, ekaṃ attano ṭhapetvā eko saṅghassa dātabbo, yathāmittaṃ pana dātuṃ na labbhati. Yena eko gahito, na tena kiñci akāmā dātabbaṃ, yathārucci kātabbaṃ.

235. Gamane paṭippassaddheti antarāmagge upaddavaṃ vā disvā anattikatāya vā “mayaṃ idāni na pesissāma, na gamissāmā”ti evaṃ gamane paṭippassaddhe upacchinne. Nātakānaṃ pavāritānanti etesaṃ bahumpi dentānaṃ paṭiggaṇhantassa anāpatti. Aṭṭhakathāsu pana “tesampi pātheyyapaheṇakatthāya paṭiyattato pamāṇameva vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Sesāṃ uttānameva.

Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Kāṇamātāsikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Paṭhamapavāraṇasikkhāpadavaṇṇanā

236. Pañcamasikkhāpade - bhikkhū bhuttāvī pavāritāti brāhmaṇena “gaṇhatha, bhante, yāva icchathā”ti evaṃ yāvadatthapavāraṇāya, sayañca “alaṃ, āvuso, thokaṃ thokaṃ dehī”ti evaṃ paṭikkhepapavāraṇāya pavāritā. Paṭivissaketi sāmantaḡharavāsike.

237. Kākoravasaddanti kākānaṃ oravasaddaṃ; sannipatitvā viravantānaṃ saddaṃ. Alameṭaṃ sabbanti ettha tikāraṃ avatvāva “alameṭaṃ sabbhaṃ” ettakaṃ vattaṃ vaṭṭati.

238-239. Bhuttāvīti bhuttavā. Tattha ca yasmā yena ekampi sitthaṃ saṅkhāditvā vā asaṅkhāditvā vā ajjhoharitaṃ hoti, so “bhuttāvī”ti saṅkhaṃ gacchati, tenassa padabhājane “bhuttāvī nāma pañcannaṃ bhojanaṇa”ntiādi vuttaṃ. Pavāritoti katapavāraṇo, katapaṭikkhepo. Sopi ca yasmā na paṭikkhepamattena, atha kho pañcaṅgavasena, tenassa padabhājane “pavārito nāma asanaṃ paññāyati”tiādi vuttaṃ. Tattha yasmā “asanaṃ paññāyati”ti iminā vipakatabhojano, “pavārito”ti vutto. Yo ca vipakatabhojano, tena kiñci bhuttaṃ, kiñci abhuttaṃ, yañca bhuttaṃ; taṃ sandhāya “bhuttāvī”tipi saṅkhaṃ gacchati, tasmā bhuttāvīvacanena viṣuṃ kañci atthasiddhiṃ na passāma. “Dirattatirattaṃ, chappañcavācāhi”tiādisu pana dirattādivacanāṃ viya pavāritapadassa parivāraḡabhāvena byañjanasiliṭṭhatāya cetaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Asanaṃ paññāyatītiādisu vipakatabhojanaṃ dissati, bhuñjamāno ceso puggalo hotīti attho. Bhojanaṃ paññāyatīti pavāraṇappahonakabhोजनाṃ dissati. Odanādīnaṃ ce aññataraṃ paṭikkhipitabbaṃ bhojanaṃ hotīti attho. Hatthapāse ṭhitoti pavāraṇappahonakaṃ bhojanaṃ gaṇhitvā dāyako aḡḡhateyyahatthappamāṇe okāse hotīti attho. Abhiharatīti so ce dāyako tassa taṃ bhattaṃ kāyena abhiharatīti attho. Paṭikkhepo paññāyatīti paṭikkhepo dissati; tañce abhihaṭaṃ so bhikkhu kāyena vā vācāya vā paṭikkhipatīti attho. Evaṃ pañcannaṃ aṅgānaṃ vasena pavārito nāma hotīti. Vuttampi cetaṃ -

“Pañcahi upāli ākārehi pavāraṇā paññāyati - asanaṃ paññāyati, bhojanaṃ paññāyati, hatthapāse ṭhito, abhiharati, paṭikkhepo paññāyati”ti.

Tatrāyaṃ vinicchayo - “asana”ntiādisu tāva yañca asnāti yañca bhojanaṃ hatthapāse ṭhitena abhihaṭaṃ paṭikkhipati, taṃ “odano, kummāso, sattū, maccho, maṃsa”nti imesaṃ aññataramēva veditabbaṃ. Tattha odano nāma - sālī, vīhi, yavo, godhumo, kaṅgu, varako, kudrūsakoti sattannaṃ dhaññānaṃ taṇḡdulehi nibbatto. Tattha “sālī”ti antamaso nīvāraṃ upādāya sabbāpi sālījāti. “Vīhi”ti sabbāpi vīhijāti. “Yavagodhumesu” bhedo natthi. “Kaṅgū”ti setarattakāḡabhedā sabbāpi kaṅgūjāti. “Varako”ti antamaso varakacorakaṃ upādāya sabbā setavaṇṇā varakajāti. “Kudrūsako”ti kāḡako dravo ceva sāmākādibhedā ca sabbāpi tiṇadhaññajāti.

Nīvāravarakacorakā cettha “dhaññānulomā”ti vadanti. Dhaññāni vā hontu dhaññānulomāni vā, etesaṃ vuttappabhedānaṃ sattannaṃ dhaññānaṃ taṇḍule gahetvā “bhattaṃ pacissāmā”ti vā “yāguṃ pacissāmā”ti vā “ambalapāyāsādīsu aññataraṃ pacissāmā”ti vā yaṃkiñci sandhāya pacantu, sace uṇhaṃ sītalaṃ vā bhuñjantānaṃ bhojanakāle gahitagahitaṭṭhāne odhi paññāyati, odanasaṅgahameva gacchati, pavāraṇaṃ janeti. Sace odhi na paññāyati, yāgusaṅgahaṃ gacchati, pavāraṇaṃ na janeti.

Yopi pāyāso vā paṇṇaphalakaḷīramissakā ambilayāgu vā uddhanato otāritamattā abbhunhā hoti, āvajjitvā pivituṃ sakkā, hatthena gahitokāsepi odhiṃ na dasseti, pavāraṇaṃ na janeti. Sace pana usumāya vigatāya sītālībhūtā ghanabhāvaṃ gacchati, odhiṃ dasseti, puna pavāraṇaṃ janeti. Pubbe tanubhāvo na rakkhati. Sacepi dadhitakkādīni āropetvā bahupaṇṇaphalakaḷīre pakkhipitvā muṭṭhimattāpi taṇḍulā pakkhittā honti, bhojanakāle ce odhi paññāyati, pavāraṇaṃ janeti. Ayāguke nimantane “yāguṃ dassāmā”ti bhatte udakakañjikakhīrādīni ākiritvā “yāguṃ gaṇhathā”ti denti. Kiñcāpi tanukā honti, pavāraṇaṃ janetiyeva. Sace pana pakkuthitesu udakādīsu pakkhipitvā pacitvā denti, yāgusaṅgahameva gacchati. Yāgusaṅgahaṃ gatepi tasmīṃ vā aññasmīṃ vā yattha macchamaṃsaṃ pakkhipanti, sace sāsapamattampi macchamaṃsakhaṇḍaṃ vā nhāru vā paññāyati, pavāraṇaṃ janeti.

Suddharasako pana rasakayāgu vā na janeti. Ṭhapetvā vuttadhaññānaṃ taṇḍule aññehi veṇutaṇḍulādīhi vā kandaṃulaphalehi vā yehi kehici kataṃ bhattampi pavāraṇaṃ na janeti, pageva ghanayāgu. Sace panettha macchamaṃsaṃ pakkhipanti, janeti. Mahāpaccariyaṃ “pupphaatthāya bhattampi pavāraṇaṃ janetī”ti vuttaṃ. Pupphiatthāya bhattaṃ nāma pupphikhajjakatthāya kuthitatūḍake pakkhipitvā seditataṇḍulā vuccanti. Sace pana te taṇḍule sukkhāpetvā khādanti, vaṭṭati; neva sattusaṅkhyāṃ na bhattasaṅkhyāṃ gacchanti. Puna tehi katabhattaṃ pavāretiyeva. Te taṇḍule sappitelādīsu vā pacanti, pūvaṃ vā karonti, na pavārenti. Puthukā vā tāhi katasattubhattādīni vā na pavārenti.

Kummāso nāma yavehi katakummāso. Aññehi pana muggādīhi katakummāso pavāraṇaṃ na janeti. Sattu nāma sālīvīhiyavehi katasattu. Kaṅguvarakakudrūsakasīsānīpi bhajjitvā īsakaṃ koṭṭetvā thuse palāpetvā puna daḷhaṃ koṭṭetvā cuṇṇaṃ karonti. Sacepi taṃ allattā ekābaddhaṃ hoti, sattusaṅgahameva gacchati. Kharapākabhajjitānaṃ vīhīnaṃ taṇḍule koṭṭetvā denti, tampi cuṇṇaṃ sattusaṅgahameva gacchati. Samapākabhajjitānaṃ pana vīhīnaṃ vā vīhipalāpānaṃ vā taṇḍulā bhajjitataṇḍulā eva vā na pavārenti. Tesāṃ pana taṇḍulādīnaṃ cuṇṇaṃ pavāreti. Kharapākabhajjitānaṃ vīhīnaṃ kuṇḍakampi pavāreti. Samapākabhajjitānaṃ pana ātapasukkhānaṃ vā kuṇḍakaṃ na pavāreti. Lājā vā tehi katabhattasattuādīni vā na pavārenti. Bhajjitapiṭṭhaṃ vā yaṃkiñci suddhakhajjakaṃ vā na pavāreti. Macchamaṃsapūritakhajjakaṃ pana sattumodako vā pavāreti. Maccho maṃsañca pākaṭameva. Ayaṃ pana viseso - sacepi yāguṃ pivantassa yāgusitthamattāneva dve macchakhaṇḍāni vā maṃsakhaṇḍāni vā ekabhājane vā nānābhājane vā denti, tāni ce akhādanto aññaṃ yaṃkiñci pavāraṇappahonakaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Tato ekaṃ khāditaṃ, ekaṃ hatthe vā patte vā hoti, so ce aññaṃ paṭikkhipati, pavāreti. Dvepi khādītāni honti, mukhe sāsapamattampi avasiṭṭhaṃ natthi, sacepi aññaṃ paṭikkhipati, na pavāreti.

Kappiyamaṃsaṃ khādanto kappiyamaṃsaṃ paṭikkhipati, pavāreti. Kappiyamaṃsaṃ

khādanto akappiyamaṃsaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Kasmā? Avatthutāya. Yañhi bhikkhuno khādituṃ vaṭṭati, taṃyeva paṭikkhipato pavāraṇā hoti. Idam pana jānanto akappiyattā paṭikkhipati, ajānantopi paṭikkhipitabbaṭṭhāne ṭhitameva paṭikkhipati nāma, tasmā na pavāreti. Sace pana akappiyamaṃsaṃ khādanto kappiyamaṃsaṃ paṭikkhipati, pavāreti. Kasmā? Vatthutāya. Yañhi tena paṭikkhittam, taṃ pavāraṇāya vatthu. Yam pana khādati, taṃ kiñcāpi paṭikkhipitabbaṭṭhāne ṭhitam, khādiyamānam pana maṃsabhāvaṃ na jahati, tasmā pavāreti. Akappiyamaṃsaṃ khādanto akappiyamaṃsaṃ paṭikkhipati, purimanayeneva na pavāreti. Kappiyamaṃsaṃ vā akappiyamaṃsaṃ vā khādanto pañcannaṃ bhojanānaṃ yaṃkiñci kappiyabhojanaṃ paṭikkhipati, pavāreti.

Kuladūsakavejjakammauttarimanussadhammārocanasāditarūpiyādīhi nibbattam buddhapaṭikuṭṭham anesanāya uppannam akappiyabhojanaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Kappiyabhojanaṃ vā akappiyabhojanaṃ vā bhuñjantopi kappiyabhojanaṃ paṭikkhipati, pavāreti. Akappiyabhojanaṃ paṭikkhipati, na pavāretīti sabbattha vuttanayeneva kāraṇam veditabbam.

Evam “asana”ntiādīsu yañca asnāti, yañca bhojanaṃ hatthapāse ṭhitena abhihaṭam paṭikkhipanto pavāraṇam āpajjati, taṃ natvā idāni yathā āpajjati, tassa jānanattham ayaṃ vinicchayo - “asanaṃ bhojana’nti ettha tāva yena ekasitthampi ajjhohaṭam hoti, so sace pattamukhahatthānaṃ yattha katthaci pañcasu bhojanesu ekasmimpi sati aññaṃ pañcasu bhojanesu ekampi paṭikkhipati, pavāreti. Katthaci bhojanaṃ natthi, āmisagandhamattaṃ paññāyati, na pavāreti. Mukhe ca hatthe ca bhojanaṃ natthi, patte atthi, tasmim pana āsane na bhuñjitukāmo, vihāram pavisitvā bhuñjitukāmo, aññassa vā dātukāmo, tasmim ce antare bhojanaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Kasmā? Vipakatabhojanabhāvassa upacchinnattā. Yopi aññatra gantvā bhuñjitukāmo mukhe bhattam gilitvā sesam ādāya gacchanto antarāmagge aññaṃ bhojanaṃ paṭikkhipati, tassāpi pavāraṇā na hotī”ti mahāpaccariyam vuttam. Yathā ca patte; evam hatthepi. Mukhepi vā vijjamānabhojanaṃ sace anajjhoharitukāmo hoti, tasmiñca khaṇe aññaṃ paṭikkhipati, na pavāreti. Ekasmiñhi pade vuttalakkaṇam sabbattha veditabbam hoti. Apica kurundiyam esa nayo dassitoyeva. Vuttañhi tattha “mukhe bhattam gilitam, hatthe bhattam vighāsādassa dātukāmo, patte bhattam bhikkhussa dātukāmo, sace tasmim khaṇe paṭikkhipati, na pavāretī”ti. Hatthapāse ṭhitoti ettha pana sace bhikkhu nisinno hoti, āsanassa pacchimantato paṭṭhāya, sace ṭhito, pañhiantato paṭṭhāya, sace nipanno, yena passena nipanno, tassa pārimantato paṭṭhāya, dāyakassa nisinnassa vā ṭhitassa vā nipannassa vā ṭhapetvā pasāritahattham yaṃ āsannataram aṅgam, tassa orimantena paricchinditvā aḍḍhateyyahattho “hatthapāso”ti veditabbo. Tasmim ṭhatvā abhihaṭam paṭikkhipantasseva pavāraṇā hoti, na tato param.

Abhiharatīti hatthapāsabbhantare ṭhito gahaṇattham upanāmeti. Sace pana anantaranisinnopi bhikkhu hatthe vā ūrūsu vā ādhārake vā ṭhitapattam anabhiharitvāva “bhattam gaṇhā”ti vadati, taṃ paṭikkhipato pavāraṇā natthi. Bhattapacchim ānetvā purato bhūmiyam ṭhapetvā “gaṇhāhī”ti vuttepi eseva nayo. Īsakam pana uddharitvā vā apanāmetvā vā “gaṇhathā”ti vutte paṭikkhipato pavāraṇā hoti. Therāsane nisinno thero dūre nisinnassa daharabhikkhussa pattam pesetvā “ito odanam gaṇhāhī”ti vadati, gaṇhitvā pana gato tuṇhī tiṭṭhati, daharo “alam mayha”nti paṭikkhipati, na pavāreti. Kasmā? Therassa dūrabhāvato dūtassa ca anabhiharaṇatoti. Sace pana gahetvā āgato bhikkhu “idam bhattam gaṇhā”ti vadati, taṃ paṭikkhipato pavāraṇā hoti.

Parivesanāya eko ekena hatthena odanapacchiṃ ekena kaṭacchuṃ gahetvā bhikkhū parivisati, tatra ce añño āgantvā “ahaṃ pacchiṃ dhāressāmi, tvaṃ odanaṃ dehī”ti vatvā gahitamattakameva karoti, parivesako eva pana taṃ dhāreti, tasmā sā abhihaṭṭāva hoti. Tato dātukāmatāya gaṇhantaṃ paṭikkhipantassa pavāraṇā hoti. Sace pana parivisakena phuṭṭhamattāva hoti, itarova naṃ dhāreti, tato dātukāmatāya gaṇhantaṃ paṭikkhipantassa pavāraṇā na hoti. Kaṭacchunā uddhaṭṭabhatte pana hoti. Kaṭacchuabhihāroyeva hi tassa abhihāro. Dvinnaṃ samabhārepi paṭikkhipanto pavāretiye vāti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Anantarassa bhikkhuno bhatte diyyamāne itaro pattaṃ hatthehi pidahati, pavāraṇā natthi. Kasmā? Aññaṃ abhihaṭṭe paṭikkhittatā.

Paṭikkhepo paññāyatīti ettha vācāya abhihaṭṭaṃ paṭikkhipato pavāraṇā natthi. Kāyena abhihaṭṭaṃ pana kāyena vā vācāya vā paṭikkhipantassa pavāraṇā hotīti veditabbo.

Tattha kāyena paṭikkhepo nāma aṅguliṃ vā hatthaṃ vā macchikabījaniṃ vā cīvarakaṇṇaṃ vā cāleti, bhamukāya vā ākāraṃ karoti, kuddho vā oloketi, vācāya paṭikkhepo nāma “ala”nti vā, “na gaṇhāmī”ti vā, “mā ākirā”ti vā, “apagacchā”ti vā vadati; evaṃ yena kenaci ākārena kāyena vā vācāya vā paṭikkhitte pavāraṇā hoti.

Eko abhihaṭṭe bhatte pavāraṇāya bhīto hattha apanetvā punappunaṃ patte odanaṃ ākirantaṃ “ākira ākira koṭṭetvā pūrehī”ti vadati, ettha kathanti? Mahāsumatthero tāva “anākiraṇatthāya vuttatā pavāraṇā hotī”ti āha. Mahāpadumatthero pana “ākira pūrehī”ti vadantassa nāma ‘kassaci pavāraṇā atthī’ti vatvā ‘na pavāreti’”ti āha. Aparo bhattaṃ abhiharantaṃ bhikkhuṃ sallakkhetvā “kiṃ āvuso itopi kiñci gaṇhissasi, dammi te kiñci”ti āha. Tatrāpi “evaṃ nāgamissatī”ti vuttatā ‘pavāraṇā hotī’”ti mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana “gaṇhissasī”ti vadantassa nāma ‘kassaci pavāraṇā atthī’ti vatvā ‘na pavāreti’”ti āha.

Eko samaṃsakaṃ rasaṃ abhiharitvā “rasaṃ gaṇhathā”ti vadati, taṃ sutvā paṭikkhipato pavāraṇā natthi. “Maccharasaṃ maṃsarasa”nti vutte paṭikkhipato hoti, “idaṃ gaṇhathā”ti vuttepi hotiyeva. Maṃsaṃ visuṃ katvā “maṃsarasaṃ gaṇhathā”ti vadati, tattha ce sāsapamattampi maṃsakhaṇḍaṃ atthi, taṃ paṭikkhipato pavāraṇā hoti. Sace pana parissāvito hoti, “vaṭṭatī”ti abhayatthero āha.

Maṃsarasena āpucchantaṃ mahāthero “muhuttaṃ āgamehī”ti vatvā “thālakaṃ āvuso āharā”ti āha. Ettha kathanti? Mahāsumatthero tāva “abhihārakassa gamanaṃ paṭhamāṃ upacchinnaṃ, tasmā pavāreti”ti āha. Mahāpadumatthero pana “ayaṃ kuhiṃ gacchati, kīdisaṃ etassa gamanaṃ, gaṇhantassāpi nāma pavāraṇā atthī”ti vatvā “na pavāreti”ti āha. Kaḷīrapanasādīhi missetvā maṃsaṃ pacanti, taṃ gahetvā “kaḷīrasūpaṃ gaṇhatha, panasabyañjanaṃ gaṇhathā”ti vadanti, evampi na pavāreti. Kasmā? Apavāraṇārahassa nāmena vuttatā. Sace pana “macchasūpaṃ maṃsasūpa”nti vā “imaṃ gaṇhathā”ti vā vadanti, pavāreti. Maṃsakarambako nāma hoti, taṃ dātukāmopi “karambakaṃ gaṇhathā”ti vadati, vaṭṭati; na pavāreti. “Maṃsakarambaka”nti vā “ida”nti vā vutte pana pavāreti. Eseva nayo sabbesu macchamaṃsamissakesu.

Yo pana nimantane bhuñjamāno maṃsaṃ abhihaṭṭaṃ “uddissa kata”nti maññaṃ māno paṭikkhipati, pavāritova hotīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Missakakathā pana kurundiyaṃ suṭṭhu vuttā. Evañhi tattha vuttaṃ - piṇḍapātacāriko bhikkhu bhattamissakaṃ yāguṃ āharitvā “yāguṃ gaṇhathā”ti vadati, na pavāreti. “Bhattaṃ

gaṇhathā”ti vutte pavāreti. Kasmā? Yenāpucchito, tassa atthitāya. Ayamettha adhippāyo - “yāgumissakaṃ gaṇhathā”ti vadati, tatra ce yāgu bahutarā vā hoti samasamā vā, na pavāreti. Yāgu mandā, bhattaṃ bahutaraṃ, pavāreti. Idañca sabbaaṭṭhakathāsu vuttattā na sakkā paṭikkhipituṃ, kāraṇaṃ panettha duddasaṃ. “Bhattamissakaṃ gaṇhathā”ti vadati, bhattaṃ bhukaṃ vā samaṃ vā appataraṃ vā hoti, pavāretiyeva. Bhattaṃ vā yāguṃ vā anāmasitvā “missakaṃ gaṇhathā”ti vadati, tatra ce bhattaṃ bahutaraṃ vā samakaṃ vā hoti, pavāreti. Appataraṃ na pavāreti. Idañca karambakena na samānetabbaṃ. Karambako hi maṃsamissakopi hoti amaṃsamissakopi, tasmā “karambaka”nti vutte pavāraṇā natthi. Idaṃ pana bhattamissakameva. Ettha vuttanayeneva pavāraṇā hoti. Bahurase bhatte rasaṃ, bahukhīre khīraṃ bahusappimhi ca pāyāse sappiṃ gaṇhathāti visuṃ katvā deti, taṃ paṭikkhipato pavāraṇā natthi.

Yo pana gacchanto pavāreti, so gacchantova bhuñjituṃ labhati. Kaddamaṃ vā udakaṃ vā patvā ṭhitena atirittaṃ kāretabbaṃ. Sace antarā nadī pūrā hoti, nadītīre gumbaṃ anupariyāyanta bhuñjitabbaṃ. Atha nāvā vā setu vā atthi, taṃ abhiruhitvāpi caṅkamantenava bhuñjitabbaṃ, gamanaṃ na upacchinditabbaṃ. Yāne vā hatthiassapiṭṭhe vā candamaṇḍale vā sūriyamaṇḍale vā nisīditvā pavāritena yāva majjhanhikaṃ, tāva tesu gacchantesupi nisinneneva bhuñjitabbaṃ. Yo ṭhito pavāreti, ṭhiteneva, yo nisinno pavāreti, nisinneneva bhuñjitabbaṃ. Taṃ taṃ iriyāpathaṃ kopentena atirittaṃ kāretabbaṃ. Yo ukkuṭiko nisīditvā pavāreti, tena ukkuṭikeneva bhuñjitabbaṃ. Tassa pana heṭṭhā palālapīṭhaṃ vā kiñci vā nisīdanakaṃ dātabbaṃ. Piṭhake nisīditvā pavāritena āsanaṃ acāletvāva catasso disā parivattantena bhuñjituṃ labbhati. Mañce nisīditvā pavāritena ito vā etto vā saṃsarituṃ na labbhati. Sace pana naṃ saha mañcena ukkhipitvā aññatra nenti, vaṭṭati. Nipajjitvā pavāritena nipanneneva bhuñjitabbaṃ. Parivattantena yena passena nipanno, tassa ṭhānaṃ nātikkametabbaṃ.

Anatirittanti na atirittaṃ; na adhikanti attho. Taṃ pana yasmā kappiyakatādīhi sattahi vinayakammākārehi akataṃ vā gilānassa anadhikaṃ vā hoti, tasmā padabhājane “akappiyakata”ntiādi vuttaṃ. Tattha akappiyakatanti yaṃ tattha phalaṃ vā kandaṃ vā pañcahi samaṇakappehi kappiyaṃ akataṃ; yañca akappiyamaṃsaṃ vā akappiyabhajanaṃ vā, etaṃ akappiyaṃ nāma. Taṃ akappiyaṃ “alametaṃ sabba”nti evaṃ atirittaṃ katampi akappiyakatanti veditabbaṃ. Appaṭiggahitakatanti bhikkhunā appaṭiggahitaṃyeva purimanayeneva atirittaṃ kataṃ. Anuccāritakatanti kappiyaṃ kārāpetuṃ āgatena bhikkhunā īsakampi anukkhittaṃ vā anapanāmitaṃ vā kataṃ. Ahatthapāse katanti kappiyaṃ kārāpetuṃ āgatassa hatthapāsato bahi ṭhitena kataṃ. Abhuttāvinā katanti yo “alametaṃ sabba”nti atirittaṃ karoti, tena pavāraṇappahonakaṃ bhojanaṃ abhuttana kataṃ. Bhuttāvinā pavāritena āsanā vuṭṭhitena katanti idaṃ uttānameva. Alameṭaṃ sabbanti avuttanti vacībhedaṃ katvā evaṃ avuttaṃ hoti. Iti imehi sattahi vinayakammākārehi yaṃ atirittaṃ kappiyaṃ akataṃ, yañca na gilānatirittaṃ, tadubhayampi anatirittanti veditabbaṃ.

Atirittaṃ pana tasseva paṭipakkhanayena veditabbaṃ. Apicettha bhuttāvinā kataṃ hotīti anantare nisinnassa sabhāgassa bhikkhuno pattato ekampi sitthaṃ vā maṃsahīraṃ vā khādītva katampi bhuttāvināva kataṃ hotīti veditabbaṃ. Āsanā avuṭṭhitenāti ettha pana asammohatthaṃ ayaṃ vinicchayo - dve bhikkhū pātova bhuñjamānā pavāritā honti - ekena tattheva nisīditabbaṃ, itarena niccabhattaṃ vā

salākabhaddam vā ānetvā upaḍḍham tassa bhikkhuno patte ākiritvā hattham dhovivā sesam tena bhikkhunā kappiyam kārāpetvā bhuñjitabbam. Kasmā? Yañhi tassa hatthe laggam, tam akappiyam hoti. Sace pana paṭhamam nisinnā bhikkhu sayameva tassa pattato hatthena gaṇhāti, hatthadhovanakiccam natthi. Sace pana evam kappiyam kārāpetvā bhuñjantassa puna kiñci byañjanaṃ vā khādanīyaṃ vā patte ākiritvā, yena paṭhamam kappiyam kataṃ, so puna kātum na labhati. Yena akataṃ, tena kātabbam. Yañca akataṃ, tam kātabbam. “Yena akata”nti aññena bhikkhunā yena paṭhamam na kataṃ, tena kātabbam. “Yañca akata”nti yena paṭhamam kappiyam kataṃ, tenāpi yam akataṃ tam kātabbam. Paṭhamabhājane pana kātum na labhati. Tattha hi kariyamānaṃ paṭhamam katena saddhiṃ kataṃ hoti, tasmā aññasmim bhājane kātum vaṭṭatīti adhippāyo. Evam kataṃ pana tena bhikkhunā paṭhamam katena saddhiṃ bhuñjitum vaṭṭati.

Kappiyam karontena ca na kevalam patteyeva, kuṇḍepi pacchiyampi yattha katthaci purato ṭhapetvā onāmitabhājane kātabbam. Tam sacepi bhikkhusatam pavāritam hoti, sabbesam bhuñjitum vaṭṭati, appavāritānampi vaṭṭati. Yena pana kappiyam kataṃ, tassa na vaṭṭati. Sacepi pavāretvā piṇḍāya pavittam bhikkhum pattam gahetvā avassam bhuñjanake maṅgalanimantane nisīdāpentī, atirittam kāretvā bhuñjitabbam. Sace tattha añño bhikkhu natthi, āsanasālam vā vihāram vā pattam pesetvā kāretabbam. Kappiyam karontena pana anupasampannassa hatthe ṭhitam na kātabbam. Sace āsanasālāyaṃ abyatto bhikkhu hoti, sayam gantvā kappiyam kārāpetvā ānetvā bhuñjitabbam.

Gilānātirittanti ettha na kevalam yam gilānassa bhuttāvasesam hoti, tam gilānātirittam; atha kho yamkiñci gilānam uddissa ajja vā sve vā yadā vā icchatī, tadā khādisatīti āhaṭam, tam sabbam “gilānātiritta”nti veditabbam. Yam yāmakālikādīsu ajjhohāre ajjhohāre dukkaṭam, tam asaṃsaṭṭhavasena vuttam. Sace pana āmisasaṃsaṭṭhāni honti, āhāratthāyapi anāhāratthāyapi paṭiggahetvā ajjhoharantassa pācittiyameva.

241. Sati paccayeti yāmakālikam pipāsāya sati pipāsacchedanattham, sattāhakālikam yāvajjivikañca tena tena upasametabbake ābādhe sati tassa upasamanattham paribhuñjato anāpatti. Sesamettha uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānam - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, nosaññāvimokkham, acittakam, paṇṇattivajjam, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittam, tivedananti.

Paṭhamapavāraṇasikkhāpadaṃ pañcamam.

6. Dutiyapavāraṇasikkhāpadavaṇṇanā

242. Chaṭṭhasikkhāpade - anācāram ācaratīti paṇṇattivītikammaṃ karoti. Upanandhīti upanāham janento tasmim puggale attano kodham bandhi; punappunam āghātam janesīti attho. Upanaddho bhikkhūti so janitaupanāho bhikkhu.

243. Abhihaṭṭhum pavāreyyāti abhiharitvā “handā bhikkhu khāda vā bhuñja vā”ti evam pavāreyya. Padabhājane pana “handā bhikkhū”tiādim anuddharitvā sādharmaṃ eva abhihaṭṭhum pavāraṇāya attham dassetum “yāvatakaṃ icchasi tāvatakaṃ gaṇhāhi”ti vuttam. Jānanti pavāritabhāvaṃ jānanto. Tam panassa

jānanaṃ yasmā tīhākārehi hoti, tasmā “jānāti nāma sāmaṃ vā jānātī”tiādinā nayena padabhājanaṃ vuttaṃ. Āsādanāpekkhoti āsādanaṃ codanaṃ maṅkukaraṇabhāvaṃ apekkhamāno.

Paṭiggaṇhāti āpatti dukkaṭassāti yassa abhihaṭaṃ tasmim paṭiggaṇhante abhihāraṇassa bhikkhuno dukkaṭaṃ. Itarassa pana sabbo āpattibhedo paṭhamasikkhāpade vutto, imasmim pana sikkhāpade sabbā āpattiyo abhihāraṇasseva veditabbā. Sesaṃ paṭhamasikkhāpade vuttanayattā pākaṭameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Dutiyapavāraṇasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Vikālabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

247. Sattamasikkhāpade - giraggasamajjoti girimhi aggasamajjo, girissa vā aggadese samajjo. So kira sattame divase bhavissatīti nagare ghosānā kariyati, nagarassa bahiddhā same bhūmibhāge pabbatacchāyāya mahājanakāyo sannipatati, anekappakārāni naṭanāṭakāni pavattanti, tesaṃ dassanattaṃ mañcātimañce bandhanti. Sattarasavaggiyā apaññatte sikkhāpade daharāva upasampannā, te “nāṭakāni āvuso passissāmā”ti tattha agamaṃsu. Atha nesaṃ nāṭakā “amhākaṃ ayyā āgatā”ti tuṭṭhacittā nhāpetvā vilimpetvā bhojetvā aññampi pūvakhādanīyādiṃ hatthe adaṃsu. Te sandhāya vuttaṃ - “manussā sattarasavaggiye bhikkhū passitvā”tiādi.

248-249. Vikāleti vigate kāle. Kālōti bhikkhūnaṃ bhojanakālo adhippeto, so ca sabbantimena paricchena majjhanhiko, tasmim vītivatteti adhippāyo. Tenevassa padabhājane “vikālo nāma majjhanhike vītivatte yāva aruṇuggamaṇā”ti vuttaṃ, ṭhitamajjhanhikopi kālasaṅgahaṃ gacchati. Tato paṭṭhāya pana khāditaṃ vā bhuñjitaṃ vā na sakkā, sahasā pivitaṃ sakkā bhavēyya, kukkucakena pana na kattaṃ. Kālaparicchadajānanatthaṇca kālatthambho yojetabbo, kālantareva bhattakiccaṃ kattaṃ.

Avasesaṃ khādanīyaṃ nāmāti ettha yaṃ tāva sakkhalimodakādipubbaṇṇāparaṇṇamayaṃ, tattha vattabbameva natthi. Yampi vanamūlādippabhaḍaṃ āmisagatikaṃ hoti, seyyathidaṃ - mūlakhādanīyaṃ kandakhādanīyaṃ mūlākhādanīyaṃ matthakakhādanīyaṃ khandhakhādanīyaṃ tacakhādanīyaṃ pattakhādanīyaṃ pupphakhādanīyaṃ phalakhādanīyaṃ aṭṭhikhādanīyaṃ piṭṭhakhādanīyaṃ niyyāsakhādanīyanti, idampi khādanīyasaṅkhyameva gacchati.

Tattha pana āmisagatikasallakkhaṇatthaṃ idaṃ mukhamattanidassanaṃ - mūlakhādanīye tāva mūlakamūlaṃ khārakamūlaṃ caccumūlaṃ tambakamūlaṃ taṇḍuleyyakamūlaṃ vatthuleyyakamūlaṃ vajakalimūlaṃ jajjharīmūlanti evamādīni sūpeyyapaṇṇamūlāni āmisagatikāni. Ettha ca vajakalimūle jaraṭṭhaṃ chinditvā chaḍḍenti, taṃ yāvajīvikaṃ hoti. Aññampi evarūpaṃ eteneva nayena veditabbam. Mūlakakhārakajajjharīmūlānaṃ pana jaraṭṭhānīpi āmisagatikānevāti vuttaṃ. Yāni pana pāliyaṃ -

“Anujānāmi, bhikkhave, mūlāni bhesajjāni haliddiṃ siṅgiveraṃ vacaṃ vacattaṃ ativisaṃ kaṭukarohiṇiṃ usīraṃ bhaddamuttakaṃ, yāni vā panaññānīpi atthi mūlāni bhesajjāni neva khādanīye khādanīyatthaṃ pharanti, na bhojanīye bhojanīyatthaṃ pharantī”ti -

Vuttāni, tāni yāvajjivikāni. Tesāṃ cūḷapañcamūlaṃ mahāpañcamūlantiādinā nayena gaṇiyamānānaṃ gaṇanāya anto natthi. Khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇābhāvoyeva pana tesāṃ lakkhaṇaṃ. Tasmā yaṃkiñci mūlaṃ tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharati, taṃ yāvakālikaṃ; itaraṃ yāvajjivikanti veditabbaṃ. Tesu bahuṃ vatvāpi hi imasmiṃyeva lakkhaṇe ṭhātabbaṃ. Nāmasaññāsu pana vuccamānāsu taṃ taṃ nāmaṃ ajānantānaṃ sammohoyeva hoti, tasmā nāmasaññāya ādaraṃ akatvā lakkhaṇameva dassitaṃ.

Yathā ca mūle; evaṃ kandādīsupi yaṃ lakkhaṇaṃ dassitaṃ, tasseva vasena vinicchayo veditabbo. Yañca taṃ pāliyaṃ haliddādi aṭṭhavidhaṃ vuttaṃ, tassa khandhatacapupphaphalampi sabbāṃ yāvajjivikanti vuttaṃ.

Kandakhādanīye duvidho kando - dīgho ca rasso ca bhisakiṃsukakandādi vaṭṭo uppalakaserukakandādi, yaṃ “gaṇṭhī”tipi vadanti. Tattha sabbesaṃ kandānaṃ jīṇṇajaraṭṭhānañca challi ca sukhumamūlāni ca yāvajjivikāni. Taruṇo pana sukhakhādanīyo, sālakalyāṇipotakakando kiṃsukapotakakando ambāṭakakando ketakakando māluvakando bhisasaṅkhāto padumapuṇḍarīkakando piṇḍālumasāluādayo ca khīravallikando āluvakando siggukando tālakando nīluppalarattuppalakumudasogandhikānaṃ kandā kadalikando veḷukando kaserukakandoti evamādayo tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthañca bhojanīyatthañca pharaṇakakandā yāvakālikā.

Khīravallikando adhoto yāvajjiviko, dhoto yāvakāliko.

Khīrakākolijivikausabhakalasunādikandā pana yāvajjivikā. Te pāliyaṃ - “yāni vā panaññānīpi atthi mūlāni bhesajjānī”ti evaṃ mūlabhesajjasaṅgaheneva saṅgahitā.

Mūlālakhādanīye pana padumamūlālaṃ puṇḍarīkamūlālasadisameva. Erakamūlaṃ kandulamūlanti evamādi tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthañca bhojanīyatthañca pharaṇakamūlālaṃ yāvakālikaṃ. Haliddisiṅgiveramakacicaturassavalliketakatālahintālakuntālanāḷikerapūgarukkhādim uḷālaṃ pana yāvajjivikaṃ, taṃ sabbampi pāliyaṃ - “yāni vā panaññānīpi atthi mūlāni bhesajjānī”ti evaṃ mūlabhesajjasaṅgaheneva saṅgahitaṃ.

Matthakakhādanīye

tālahintālakuntālaketakanāḷikerapūgarukkhakhajjūrivettaerakakadalīnaṃ kaḷīrasaṅkhātā matthakā veṇukaḷīro naḷakaḷīro ucchukaḷīro mūlakakaḷīro sāsapakaḷīro satāvarikaḷīro sattannaṃ dhaññānaṃ kaḷīrāti evamādi tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇako rukkhavallīādīnaṃ matthako yāvakāliko. Haliddisiṅgiveravacamakacilasunānaṃkaḷīrā tālahintālakuntālanāḷikerakaḷīrānañca chinditvā pātito jaraṭṭhabundo yāvajjiviko.

Khandhakhādanīye antopathavīgato sālakalyāṇīkhandho ucchukhandho nīluppalarattuppalakumudasogandhikānaṃ khandhakāti evamādi tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca

pharaṇako khandho yāvakāliko. Uppalajātīnaṃ paṇṇadaṇḍako padumajātīnaṃ sabbopi daṇḍako kāravindakadaṇḍādayo ca avasesasabbakhandhā yāvajīvikā.

Tacakhādanīye ucchutacova eko yāvakāliko, sopi saraso. Seso sabbo yāvajīviko. Tesam pana matthakakhandhatacānaṃ tiṇṇaṃ pāliyaṃ kasāvabhesajjena saṅgaho veditabbo. Vuttañhetam -

“Anujānāmi, bhikkhave, kasāvāni bhesajjāni nimbakasāvaṃ, kuṭajakasāvaṃ, paṭolakasāvaṃ, phaggavakasāvaṃ nattamālakasāvaṃ, yāni vā panaññānīpi atthi kasāvāni bhesajjāni neva khādanīye khādanīyatthaṃ pharanti, na bhojanīye bhojanīyatthaṃ pharantī”ti.

Ettha hi etesampi saṅgaho sijjhati. Vuttakasāvāni ca sabbāni kappiyānīti veditabbāni.

Pattakhādanīye mūlakam khārako caccu tambako taṇḍuleyyako papunnāgo vatthuleyyako vajakali jajjharī sellu siggu kāsamaddako ummā cīnamuggo māso rājamāso ṭhapetvā mahānipphāvaṃ avasesanipphāvo aggimantho sunisannako setavaraṇo nālikā bhūmiyaṃ jātaloṇīti etesaṃ pattāni aññāni ca evarūpāni tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇakāni pattāni ekaṃsena yāvakālikāni. Yā panaññā mahānakhapitṭhimattā paṇṇaloṇi rukke ca gacche ca ārohati, tassā pattaṃ yāvajīvikam. Brahmīpattañca yāvakālikanti dīpavāsino vadanti. Ambapallavaṃ yāvakālikam, asokapallavaṃ pana yāvajīvikam.

Yāni vā panaññāni pāliyaṃ -

“Anujānāmi, bhikkhave, paṇṇāni bhesajjāni nimbapaṇṇam kuṭajapaṇṇam paṭolapaṇṇam sulasipaṇṇam kappāsakapaṇṇam yāni vā panaññānīpi atthi paṇṇāni bhesajjāni neva khādanīye khādanīyatthaṃ pharanti na bhojanīye bhojanīyatthaṃ pharantī”ti -

Vuttāni, tāni yāvajīvikāni. Na kevalaṃ paṇṇāniyeva tesam pupphaphalādīnīpi yāvajīvikāni. Paṇṇānaṃ phaggavapaṇṇam ajjukapaṇṇam phaṇijjakapaṇṇam paṭolapaṇṇam tambūlapaṇṇam paduminipaṇṇanti evaṃ gaṇanavasena anto natthi.

Pupphakhādanīye mūlakapuppham khārapuppham caccupuppham tambakapuppham vajakalipuppham jajjharīpuppham cūlanipphāvapuppham mahānipphāvapuppham kaserukapuppham nālikeratālaketakānaṃ taruṇapupphāni setavaraṇapuppham siggupuppham uppalapadumajātikānaṃ pupphāni kaṇṇikamattaṃ agandhikapuppham kaḷīrapuppham jīvantīpupphanti evamādi tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇakapuppham yāvakālikam.

Asokabakulakuyyakapunnāgacampakajātikaṇavīraṇīkārakundanaṃvāmālikamallikādīnaṃ pana puppham yāvajīvikam tassa gaṇanāya anto natthi. Pāliyaṃ panassa kasāvabhesajjeneva saṅgaho veditabbo.

Phalakhādanīye

panasalabujatālanālikeraambajambūambāṭakatintiṇīkamātuluṅgakaṇṇapitthalābukumbhaṇḍapussaphalatimbarūsakatipusavātīṅgaṇacocamocamadhukādīnaṃ phalāni yāni

loke tesu tesu janapadesu pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ
bhojanīyatthañca pharanti, sabbāni tāni yāvakālikāni. Nāmagāṇanavasena nesaṃ na
sakkā pariyantaṃ dassetuṃ. Yāni pana pāliyaṃ -

“Anujānāmi, bhikkhave, phalāni bhesajjāni - bilaṅgaṃ, pipphaliṃ, maricaṃ,
harītakam, vibhītakam, āmalakam, goṭṭhaphalam, yāni vā panaññānīpi atthi
phalāni bhesajjāni neva khādanīye khādanīyatthaṃ pharanti na bhojanīye
bhojanīyatthaṃ pharantī”ti -

Vuttāni, tāni yāvajīvikāni. Tesampi aparipakkāni acchiva
bimbavaraṇaketakakāsmarīādīnaṃ phalāni jātiphalam kaṭukaphalam eḷā takkolanti
evaṃ nānavasena na sakkā pariyantaṃ dassetuṃ.

Aṭṭhikhādanīye labujaṭṭhi panasatṭhi ambāṭakaṭṭhi sālāṭṭhi
khajjūrīketakatimbarūsakānaṃ taruṇaphalaṭṭhi tintīnikaṭṭhi bimbaphalaṭṭhi uppala
padumajātīnaṃ pokkharatṭhīti evamādīni tesu tesu janapadesu manussānaṃ
pakatiāhāravasena khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇakāni aṭṭhīni
yāvakālikāni. Madhukaṭṭhi punnāgaṭṭhi harītakādīnaṃ aṭṭhīni siddhatthakaṭṭhi
rājikaṭṭhīti evamādīni aṭṭhīni yāvajīvikāni. Tesam pāliyaṃ phalabhesajjajeneva saṅgho
veditabbo.

Piṭṭhakhādanīye sattannaṃ tāva dhaññānaṃ dhaññānulomānaṃ aparāṇṇānañca
piṭṭhaṃ panasapiṭṭhaṃ labujapiṭṭhaṃ ambāṭakapiṭṭhaṃ sālapiṭṭhaṃ
dhotakatālapiṭṭhañca khīravallipiṭṭhañcāti evamādīni tesu tesu janapadesu
pakatiāhāravasena manussānaṃ khādanīyatthaṃ bhojanīyatthañca pharaṇakāni
piṭṭhāni yāvakālikāni. Adhotakam tālapiṭṭhaṃ khīravallipiṭṭhaṃ assagandhādipiṭṭhāni
ca yāvajīvikāni. Tesam pāliyaṃ kasāvehi ca mūlaphalehi ca saṅgho veditabbo.

Niyyāsakhādanīye eko ucchuniyyāsova sattāhakāliko. Sesā “anujānāmi, bhikkhave,
jatūni bhesajjāni - hiṅguṃ hiṅgujatuṃ hiṅgusipāṭikam takam takapattim takapaṇṇim
sajjulasam yāni vā panaññānīpi atthi jatūni bhesajjāni”ti evam pāliyaṃ vuttaniyyāsā
yāvajīvikā. Tattha yevāpanakavasena saṅgahitānaṃ ambaniyyāso kaṇikāraniyyāsoti
evaṃ nānavasena na sakkā pariyantaṃ dassetuṃ. Evaṃ imesu mūlakhādanīyādīsu
yaṃkiñci yāvakālikam, sabbampi imasmiṃ atthe “avasesam khādanīyaṃ nāmā”ti
saṅgahitam.

Bhojanīyaṃ nāma pañca bhojanānītiādimhi yaṃ vattabbaṃ taṃ vuttameva.
Khādisāmi bhuñjissāmīti, paṭiggaṇhātīti yo bhikkhu vikāle etaṃ khādanīyaṃ
bhojanīyañca paṭiggaṇhāti, tassa paṭiggaṇhe tāva āpatti dukkaṭassa. Sesamettha
uttānameva.

Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ,
nosaññāvimokkhaṃ, acittakam, paṇṇattivajjam, kāyakammaṃ, ticittam, tivedananti.

Vikālabhojanasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Sannidhikāraśikkhāpadavaṇṇanā

252. Aṭṭhamasikkhāpade - belatṭhasīso nāma jaṭilasahassabbhantaro mahāthero.
Arañhe viharatīti jetavanassa avidūre padhānaghare ekasmiṃ āvāse vasati.
Sukkhakuranti asūpabyañjanaṃ odanaṃ. So kira antogāme bhuñjitvā pacchā piṇḍāya
caritvā tādīsaṃ odanaṃ āharati, tañca kho appicchatāya, na paccayagiddhatāya.

Thero kira sattāhaṃ nirodhasamāpattiyā vītināmetvā samāpattito vuṭṭhāya taṃ piṇḍapātaṃ udakena temetvā bhuñjati, tato puna sattāhaṃ samāpattiyā nisīdati. Evaṃ dvepi tīṇipi cattāripi sattāhāni vītināmetvā gāmaṃ piṇḍāya pavisati. Tena vuttaṃ - “cirena gāmaṃ piṇḍāya pavisatī”ti.

253. Kāro karaṇaṃ kiriyāti atthato ekaṃ, sannidhikāro assāti sannidhikāraṃ; sannidhikārameva sannidhikārakaṃ. Paṭiggahetvā ekarattaṃ vītināmitassettaṃ adhivacanaṃ. Tenevassa padabhājane vuttaṃ - “sannidhikārakaṃ nāma ajja paṭiggahitaṃ aparajjū”ti.

Paṭiggaṇhāti āpatti dukkaṭassāti evaṃ sannidhikataṃ yaṃkiñci yāvakālikaṃ vā yāmakālikaṃ vā ajjhoharitaṃ kāmāyāsaṃ gaṇhantaṃ paṭiggahaṇe tāva āpatti dukkaṭassa. Ajjhoharato pana ekamekaṃ ajjhohāre pācittiyaṃ. Sacepi patto duddhoto hoti, yaṃ aṅguliyaṃ ghaṃsantaṃ lekhā paññāyati, gaṇṭhikapattassa vā gaṇṭhikantare sneho pavittṭho hoti, so uṇhe otāpentassa paggharati, uṇhayāguyā vā gahitāya sandissati, tādise pattepi punadivase bhuñjantaṃ pācittiyaṃ. Tasmā pattaṃ dhovitvā puna tattha acchodakaṃ vā āsiñcitvā aṅguliyaṃ vā ghaṃsitvā nisnehabhāvo jānitabbo. Sace hi uduke vā snehabhāvo patte vā aṅgulilekhā paññāyati, duddhoto hoti. Telavaṇṇapatte pana aṅgulilekhā paññāyati, sā abbohārikā. Yaṃ bhikkhū nirapekkhā sāmaṇeraṃ pariccajanti, tañce sāmaṇerā nidahitvā denti, sabbam vaṭṭati. Sayam paṭiggahetvā apariccattameva hi dutiyadivase na vaṭṭati. Tato hi ekasitthampi ajjhoharato pācittiyameva.

Akappiyamaṃsesu manussamaṃse thullaccayena sadviṃ pācittiyaṃ, avasesesu dukkaṭena saddhiṃ. Yāmakālikaṃ sati paccaye ajjhoharato pācittiyaṃ. Āhāratthāya ajjhoharato dukkaṭena saddhiṃ pācittiyaṃ. Sace pavārito hutvā anāpattiyaṃ ajjhoharati, pakatiāmise dve pācittiyāni, manussamaṃse thullaccayena saddhiṃ dve, sesaakappiyamaṃse dukkaṭena saddhiṃ, yāmakālikaṃ sati paccaye sāmisenā mukhena ajjhoharato dve, nirāmisena ekameva. Āhāratthāya ajjhoharato vikappadvayepi dukkaṭaṃ vaḍḍhati. Sace vikāle ajjhoharati, pakatibhojane sannidhipaccayā ca vikālabhojanapaccayā ca dve pācittiyāni, akappiyamaṃsesu thullaccayañca dukkaṭaṃ vaḍḍhati. Yāmakālikesu vikālapaccayā anāpatti, anāpattipaccayā pana vikāle sabbavikappesu anāpatti.

255. Sattāhakālikaṃ yāvajjivikaṃ āhāratthāyāti āhāratthāya paṭiggaṇhato paṭiggahaṇapaccayā tāva dukkaṭaṃ, ajjhoharato pana sace nirāmisam hoti, ajjhohāre ajjhohāre dukkaṭaṃ. Atha āmisasam saṭṭhaṃ paṭiggahetvā ṭhapitaṃ hoti, yathāvatthukaṃ pācittiyameva.

256. Anāpatti yāvakālikantiādimhi vikālabhojanasikkhāpade niddiṭṭhaṃ khādanīyabhojanīyaṃ yāva majjhantikaṃ saṅkhāto kālo, tāva bhuñjitabbato yāvakālikaṃ. Saddhiṃ anulomāpānehi aṭṭhavidhaṃ pānaṃ yāva rattiyā pacchimayāmasaṅkhāto yāmo, tāva paribhuñjitabbato yāmo kālo assāti yāmakālikaṃ. Sappiādi pañcavidhaṃ bhesajjaṃ sattāhaṃ nidhetabbato sattāho kālo assāti sattāhakālikaṃ. Ṭhapetvā udakaṃ avasesam sabbampi yāvajjivam pariharitvā sati paccaye paribhuñjitabbato yāvajjivakanti vuccati.

Tattha aruṇodayeva paṭiggahitaṃ yāvakālikaṃ satakkhattampi nidahitvā yāvakālo nātikkamati tāva, yāmakālikaṃ ekaṃ ahorattaṃ, sattāhakālikaṃ sattarattaṃ, itaraṃ sati paccaye, yāvajjivampi paribhuñjantaṃ anāpatti. Sesamettha uttānameva. Aṭṭhakathāsu pana imasmiṃ ṭhāne pānakathā kappiyānulomakathā “kappati nu kho

yāvakālikena yāmakālika’’ntiādikathā ca kappiyabhūmikathā ca vitthāritā, taṃ mayama āgataṭṭhāneyeva kathayissāma.

Elakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Sannidhikāraśikkhāpadaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Paṇṭabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

257. Navamasikkhāpade - paṇṭabhojanānīti uttamabhojanāni. Kassa sampannaṃ na manāpanti sampattiyyuttaṃ kassa na piyaṃ. Sādunti surasaṃ.

259. Yo pana bhikkhu evarūpāni paṇṭabhojanāni agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjeyyāti ettha suddhāni sappiādīni viññāpetvā bhuñjanto pācittiyaṃ nāpajjati, sekhiyesu sūpodanaviññattidukkaṭṭhaṃ āpajjati, odanasamsaṭṭhāni pana viññāpetvā bhuñjanto pācittiyaṃ āpajjati veditabbo, ayaṃ kirettha adhippāyo. Teneva ca ‘‘paṇṭānī’’ti avatvā ‘‘paṇṭabhojanānī’’ti sutte vuttaṃ. ‘‘Paṇṭānī’’ti hi vutte sappiādīnaṃyeva gahaṇaṃ hoti, ‘‘paṇṭabhojanānī’’ti vutte pana paṇṭasamsaṭṭhāni sattadhaññanibhattāni bhojanāni paṇṭabhojanānīti ayamatto paññāyati.

Idāni viññāpeti payoge dukkaṭṭantiādīsu ayaṃ vinicchayo - ‘‘sappinā bhattaṃ dehi, sappiṃ ākiritvā dehi, sappimissakaṃ katvā dehi, sahasappinā dehi, sappiṃca bhattaṃca dehi’’ti viññāpentassa viññattiyā dukkaṭṭhaṃ, paṭiggahaṇe dukkaṭṭhaṃ, ajjhohāre pācittiyaṃ. ‘‘Sappibhattaṃ dehi’’ti vutte pana yasmā sālibhattaṃ viya sappibhattaṃ nāma natthi; tasmā sūpodanaviññattidukkaṭṭameva veditabbaṃ.

Sace pana ‘‘sappinā bhattaṃ dehi’’ti vutte bhattaṃ datvā ‘‘sappiṃ katvā bhuñjā’’ti navanītaṃ vā khīraṃ vā dadhiṃ vā deti, mūlaṃ vā pana deti, ‘‘iminā sappiṃ gahetvā bhuñjā’’ti yathāvatthukameva. ‘‘Gosappinā bhattaṃ dehi’’ti vutte pana gosappinā vā detu, gosappimhi asati, purimanayeneva gonavanītādīni vā gāviṃyeva vā detu ‘‘ito sappinā bhuñjā’’ti yathāvatthukameva. Sace pana gosappinā yācito ajiyā sappiādīni deti, visaṅketaṃ. Evañhi sati aññaṃ yācitenā aññaṃ dinnaṃ nāma hoti, tasmā anāpatti. Esa nayo ajiyā sappinā dehīti ādisupī.

‘‘Kappiyasappinā dehi’’ti vutte akappiyasappinā deti, visaṅketaṃ.

‘‘Akappiyasappināti vutte akappiyasappinā deti, paṭiggahaṇepi paribhogepi dukkaṭṭameva. Akappiyasappimhi asati purimanayeneva akappiyanavanītādīni deti ‘‘sappiṃ katvā bhuñjā’’ti akappiyasappināva dinnaṃ hoti. ‘‘Akappiyasappinā’’ti vutte kappiyena deti, visaṅketaṃ. ‘‘Sappinā’’ti vutte sesesu navanītādīsu aññatarena deti, visaṅketaṃ. Esa nayo navanītena dehītiādīsūpi. Yena yena hi viññatti hoti, tasmīṃ vā tassa mūle vā laddhe, taṃ taṃ laddhameva hoti.

Sace pana aññaṃ pāliya āgataṃ vā anāgataṃ vā denti, visaṅketaṃ. Pāliyaṃ āgatanavanītādīni ṭhapetvā aññehi navanītādīni viññāpentassa dukkaṭṭhaṃ. Yathā ca ‘‘sappibhattaṃ dehi’’ti vutte sālibhattassa viya sappibhattassa abhāvā sūpodanaviññattidukkaṭṭameva hotīti vuttaṃ. Evaṃ navanītabhattaṃ dehītiādīsūpi. Paṭipāṭiyā ekamekaṃ vitthāretvā vuccamānēpi hi ayamevattho vattabbo siyā, so ca saṅkhepenapi sakkā ñātuṃ, kiṃ tattha vitthārena? Tena vuttaṃ - ‘‘esa nayo navanītena dehītiādīsūpi’’ti.

Sace pana sabbehipi sappiādīhi ekaṭṭhāne vā nānāṭṭhāne vā viññāpetvā paṭiladdhaṃ ekabhājane ākiritvā ekarasaṃ katvā tato kusaggenāpi jivhagge binduṃ ṭhapetvā ajjhoharati, nava pācittiyāni āpajjati. Vuttampi cetam parivāre -

“Kāyikāni na vācasikāni,
Sabbāni nānāvatthukāni;
Apubbaṃ acarimaṃ āpajjeyya ekato,
Pañhāmesā kusalehi cintitā”ti.

261. Agilāno gilānasaññīti ettha sace gilānasaññīpi hutvā bhesajjattthāya pañca bhesajjāni viññāpeti, mahānāmasikkhāpadena kāretabbo. Nava paṇītabhojanāni viññāpento pana iminā sikkhāpadena kāretabbo. Bhikkhunīnaṃ pana etāni pāṭidesanīyavatthūni honti, sūpodanaviññattiyaṃ ubhayesampi sekhaṇṇattidukkaṭameva. Sesamettha uttānameva.

Catusamuṭṭhānaṃ - kāyato kāyavācato kāyacittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti,

Kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇativajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Paṇītabhojanasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Dantaponaṣikkhāpadavaṇṇanā

263. Dasamasikkhāpade - catūsu paccayesu antamaso dantakaṭṭhampi sabbam paṃsukūlameva assāti sabbapaṃsukūliko. So kira susāne chaḍḍitabhājanameva pattam katvā tattha chaḍḍitacolaḷakeheva cīvaraṃ katvā tattha chaḍḍitamañcapīṭhakāniyeva gahetvā paribhuñjati. Ayyavosaṭṭitakānīti ettha ayyā vuccanti kālaṅkatā pitipitāmahā. Vosāṭitakāni vuccanti tesam atthāya susānādīsu chaḍḍitakāni khādanīyabhojanīyāni; manussā kira kālaṅkate ñātake uddissa yaṃ tesam sajīvakāle piyaṃ hoti, taṃ etesu susānādīsu piṇḍaṃ piṇḍaṃ katvā “ñātakā no paribhuñjantūti ṭhapenti. So bhikkhu taṃ gahetvā bhuñjati, aññaṃ paṇītampi diyyamānaṃ na icchatī. Tena vuttaṃ - “susānepi rukkhamaṇepi ummārepi ayyavosaṭṭitakāni sāmāṃ gahetvā paribhuñjati”ti. Theroti thiro ghanabaddho. Vaṭharoti thūlo; thūlo ca ghanasārīro cāyaṃ bhikkhūti vuttaṃ hoti. Manussamaṃsaṃ maññe khādatīti manussamaṃsaṃ khādatīti naṃ sallakkhema; manussamaṃsaṃ khādantā hi īdisā bhavantīti ayaṃ tesam adhippāyo.

264. Udakadantapone kukkucāyantīti ettha te bhikkhū “adinnaṃ mukhadvāraṃ āhāraṃ āhareyyā”ti padassa sammā atthaṃ asallakketvā kukkucāyisuṃ, bhagavā pana yathāuppannaṃ vattussa vasena pitā viya dāraḷe te bhikkhū saññāpento anupaññattim ṭhapesi.

265. Adinnanti kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā gaṇhantassa kāyakāyapaṭibaddhanissaggiyānaṃ aññataravasena na dinnam. Etadeva hi sandhāya padabhājane “adinnaṃ nāma appaṭiggahitakaṃ vuccatī”ti vuttaṃ. Dutiyapārājike pana “adinnaṃ nāma parapariggahitakaṃ vuccatī”ti vuttaṃ. Dinnanti idaṃ pana tasseva adinnassa paṭipakkhavasena lakkhaṇadassanattaṃ uddhaṭaṃ. Niddese cassa “kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā nissaggiyena vā dente”ti evaṃ aññaṃsiṃ dadamāne “hatthapāse ṭhito kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā paṭiggaṇhātīti taṃ

evaṃ diyyamānaṃ antamaso rathareṇumpi sace pubbe vuttalakḥhaṇe hatthapāse
ṭhito kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā paṭiggaṇhāti, etaṃ evaṃ paṭiggahitaṃ dinnam
nāma vuccati. Na “idaṃ gaṇha, idaṃ tava hotū”tiādivacanena nissatṭham.

Tattha kāyenāti hatthādīsu yena kenaci sarīrāvayavena; antamaso pādaṅguliyaṃ
diyyamānaṃ kāyena dinnam nāma hoti, paṭiggahaṇepi eseṃ nayo. Yena kenaci hi
sarīrāvayavena gahitaṃ kāyena gahitameva hoti. Sacepi natthukaraṇiyā diyyamānaṃ
nāsāpuṭena akallako vā mukhena paṭiggaṇhāti. Ābhogamattameva hi ettha
pamāṇanti ayaṃ nayo mahāpaccariyaṃ vutto. Kāyapaṭibaddhenāti kaṭacchuādīsu
yena kenaci upakaraṇena dinnam kāyapaṭibaddhena dinnam nāma hoti.
Paṭiggahaṇepi eseṃ nayo. Yena kenaci sarīrapaṭibaddhena pattathālakādīnā gahitaṃ
kāyapaṭibaddhena gahitameva hoti. Nissaggiyenāti kāyato ca kāyapaṭibaddhato ca
mocetvā hatthapāse ṭhitassa kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā pātiyamānampi
nissaggiyena payogena dinnam nāma hoti. Ayaṃ tāva pālīvaṇṇanā.

Ayaṃ panettha pālīmuttakavinicchayo - pañcaṅgehi paṭiggahaṇaṃ ruhati -
thāmamajjhimassa purisassa uccāraṇamattaṃ hoti, hatthapāso paññāyati, abhihāro
paññāyati, devo vā manusso vā tiracchānagato vā kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā
nissaggiyena vā deti, taṃ ce bhikkhu kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā paṭiggaṇhāti.
Evaṃ pañcaṅgehi paṭiggahaṇaṃ ruhati.

Tattha ṭhitanisinnanipannānaṃ pavāraṇasikkhāpade vuttanayeneva hatthapāso
veditabbo. Sace pana dāyakapaṭiggaṇhakesu eko ākāse hoti, eko bhūmiyaṃ,
bhūmatṭhassa ca sīsena ākāsatṭhassa ca ṭhapetvā dātuṃ vā gahetuṃ vā
pasāritahatthaṃ, yaṃ āsannataraṃ aṅgaṃ, tassa orimantena hatthapāsappamāṇaṃ
paricchinditabbaṃ. Sacepi eko kūpe hoti, eko kūpataṭe, eko vā pana rukke, eko
pathaviyaṃ, vuttanayeneva hatthapāsappamāṇaṃ paricchinditabbaṃ. Evarūpe
hatthapāse ṭhatvā sacepi pakkhī mukhatuṇḍakena vā hatthī vā soṇḍāya gahetvā
pupphaṃ vā phalaṃ vā deti, paṭiggahaṇaṃ ruhati. Sace pana
addhatṭhamaratanaṃ sāpi hatthino khandhe nisinno, tena soṇḍāya diyyamānaṃ
gaṇhāti, vaṭṭatiyeva.

Eko bahūni bhattabyañjanabhājanāni sīse katvā bhikkhusa santikaṃ āgantvā
ṭhitakova gaṇhathāti vadati, na tāva abhihāro paññāyati, tasmā na gahetabbaṃ.
Sace pana īsakampi onamati, bhikkhunā hatthaṃ pasāretvā heṭṭhimabhājanaṃ
ekadesenāpi sampaṭicchitabbaṃ. Ettāvatā sabbabhājanāni paṭiggahitāni honti, tato
paṭṭhāya oropetvā vā ugghāṭetvā vā yaṃ icchatī, taṃ gahetvā bhuñjituṃ vaṭṭati.
Sabbhattapacchiādimhi pana ekabhājanena vattabbameva natthi, kājena bhattaṃ
harantopi sace kājaṃ onāmetvā deti, vaṭṭati. Timsahattho veṇu hoti, ekasmiṃ ante
guḷakumbho baddho, ekasmiṃ sappikumbho, tañce paṭiggaṇhāti, sabbam
paṭiggahitameva. Ucchuyantadoṇito paggharantameva rasaṃ gaṇhathāti vadati,
abhihāro na paññāyatīti na gahetabbo. Sace pana kasaṭaṃ chaḍḍetvā hatthena
ussīñcitvā ussiñcitvā deti, vaṭṭati.

Bahū pattā mañce vā pīthe vā kaṭasārake vā doṇiyaṃ vā phalake vā ṭhapitā honti,
yattha ṭhitassa dāyako hatthapāse hoti, tattha ṭhatvā paṭiggahaṇasaññāya mañcādīni
aṅguliyaṃ phusitvā ṭhitena vā nisinnena vā nipannena vā yaṃ tesu pattesu diyyati,
taṃ sabbam paṭiggahitaṃ hoti. Sacepi paṭiggahessāmīti mañcādīni āruhitvā nisīdati,
vaṭṭatiyeva. Sace pana mañcādīni hatthena gahetvā mañce nisīdati, vattabbameva
natthi.

Pathaviyaṃ pana sacepi kucchiyā kucchiṃ āhacca t̥hitā honti, yaṃ yaṃ aṅguliyā vā sūciyā vā phusitvā nisinno hoti, tattha tattha diyyamānameva paṭiggahitaṃ hoti. “Yattha katthaci mahākaṭṭasārahatthatharaṇādīsu t̥hapitapatte paṭiggahaṇaṃ na ruhatī”ti vuttaṃ, taṃ hatthapāsātikkamaṃ sandhāya vuttanti veditabbaṃ. Hatthapāse pana sati yattha katthaci vaṭṭati aññatra tatthajātakā.

Tatthajātake pana paduminipaṇṇe vā kiṃsukapaṇṇādīmhi vā na vaṭṭati. Na hi taṃ kāyapaṭibaddhasaṅkhyāṃ gacchati. Yathā ca tatthajātake; evaṃ khāṇuke bandhitvā t̥hapitamañcādīmhi asaṃhārime phalake vā pāsāṇe vā na ruhatiyeva, tepi hi tatthajātakasaṅkhepupagā honti. Bhūmiyaṃ atthatesu sukhumesu tintiṇikādipaṇṇesupi paṭiggahaṇaṃ na ruhati, na hi tāni sandhāretuṃ samatthānīti. Mahantesu pana paduminipaṇṇādīsu ruhati. Sace hatthapāsaṃ atikkamma t̥hito dīghadaṇḍakena uḷuṅkena deti, āgantvā dehīti vattabbo. Vacanaṃ asutvā vā anādiyitvā vā patte ākiratiyeva, puna paṭiggahetabbaṃ. Dūre t̥hatvā bhattapiṇḍaṃ khipantepi eseva nayo.

Sace pattatthavikato nīhariyamāne patte rajanacuṇṇāni honti, sati udake dhovitabbo, asati rajanacuṇṇaṃ pucchitvā paṭiggahetvā vā piṇḍāya caritabbaṃ. Sace piṇḍāya carantassa rajaṃ patati, paṭiggahetvā bhikkhā gaṇhitabbā. Appaṭiggahetvā gaṇhato vinayadukkaṭaṃ. Taṃ pana puna paṭiggahetvā bhuñjato anāpatti. Sace pana “paṭiggahetvā dethā”ti vutte vacanaṃ asutvā vā anādiyitvā vā bhikkhaṃ dentiyeva, vinayadukkaṭaṃ natthi, puna paṭiggahetvā aññā bhikkhā gahetabbā.

Sace mahāvāto tato tato rajaṃ pādeti, na sakkā hoti bhikkhaṃ gahetuṃ, “anupasampannassa dassāmī”ti suddhacittena ābhogaṃ katvā gaṇhituṃ vaṭṭati. Evaṃ piṇḍāya caritvā vihāraṃ vā āsanasālaṃ vā gantvā taṃ anupasampannassa datvā puna tena dinnaṃ vā tassa vissāseṇa vā paṭiggahetvā bhuñjituṃ vaṭṭati.

Sace bhikkhācāre sarajaṃ pattamaṃ bhikkhussa deti, so vattabbo -“imaṃ paṭiggahetvā bhikkhaṃ vā gaṇheyyāsi, paribhuñjeyyāsi vā”ti tena tathā katabbaṃ. Sace rajaṃ upari uppilavati, kañjikaṃ pavāhetvā sesaṃ bhuñjitabbaṃ. Sace anto pavitt̥haṃ hoti, paṭiggahetabbaṃ. Anupasampanne asati hatthato amocentena, yattha anupasampanno atthi tattha netvā paṭiggahetabbaṃ. Sukkhabhatte patitarajaṃ apanetvā bhuñjituṃ vaṭṭati. Sace atisukhumaṃ hoti, uparibhattena saddhiṃ apanetabbaṃ, paṭiggahetvā vā bhuñjitabbaṃ. Yāguṃ vā sūpaṃ vā purato t̥hapetvā ālulentānaṃ bhājanato phusitāni uggantvā patte patanti, patto paṭiggahetabbo.

Uḷuṅkena āharitvā dentānaṃ paṭhamataraṃ uḷuṅkato thevā patte patanti, supatitā, abhihaṭattā doso natthi. Sacepi carukena bhatte ākiriyaṃ carukato masi vā chārikā vā patati, abhihaṭattā nevatthi doso. Anantarassa bhikkhuno diyyamānaṃ pattato uppatitvā itarassa patte patati, supatitaṃ. Paṭiggahitameva hi taṃ hoti.

Sace jajjharisākhādīṃ phāletvā ekassa bhikkhuno dentānaṃ sākhaṭo phusitāni aññassa patte patanti, patto paṭiggahetabbo. Yassa pattassa upari phāleti, tassa patte patitesu dātukāmatāya abhihaṭattā doso natthi. Pāyāsassa pūretvā pattamaṃ denti, uṇhattā heṭṭhā gahetuṃ na sakkoti, mukhavatṭiyāpi gahetuṃ vaṭṭati. Sace tathāpi na sakkoti, ādhārakena gaṇhitabbo.

Āsanāsālāya pattam gahetvā nisinno bhikkhu niddam okkanto hoti, neva āhāriyamānam na diyyamānam jānāti, appaṭiggahitam hoti. Sace pana ābhogam katvā nisinno hoti, vaṭṭati. Sacepi so hatthena ādhārakam muñcitvā pādena pelletvā niddāyati, vaṭṭatiyeva. Pādena ādhārakam akkamitvā paṭiggaṇhantassa pana jāgarantassapi anādarapaṭiggahaṇam hoti, tasmā na kātabbam. Keci evam ādhārakena paṭiggahaṇam kāyapaṭibaddhapaṭibaddhena paṭiggahaṇam nāma hoti, tasmā na vaṭṭatīti vadanti. Tam tesam vacanamattameva. Atthato pana sabbampetaṃ kāyapaṭibaddhameva hoti. Kāyasamsaggepi cesa nayo dassitova. Yampi bhikkhussa diyyamānam patati, tampi sāmam gahetvā paribhuñjitum vaṭṭati. Tatridam suttaṃ -

“Anujānāmi, bhikkhave, yaṃ diyyamānam patati, tam sāmam gahetvā paribhuñjitum pariccattam tam, bhikkhave, dāyakehī”ti.

Idaṃca pana suttaṃ neyyattham. Tasmā evamettha adhippāyo veditabbo - yaṃ diyyamānam dāyakassa hatthato parigaḷitvā suddhāya vā bhūmiyā paduminipaṇṇavatthakaṭasārakādīsu vā patati, tam sāmam gahetvā paribhuñjitum vaṭṭati. Yaṃ pana sarajāya bhūmiyā patati, tam rajam puñchitvā vā dhovitvā vā paṭiggahetvā vā paribhuñjitabbam. Sace pana pavaṭṭantaṃ aññassa bhikkhuno santikam gacchati, tena āharāpetumpi vaṭṭati. Sace tam bhikkhum vadati “tvamyeva khādā”ti tassāpi khādītum vaṭṭati. Anāṇattena pana tena na gahetabbam. Anāṇattenāpi “itarassa dassāmī”ti gahetum vaṭṭatīti kurundiyam vuttaṃ. Kasmā panetaṃ itarassa bhikkhuno gahetum na vaṭṭatīti? Bhagavatā ananuññātattā. Bhagavatā hi “sāmam gahetvā paribhuñjitu”nti vadantena yasseva tam diyyamānam patati, tassa appaṭiggahitakampi tam gahetvā paribhogō anuññāto. “Pariccattam tam bhikkhave dāyakehī”ti vacanena panettha parasantakābhāvo dīpito. Tasmā aññassa sāmam gahetvā paribhuñjitum na vaṭṭati, tassa pana āṇattiyā vaṭṭatīti ayaṃ kirettha adhippāyo.

Yasmā ca tam appaṭiggahitakattā anuññātam, tasmā yathāṭṭhitamyeva anāmasitvā kenaci pidahitvā ṭhapitam dutiyadivasepi paribhuñcītum vaṭṭati, sannidhipaccayā anāpatti. Paṭiggahetvā pana paribhuñjitabbam. Tamdivasamyeva hi tassa sāmam gahetvā paribhogō anuññāto, na tato paranti ayampi kirettha adhippāyo.

Idāni abbohārikanayo vuccati - bhuñjantānañhi dantā khiyyanti, nakhā khiyyanti, pattassa vaṇṇo khiyyati, sabbam abbohārikam. Yampi satthakena ucchuādīsu phālitesu malaṃ paññāyati, etaṃ navasamuṭṭhitam nāma paṭiggahetvā paribhuñjitabbam. Satthakam dhovitvā phālitesu malaṃ na paññāyati, lohagandhamattam hoti, tam abbohārikam. Yampi satthakam gahetvā pariharanti, tena phālitepi eseva nayo. Na hi tam paribhogatthāya pariharantīti. Mūlabhesajjādīni pisantānam vā koṭṭentānam vā nisadanisadapotakaudukkhalamusalādīni khiyyanti, pariharaṇakavāsiṃ tāpetvā bhesajjatthāya takke vā khīre vā pakkhipanti, tattha nīlikā paññāyati. Satthake vuttasadisova vinicchayo. Āmakatakkādīsu pana sayam na pakkhipitabbā. Pakkhipati ce, sāmāpakato na muccati.

Deve vassante piṇḍāya carantassa sarīrato vā cīvarato vā kiliṭṭhaudakam patte patati, tam paṭiggahetabbam. Rukkhamūlādīsu bhuñjantassa patitepi eseva nayo. Sace pana sattāham vassante deve suddham udakam hoti, abbhokāsato vā patati,

vaṭṭati. Sāmaṇerassa odanaṃ dentena tassa pattagataṃ acchupanteneva dātabbo. Patto vāssa paṭiggahetabbo. Appaṭiggahite odanaṃ chupitvā puna attano patte odanaṃ gaṇhantassa uggahitako hoti.

Sace pana dātukāmo hutvā “āhara sāmaṇera pattam, odanaṃ gaṇhā”ti vadati, itaro ca “alam mayha”nti paṭikkhipati, puna tavevetam mayā pariccatta”nti ca vuttepi “na mayham etenattho”ti vadati. Satakkhattumpi pariccajatu, yāva attano hatthagataṃ paṭiggahitameva hoti.

Sace pana ādhārake ṭhitam nirapekkho “gaṇhā”ti vadati, puna paṭiggahetabbam. Sāpekkho ādhārake pattam ṭhapetvā “etto pūvaṃ vā bhattam vā gaṇhā”ti sāmaṇeraṃ vadati, sāmaṇero hattham dhovitvā sacepi satakkhattum gahetvā attano pattagataṃ aphasantova attano patte pakkhipati, puna paṭiggahaṇakiccaṃ natthi. Yadi pana attano pattagataṃ phusitvā tato gaṇhāti, sāmaṇerasantakena saṃsaṭṭham hoti, puna paṭiggahetabbam. Keci pana “sacepi gayhamānaṃ chijjitvā tattha patati, puna paṭiggahetabba”nti vadanti. Tam “ekam bhattapiṇḍam gaṇha, ekam pūvaṃ gaṇha, imassa guḷapiṇḍassa ettakam padesam gaṇhā”ti evaṃ paricchinditvā vutte veditabbam. Idha pana paricchedo natthi. Tasmā yaṃ sāmaṇerassa patte patati, tadeva paṭiggahaṇam vijahati. Hatthagataṃ pana yāva sāmaṇero vā “ala”nti na oramati, bhikkhu vā na vāreti, tāva bhikkhusseva santakam, tasmā paṭiggahaṇam na vijahati.

Sace attano vā bhikkhūnaṃ vā yāgupacanakabhājane kesañci atthāya odanaṃ pakkhipati, “sāmaṇera, bhājanassa upari hattham karohi”ti vatvā tassa hatthe pakkhipitabbam, tassa hatthato bhājane patitañhi dutiyadivase bhājanassa akappiyabhāvaṃ na karoti, pariccattatā. Sace evaṃ akatvā pakkhipati, pattamiva bhājanaṃ nirāmisam katvā paribhuñjitabbam. Dāyakā yāgukutaṃ ṭhapetvā gatā, tam daharasāmaṇero paṭiggagaṇhāpetum na sakkoti, bhikkhu pattam upanāmeti, sāmaṇero kuṭassa gīvaṃ pattassa mukhavaṭṭiyaṃ ṭhapetvā āvajjeti, pattagatā yāgu paṭiggahitāva hoti. Atha vā bhikkhu bhūmiyaṃ hattham ṭhapeti, sāmaṇero pavaṭṭetvā tattha āropeti, vaṭṭati. Pūvapacchibhattapacchiucchubhārādīsipi eseve nayo.

Sace paṭiggahaṇūpagaṃ bhāraṃ dve tayo sāmaṇerā denti, ekena vā balavatā ukkhittam dve tayo bhikkhū gaṇhanti, vaṭṭati. Mañcassa vā pīṭhassa vā pāde telaghaṭam vā phañitaghaṭam vā navanītaghaṭam vā laggenti, bhikkhussa mañcepi pīṭhepi nisīditum vaṭṭati. Uggahitakam nāma na hoti.

Nāgadantake vā añkusake vā dve telaghaṭā laggitā honti, upari paṭiggahitako heṭṭhā appaṭiggahitako, uparimaṃ gahetum vaṭṭati. Heṭṭhā paṭiggahitako upari appaṭiggahitako, uparimaṃ gahetvā itaram gaṇhato uparimo uggahitako hoti. Heṭṭhāmañce appaṭiggahitakam telathālakaṃ hoti, tam ce sammajjanto sammunjanīyā ghaṭṭeti, uggahitakam na hoti. Paṭiggahitakam gaṇhissāmīti appaṭiggahitakam gahetvā ñatvā puna ṭhapeti, uggahitakam na hoti. Bahi nīharitvā sañjānāti, bahi aṭṭhapetvā haritvā tattheva ṭhapetabbam, natthi doso. Sace pana pubbe vivaritvā ṭhapitam na pidahitabbam; yathā pubbe ṭhitam tattheva ṭhapetabbam. Sace bahi ṭhapeti, puna na chupitabbam.

Heṭṭhāpāsādam orohanto nissenimajjhe sañjānāti, anokāsattā uddham vā adho vā haritvā ṭhapetabbam. Paṭiggahitake telādimhi kaṇṇakam uṭṭheti, siṅgiverādimhi ghanacuṇṇam, taṃsamuṭṭhānameva nāmetam, puna paṭiggahaṇakiccaṃ natthi.

Tālaṃ vā nālīkeraṃ vā āruḷho yottena phalapiṇḍiṃ otāretvā upari ṭhitova gaṇhathāti vadati, na gahetabbaṃ. Sace añño bhūmiyaṃ ṭhito yottapāsake gahetvā ukkhipitvā deti, vaṭṭati. Saphalaṃ mahāsākhāṃ kappiyaṃ kāretvā paṭiggaṇhāti, phalāni paṭiggahitāneva honti, yathāsukhaṃ paribhuñjitum vaṭṭati.

Antovatiyaṃ ṭhatvā vatiṃ chinditvā ucchuṃ vā timbarūsakaṃ vā denti, hatthapāse sati vaṭṭati. Vatidaṇḍakesu appaharitvā niggataṃ gaṇhantassa vaṭṭati. Paharitvā niggate aṭṭhakathāsu doso na dassito. Mayaṃ pana yaṃ ṭhānaṃ pahaṭaṃ, tato sayampatitameva hotīti takkayāma. Tasmimpi aṭṭhatvā gacchante yujjati, suṇkaghātato pavaṭṭetvā bahipatitabhaṇḍaṃ viya. Vatiṃ vā pākāraṃ vā laṅghāpetvā denti, sace pana na puthulo pākāro, antopākāre ca bahipākāre ca ṭhitassa hatthapāso pahoti, hatthasatampi uddhaṃ gantvā sampattaṃ gahetum vaṭṭati.

Bhikkhu gilānaṃ sāmaṇeraṃ khandhena vahati, so phalāphalaṃ disvā gahetvā khandhe nisinnova deti, vaṭṭati. Aparo bhikkhuṃ vahanto khandhe nisinnassa bhikkhuno deti, vaṭṭatiyeva.

Bhikkhu phaliniṃ sākhaṃ chāyatthāya gahetvā gacchati, phalāni khāditum citte uppanne paṭiggahāpetvā khāditum vaṭṭati. Macchikavāraṇatthaṃ kappiyaṃ kāretvā paṭiggaṇhāti, khāditukāmo ce hoti, mūlapaṭiggahaṇameva vaṭṭati, khādontassa natthi doso.

Bhikkhu paṭiggahaṇārahaṃ bhaṇḍaṃ manussānaṃ yāne ṭhapetvā maggaṃ gacchati, yānaṃ kaddame laggati, daharo cakkaṃ gahetvā ukkhipati, vaṭṭati, uggahitakaṃ nāma na hoti. Nāvāya ṭhapetvā nāvaṃ arittena vā pājeti, hatthena vā kaḍḍhati, vaṭṭati. Uḷumpepi ese va nayo. Cāṭiyaṃ kuṇḍake vā ṭhapetvāpi taṃ anupasampannaṃ gāhāpetvā anupasampannaṃ bāhāyaṃ gahetvā taritum vaṭṭati. Tasmimpi asati anupasampannaṃ gāhāpetvā taṃ bāhāyaṃ gahetvā taritum vaṭṭati.

Upāsakā gamikabhikkhūnaṃ pātheyyataṇḍule denti. Sāmaṇerā bhikkhūnaṃ taṇḍule gahetvā attano taṇḍule gahetum na sakkonti, bhikkhū tesāṃ taṇḍule gaṇhanti. Sāmaṇerā attanā gahitataṇḍulesu khīṇesu itarehi taṇḍulehi yāguṃ pacitvā sabbesaṃ pattāni paṭipāṭiyā ṭhapetvā yāguṃ ākiranti. Paṇḍito sāmaṇero attano pattaṃ gahetvā therassa deti, therassa pattaṃ anutherassāti evaṃ sabbāni parivatteti, sabbehi sāmaṇerassa santakaṃ bhuttaṃ hoti, vaṭṭati.

Sacepi sāmaṇero apaṇḍito hoti, attano patte yāguṃ sayameva pātum ārabhati, “āvuso tuyhaṃ yāguṃ mayhaṃ dehī”ti evaṃ therehi paṭipāṭiyā yācitvāpi pivitum vaṭṭati, sabbehi sāmaṇerassa santakameva bhuttaṃ hoti, neva uggahitapaccayā na sannidhipaccayā vajjaṃ phusanti. Ettha pana mātāpitūnaṃ telādīni chāyādīnaṃ atthāya sākhaḍḍīni ca harantānaṃ imesañca viseso na dissati. Tasmā kāraṇaṃ upaparikkhitabbaṃ.

Sāmaṇero bhattaṃ pacitukāmo taṇḍule dhovitvā niccāletum na sakkoti. Bhikkhunā taṇḍule ca bhājanañca paṭiggahetvā taṇḍule dhovitvā niccāletvā bhājanaṃ uddhanaṃ āropetabbaṃ, aggi na kātabbo, pakkakāle vivaritvā pakkabhāvo jānitabbo. Sace duppakkaṃ hoti, pākattāya pidahitum na vaṭṭati. Rajassa vā chārikāya vā apatanatthāya vaṭṭati, pakkakāle āropetumpi bhuñjitumpi vaṭṭati, puna paṭiggahaṇakiccaṃ natthi.

Sāmaṇero paṭibalo pacitum, khaṇo panassa natthi, katthaci gantukāmo. Bhikkhunā sataṇḍulodakabhājanam paṭiggahetvā uddhanam āropetvā aggiṃ jāletvā gacchāhīti vattabbo. Tato param purimanayeneva sabbam kātum vaṭṭati.

Bhikkhu yāguatthāya suddham bhājanam āropetvā udakam tāpeti, vaṭṭati. Tatte uduke sāmaṇero taṇḍule pakkhipati, tato paṭṭhāya bhikkhunā aggi na kātabbo. Pakkayāgum paṭiggahetvā pātum vaṭṭati.

Sāmaṇero yāgum pacati, hatthakukkuccako bhikkhu kīlanto bhājanam āmasati, pidhānam āmasati, uggatam pheṇam chinditvā harati, tasseva pātum na vaṭṭati, durupaciṇṇam nāma hoti. Sace pana dabbim vā uḷunkam vā gahetvā anukkipanto āluḷeti, sabbesam na vaṭṭati, sāmāpākañceva hoti durupaciṇṇaṇca. Sace ukkipati, uggahitakampi hoti.

Bhikkhunā piṇḍāya caritvā ādhārake patto ṭhapito hoti, tatra ce añño lolabhikkhu kīlanto pattam āmasati, pattapidhānam āmasati, tasseva tato laddham bhattam na vaṭṭati. Sace pana pattam ukkipitvā ṭhapeti, sabbesam na vaṭṭati. Tatthajātakaphalāni sākāya vā valliya vā gahetvā cāleti, tasseva tato laddham phalam na vaṭṭati, durupaciṇṇadukkaṭaṇca āpajjati. Phalarukkham pana apassayitum vā tattha kaṇḍake vā bandhitum vaṭṭati, durupaciṇṇam na hotīti mahāpaccariyam vuttam.

Arañhe patitam pana ambaphalādiṃ disvā sāmaṇerassa dassāmīti āharitvā dātum vaṭṭati. Sīhavighāsādiṃ disvāpi sāmaṇerassa dassāmīti paṭiggahetvā vā appaṭiggahetvā vā āharitvā dātum vaṭṭati. Sace pana sakkoti vitakam sodhetum, tato laddham khāditumpi vaṭṭati, neva āmakamaṃsapāṭiggahaṇapaccayā na uggahitakapaccayā vajjam phusati.

Mātāpitūnam atthāya telādīni gahetvā gacchato antarāmagge byādhi uppajjati, tato yam icchatī, tam paṭiggahetvā paribhuñjitum vaṭṭati. Sace pana mūlepi paṭiggahitam hoti, puna paṭiggahaṇakiccam natthi. Mātāpitūnam taṇḍule āharitvā deti, te tatoyeva yāguādīni sampādetvā tassa denti, vaṭṭati sannidhipaccayā vā uggahitakapaccayā vā doso natthi.

Bhikkhu pidahitvā udakam tāpeti, yāva parikkhayā paribhuñjitum vaṭṭati. Sace panettha chārikā patati, paṭiggahetabbam. Dīghasaṇḍāsena thālakam gahetvā telam pacantassa chārikā patati, hatthena amuñcanteneva pacitvā otāretvā paṭiggahetabbam. Sace aṅgārāpi dārūni vā paṭiggahetvā ṭhapitāni, mūlapaṭiggahaṇameva vaṭṭati.

Bhikkhu ucchum khādati, sāmaṇero “mayhampi dethā”ti vadati. “Ito chinditvā gaṇhā”ti vutto gaṇhāti, avasese puna paṭiggahaṇakiccam natthi. Guḷapiṇḍakam khādantassāpi eseva nayo. Vuttokāsato chinditvā gahitāvasesaṇhi ajahitapaṭiggahaṇameva hoti.

Bhikkhu guḷam bhājento paṭiggahetvā koṭṭhāse karoti, bhikkhūpi sāmaṇerāpi āgantvā ekagahaṇeneva ekamekam koṭṭhāsam gaṇhanti, gahitāvasesam paṭiggahitameva hoti. Sace lolasāmaṇero gaṇhitvā gaṇhitvā puna ṭhapeti, tassa gahitāvasesam appaṭiggahitakam hoti.

Bhikkhu dhūmavaṭṭiṃ paṭiggahetvā dhūmaṃ pivati, mukhañca kaṇṭho ca manosilāya litto viya hoti, yāvakālikam bhuñjitum vaṭṭati, yāvakālikena yāvajīvikasamsagge doso natthi.

Pattaṃ vā rajanaṃ vā pacantassa kaṇṇanāsamukhacchiddehi dhūmo pavisati, byādhipaccayā pupphaṃ vā phalaṃ vā upasiṅghati, abbohārikattā vaṭṭati. Bhattuggāro tālum āhacca antoyeva pavisati, avisayattā vaṭṭati. Mukhaṃ pavittṭhaṃ pana ajjhoharato vikāle āpatti. Dantantare laggassa āmisassa raso pavisati, āpattiyeva. Sace sukhumaṃ āmisam hoti, raso na paññāyati, abbohārikapakkaṃ bhajati.

Upakaṭṭhe kāle nirudakaṭṭhāne bhattaṃ bhuñjitvā kakkhāretvā dve tayo kheḷapiṇḍe pātetvā udakaṭṭhānaṃ gantvā mukhaṃ vikkhāletabbaṃ. Paṭiggahetvā ṭhapitasīṅgiverādīnaṃ aṅkurā nikkhamanti, puna paṭiggahaṇakiccaṃ natthi. Lone asati samuddodakena loṇakiccaṃ kātuṃ vaṭṭati. Paṭiggahetvā ṭhapitaṃ loṇodakaṃ loṇaṃ hoti, loṇaṃ vā udakaṃ hoti, raso vā phāṇitaṃ hoti, phāṇitaṃ vā raso hoti, mūlapaṭiggahaṇameva vaṭṭati. Himakarakā udakagatikā eva. Parihārikena katakaṭṭhinā udakaṃ pasādentī, taṃ abbohārikaṃ, āmisena saddhiṃ vaṭṭati. Āmisagatikhehi kapittaphalādīhi pasāditaṃ purebhattameva vaṭṭati.

Pokkharāṇiādīsu udakaṃ bahalaṃ hoti, vaṭṭati. Sace pana mukhe ca hatthe ca laggati, na vaṭṭati, paṭiggahetvā paribhuñjitabbaṃ. Khettesu kasitaṭṭhāne bahalaṃ udakaṃ hoti, paṭiggahetabbaṃ. Sace sanditvā kandarādīni pavisitvā nadiṃ pūreti, vaṭṭati. Kakudhasobbhādayo honti, rukkhato patitehi pupphehi sañchannodakā, sace puppharaso na paññāyati, paṭiggahaṇakiccaṃ natthi. Parittaṃ udakaṃ hoti, raso paññāyati, paṭiggahetabbaṃ. Pabbatakandarādīsu kāḷavaṇṇapaṇṇasañchannaudakepi esevo nayo.

Pāṇiyaghaṭe sareṇukāni vā savaṇṭakhīrāni vā pupphāni pakkhittāni honti, paṭiggahetabbaṃ. Pupphāni vā paṭiggahetvā pakkhipitabbāni. Pāḷicampakamallikā pakkhittā honti, vāsamattaṃ tiṭṭhati taṃ abbohārikaṃ, dutiyadivasepi āmisena saddhiṃ vaṭṭati. Bhikkhunā ṭhapitapupphavāsitaḥapāṇiyato sāmāṇero pāṇiyaṃ gahetvā pītāvasesaṃ tattheva ākirati, paṭiggahetabbaṃ. Padumasarādīsu udakaṃ santharitvā ṭhitaṃ pupphareṇuṃ ghaṭena vikkhambhetvā udakaṃ gahetuṃ vaṭṭati. Kappiyaṃ kārāpetvā paṭiggahetvā ṭhapitaṃ dantakaṭṭhaṃ hoti, sace tassa rasaṃ pivitukāmo, mūlapaṭiggahaṇameva vaṭṭati. Appaṭiggahetvā ṭhapitaṃ paṭiggahetabbaṃ. Ajānantassa rase pavittṭhepi āpattiyeva. Acittakañhi idaṃ sikkhāpadaṃ.

Mahābhūtesu kiṃ vaṭṭati, kiṃ na vaṭṭatīti? Khīraṃ tāva vaṭṭati, kappiyamaṃsakhīraṃ vā akappiyamaṃsakhīraṃ vā hotu, pivantassa anāpatti. Assu kheḷo siṅghāṇikā muttaṃ karīsaṃ semhaṃ dantamalaṃ akkhigūṭhako kaṇṇagūṭhako sarīre utṭhitaloṇanti idaṃ sabbam vaṭṭati. Yaṃ panettha ṭhānato cavitvā patte vā hatthe vā patati, taṃ paṭiggahetabbaṃ. Aṅgalaggaṃ paṭiggahitakameva. Uṇhaṃpāyāsaṃ bhuñjantassa sedo aṅgulianusārena ekābaddhova hutvā pāyāse santitṭhati, piṇḍāya vā carantassa hatthato pattassa mukhavaṭṭiṃto vā pattatalaṃ orohati, ettha paṭiggahaṇakiccaṃ natthi. Jhāmamahābhūtesu idaṃ nāma na vaṭṭatīti natthi, dujjhāpitaṃ pana na vaṭṭati. Sujjhāpitaṃ manussaṭṭhimpī cuṇṇaṃ katvā lehe upanetuṃ vaṭṭati.

Cattāri mahāvikaṭāni asati kappiyakāraḥ sāmampi gahetvā paribhuñjitum vaṭṭati.

Ettha ca dubbacopi asamatthopi kappiyakārako asantapakkeheva tiṭṭhati. Chārikāya asati sukkhadārum jhāpetvā chārikā gahetabbā. Sukkhadārumhi asati alladārum rukkhato chinditvāpi kātuṃ vaṭṭati. Idaṃ pana catubbidhampi mahāvikaṭaṃ kālodissaṃ nāma sappadaṭṭhakkhaṇeḍeva vaṭṭati. Sesamettha uttānameva.

Elakalomasamuṭṭhānaṃ - kāyato ca kāyacittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Dantaponasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena bhojanavaggo catuttho.

5. Acelakavaggo

1. Acelakasikkhāpadavaṇṇanā

269. Acelakavaggassa 9 paṭhamasikkhāpade - parivesananti parivisaṇaṭṭhānaṃ. Paribbājakasamāpannoti pabbajjaṃ samāpanno. Deti āpatti pācittiyassāti samatittikaṃ yāgupattaṃ ekapayogena deti, ekaṃ pācittiyaṃ. Avacchinditvā avacchinditvā deti, payoge payoge pācittiyaṃ. Eseva nayo pūvabhaddādisu. Titthiye atitthiyasaññīti mātā vā pitā vā titthiyesu pabbajati, tesaṃ mātāpitusaññāya dentassāpi pācittiyameva hoti. Dāpetīti anupasampannena dāpeti.

273. Upanikkhipitvā detīti tathārūpe bhājane ṭhapetvā taṃ bhājanaṃ tesaṃ santike bhūmiyaṃ nikkhipitvā deti, tesaṃ vā bhājanaṃ nikkhipāpetvā tattha deti, pattaṃ ādhāraḍe vā bhūmiyaṃ vā ṭhapetvāpi “ito gaṇhathā”ti vattuṃ vaṭṭati. Sace titthiyo vadati “mayhaṃ nāma idaṃ santakaṃ, idha na ākirathā”ti ākirittabbaṃ. Tassa santakattā sahatthā dānaṃ nāma na hoti. Sesamettha uttānameva.

Elakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Acelakasikkhāpadaṃ paṭhamaṃ.

2. Uyyojanasikkhāpadavaṇṇanā

274. Dutiyasikkhāpade - paṭikkamanepīti āsanasālāyampi. Bhattavissagganti bhattakiccaṃ. Na sambhāvesīti na pāpuṇi.

276. Anācāraṇti vuttāvasesaṃ kāyavacīdvāravītikkamaṃ. Dassanūpacāraṃ vā savanūpacāraṃ vā vijahantassāti ettha yadi ṭhito vā nisinno vā uyyojeti; yo uyyojito, so vijahati, tassa ca āpatti nāma natthi. Tasmīṃ pana vijahanteḍi atthato itarena vijahitameva hoti. Tasmā yo uyyojeti, tassevāyaṃ āpatti. Tattha sace upacārabbhantare eko pādo hoti, dukkaṭaṃ. Sīmātikkame pācittiyaṃ. Ettha ca dassanūpacāraṇsa abbhokāse dvādasahatthappamāṇaṃ, tathā savanūpacāraṇsa. Sace pana antarā kuṭṭadvārapākārādayo honti, tehi antarittabhāvo dassanūpacārātikkamo, tassa vasena āpatti veditabbā. Na añño koci paccayo hotīti ṭhapetvā vuttappakāraṇanācāraṃ aññaṃ kiñci kāraṇaṃ na hoti.

277. Kalisāsaṇaṃ āropetīti “kalī”ti kodho; tassa sāsanaṃ āropeti; kodhassa āṇaṃ āropeti; kodhavasena ṭhānaṇisajjādīsu dosaṃ dassetvā “passatha bho imassa ṭhānaṃ, nisajjaṃ ālokitāṃ vilokitāṃ khāṇuko viya tiṭṭhati, sunakho viya nisīdāti,

makkaṭo viya ito cito ca viloketi”ti evaṃ amanāpavacanāṃ vadati “appeva nāma imināpi ubbāḷho pakkameyyā”ti. Sesāṃ uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Uyyojanasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Sabhojanasikkhāpadavaṇṇanā

279. Tatiyasikkhāpade - sayanighareti sayaniyaghare. Yato ayyassa bhikkhā dinnāti yasmā bhikkhā dinnā, yaṃ āgatena laddhabbaṃ taṃ vo laddhaṃ; gacchathāti adhippāyo. Pariyuṭṭhitoti rāgapariyuṭṭhito; methunādhippāyoti attho.

280. Saha ubhohi janehīti sabhojanaṃ; tasmim sabhojane. Atha vā sabhojaneti sabhoge. Rāgapariyuṭṭhitassa hi purisassa itthī bhogo itthiyā ca puriso. Tenevassa padabhājane - “itthī ceva hoti puriso cā”tiādi vuttaṃ. Mahallake ghareti mahallake sayanighare. Piṭṭhasaṅghāṭassa hatthapāsaṃ vijahitvāti tassa sayanighare gabbhassa yo piṭṭhasaṅghāṭo, tassa hatthapāsaṃ vijahitvā; antosayanassa āsanne ṭhāne nisīdatīti attho. Īdisaṅca sayanigharaṃ mahācatussālādīsu hoti. Piṭṭhivaṃsaṃ atikkamitvāti iminā majjhātikkamaṃ dasseti. Tasmā yathā vā tathā vā katassa khuddakassa sayanigharassa majjhātikkame āpatti veditabbā. Sesamettha uttānameva.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, akusalacittaṃ, dvivedananti.

Sabhojanasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

284. Catutthapañcamasikkhāpadesu yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ sabbaṃ aniyatadvaye vuttanayameva. Yathā ca sabhojanasikkhāpadaṃ, evametānipi paṭhamapārājikasamuṭṭhānānevāti.

Rahopāṭicchannasikkhāpadaṃ catutthaṃ, rahonisajjasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Cārittasikkhāpadavaṇṇanā

294. Chaṭṭhasikkhāpade - dethāvuso bhattanti ettha taṃ kira bhattaṃ abhihaṭaṃ ahosi, tasmā evamāhaṃsu. Anabhihaṭe pana evaṃ vattum na labbhati, payuttavācā hoti.

295. Tena hi bhikkhave paṭiggahetvā nikkhipathāti idaṃ pana bhagavā kulassa saddhānurakkhaṇatthāya āha. Yadi “bhājetvā khādathā”ti vadeyya, manussānaṃ pasādaññhattaṃ siyā. Ussāriyitthāti paṭihariyittha; ghamaṃyeva naṃ gahetvā agamaṃsūti vuttaṃ hoti.

298. Santaṃ bhikkhanti ettha kittāvatā santo hoti, kittāvatā asantoti? Antovihāre yattha ṭhitassa kulāni payirupāsanacittaṃ uppannaṃ, tato paṭṭhāya yaṃ passe vā abhimukhe vā passati, yassa sakkā hoti pakativacanena ārocetum, ayaṃ santo nāma. Ito cito ca pariyesitvā ārocanakiccaṃ nāma natthi. Yo hi evaṃ pariyesitabbo, so

asantoyeva. Apica antoupacārasīmāya bhikkhuṃ disvā āpucchissāmīti gantvā tattha yaṃ passati, so āpucchitabbo. No ce passati, asantaṃ bhikkhuṃ anāpucchā pavittḥo nāma hoti.

302. Antarāramanti antogāme vihāro hoti, taṃ gacchati. Bhattiyagharanti nimantitagharaṃ vā salākabhattādidāyakānaṃ vā gharaṃ. Āpadāsūti jīvitabrahmacariyantarāyesu sati gantuṃ vaṭṭati. Sesamettha uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiraṃyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Cārittasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Mahānāmasikkhāpadavaṇṇanā

303. Sattamasikkhāpade - mahānāmo nāma bhagavato cūḷapituputto māsamattena mahallakataro dvīsu phalesu patitṭhito ariyasāvako. Bhesajjaṃ ussannaṃ hotīti vajato āharitvā ṭhapitasappi bahu hoti.

306. Sāditabbāti tasmim samaye rogo natthīti na paṭikkhipitabbā; roge sati viññāpessāmīti adhvāsetabbā. Ettakehi bhesajjehi pavāremīti nāmavasena sappitelādīsu dvīhi tīhi vā parimāṇavasena patthana nāḷiyā āḷhakenāti vā. Aññaṃ bhesajjaṃ viññāpetīti sappinā pavārito telaṃ viññāpeti, āḷhakena pavārito doṇaṃ. Na bhesajjena karaṇīyenāti missakabhattenapi ce yāpetuṃ sakkoti, na bhesajjakaraṇīyaṃ nāma hoti.

310. Pavāritānanti ye attano puggalikāya pavāraṇāya pavāritā; tesam pavāritānurūpena viññattiyā anāpatti. Saṅghavasena pavāritesu pana pamāṇaṃ sallakkhetabbamevāti. Sesam uttānameva.

Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Mahānāmasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Uyyuttasenāsikkhāpadavaṇṇanā

311. Atṭhame - abbhuyyātoti abhiuyyāto; parasenaṃ abhimukho gamissāmīti nagarato niggatoti attho. Uyyuttanti katauyyogaṃ; gāmato nikkhantanti attho.

314. Dvādasapuriso hatthīti cattāro ārohaṃ ekekapādarakkhakā dve dveti evaṃ dvādasapuriso hoti. Tipuriso assoti eko ārohaṃ dve pādarakkhakāti evaṃ tipuriso hoti. Catupuriso rathoti eko sārathi eko yodho dve āṇirakkhakāti evaṃ catupuriso hoti. Cattāro purisā sarahatthāti āvudhahatthā cattāro purisāti ayaṃ pacchimakoṭṭiyā caturaṅgasamannāgatā senā nāma. Īdisaṃ senaṃ dassanāya gacchato pade pade dukkaṭaṃ. Dassanūpacāraṃ vijahitvāti kenaci antaritā vā ninnam oruḷhā vā na dissati; idha ṭhatvā na sakkā daṭṭhanti aññaṃ ṭhānaṃ gantvā passato payoge payoge pācittiyanti attho.

315. Ekamekanti hatthiādīsu catūsu aṅgesu ekamekaṃ; antamaso ekapurisāruḷhakahatthimpi ekampi sarahatthaṃ purisaṃ. Anuyyuttā nāma rājā uyyānaṃ vā nadiṃ vā gacchati; evaṃ anuyyuttā hoti.

316. Āpadāsūti jīvitabrahmacariyantarāyesu sati ettha gato muñcissāmīti gacchato anāpatti. Sesamettha uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Uyyuttasenāsikkhāpadaṃ aṭṭhaṃ.

9. Senāvāsasikkhāpadavaṇṇanā

319. Navame - atthaṅgate sūriye senāya vasatīti tiṭṭhatu vā nisīdatu vā sayatu vā sacepi ākāse iddhiyā kañci iriyāpathaṃ kappeti, pācittiyameva. Senā vā paṭisenāya ruddhā hotīti yathā sañcāro chijjati; evaṃ ruddhā hoti. Palibuddhoti verikena vā issarena vā ruddho. Sesam uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Senāvāsasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Uyyodhikasikkhāpadavaṇṇanā

322. Dasame - uggantvā uggantvā ettha yujjhantīti uyyodhikaṃ; sampahāraṭṭhānassetam adhivacanaṃ. Balassa aggamaṃ jānanti etthāti balaggaṃ; balagaṇanaṭṭhānanti attho. Senāya viyūhaṃ senābyūhaṃ; senānivesassetam adhivacanaṃ. Tayo hatthī pacchimaṃ hatthānīkanti yo pubbe vutto dvādasapuriso hatthīti tena hatthinā tayo hatthī. Sesesupi eseva nayo. Sesam uyyuttasenāsikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Uyyodhikasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena acelakavaggo pañcamaṃ.

6. Surāpānavaggo

1. Surāpānasikkhāpadavaṇṇanā

326. Surāpānavaggassa paṭhamasikkhāpade - bhaddavatikāti eko gāmo, so bhaddikāya vatiyā samannāgatattā etaṃ nāma labhi. Pathāvinoti addhikā. Tejasā tejanti attano tejasā ānubhāvena nāgassa tejaṃ. Kāpotikāti kapotapādasamavaṇṇarattobhāsā. Pasannāti surāmaṇḍassetam adhivacanaṃ. Ananucchaviyaṃ bhikkhave sāgatassāti pañcābhiññassa sato majjapānaṃ nāma na anucchaviyanti vuttaṃ hoti.

328. Pupphāsavo nāma madhukapupphādīnaṃ rasena kato. Phalāsavo nāma muddikaphalādīni madditvā tesam rasena kato. Madhvāsavo nāma muddikānaṃ jātirasena kato; makkhikamadhunāpi kariyatīti vadanti. Guḷāsavo nāma ucchurasādīhi kariyati. Surā nāma piṭṭhakiṇṇapakkhittā; nāḷikerādīnampi rasena katā surātveva saṅkhyam gacchati, tassāyeva kiṇṇapakkhittāya maṇḍe gahite merayotveva saṅkhyam gacchatīti vadanti. Antamaso kusaggenapi pivatīti etaṃ suraṃ vā merayaṃ vā bījato paṭṭhāya kusaggena pivatopi pācittiyanti attho. Ekena pana payogena bahumpi pivantassa ekā āpatti. Vicchinditvā vicchinditvā pivato payogagaṇanāya āpattiyo.

329. Amajjañca hoti majjavaññaṃ majjagandhaṃ majjarasanti loṇasovīraṃ vā suttaṃ vā hoti. Sūpasampākeṭi vāsagāhāpanatthaṃ īsaṃ majjaṃ pakkhipitvā sūpaṃ pacanti, tasmim̐ anāpatti. Maṃsasampākepi eseṃ nayo. Telaṃ pana vātabhesajjatthaṃ majjena saddhim̐ pacanti, tasmim̐ anatikkhattamajjeyeva anāpatti, yaṃ pana atikkhattamajjaṃ hoti, ettha majjassa vañṇagandharasā paññāyanti, tasmim̐ āpattiyeṃ. Amajjaṃ arittṭhanti yo arittṭho majjaṃ na hoti, tasmim̐ anāpatti. Āmalakādīnaṃyeva kira rasena arittṭhaṃ karonti, so majjavañṇagandharasoyeva hoti, na ca majjaṃ; taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Yo pana sambhārapakkhito, so majjaṃ hoti, bījato paṭṭhāya na vaṭṭati. Sesamettha uttānameṃ. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ akusalacittaṃ, tivedananti. Vatthujāṇanātāya cettha acittakatā veditabbā, akusaleneṃ pātabbatāya lokavajjatāti.

Surāpānasikkhāpadaṃ paṭhamam̐.

2. Aṅgulipatodakasikkhāpadavañṇanā

330. Dutiye - aṅgulipatodakenāti aṅgulīhi upakacchakādighaṭṭanaṃ vuccati. Uttasantoti atihāseṃ kilamanto. Anassāsakoti upacchinnaassāsapassāsasañcāro hutvā. Anupasampannaṃ kāyena kāyanti ettha bhikkhunīpi anupasampannatṭhāne ṭṭhitā, tampi khiḍḍādhippāyena phusantassa dukkaṭaṃ. Sesamettha uttānameṃ.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, akusalacittaṃ, dvivedananti.

Aṅgulipatodakasikkhāpadaṃ dutiyam̐.

3. Hasadhammasikkhāpadavañṇanā

335. Tatiye - appakataññunoti yaṃ bhagavatā pakataṃ paññattaṃ, taṃ na jānantīti attho.

336. Udaṃ hasadhammeti udakakīlikā vuccati. Uparigopphaketi gopphakānaṃ uparibhāgappamāṇe. Hasādhippāyoti kīlādhippāyo. Nimujjati vātiādīsū nimujjanatṭhāya orohantassa padavāre padavāre dukkaṭaṃ. Nimujjanummujjanesu payoge payoge pācittiyam̐. Nimujjitvā antoudakeyeva gacchantassa hatthavārapadavāresu sabbattha pācittiyam̐. Palavatīti tarati. Hatthehi tarantassa hatthavāre hatthavāre pācittiyam̐. Pādesupī eseṃ nayo. Yena yena aṅgena tarati, tassa tassa payoge payoge pācittiyam̐. Tīrato vā rukkhato vā udaṃ patati, pācittiyameṃ. Nāvāya kīlatīti phiyārittādīhi nāvam̐ pājento vā tīre ussārento vā nāvāya kīlati, dukkaṭaṃ.

Hatthena vātiādīsūpi payoge payoge dukkaṭaṃ. Keci hatthena udaṃ khittāya kathalāya patanuppatanavāresu dukkaṭaṃ vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. Tattha hi ekapayogattā ekameṃ dukkaṭaṃ, apica uparigopphake vuttāni ummujjanādīni ṭṭhapetvā aññena yena kenaci ākāreṃ udakaṃ otaritvā vā anotaritvā vā yattha katthaci ṭṭhitaṃ udakaṃ antamaso bindum̐ gahetvā khipanakīlāyapi kīlantassa dukkaṭameṃ, atthajotakaṃ pana akkharaṃ likhitum̐ vaṭṭati, ayamettha vinicchayo. Sesamettha uttānameṃ.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

4. Anādariyasikkhāpadavaṇṇanā

342. Catutthe - kathāyaṃ nasseyyāti kathaṃ ayaṃ dhammo tanti paveṇī nasseyya. Taṃ vā na sikkhitukāmoti yena paññattena vuccati, taṃ paññattaṃ na sikkhitukāmo. Apaññattenāti sutte vā abhidhamme vā āgatena.

344. Evaṃ amhākaṃ ācariyānaṃ uggahoti ettha gārayho ācariyuggaho na gahetabbo; paveṇiyā āgato ācariyuggahova gahetabbo. Kurundiyaṃ pana “lokavajje ācariyuggaho na vaṭṭati, paṇṇattivajje pana vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Mahāpaccariyaṃ “suttaṃ suttānulomaṇca uggahitakānaṃyeva ācariyānaṃ uggaho pamāṇaṃ, ajānantānaṃ kathā appamāṇanti vuttaṃ. Taṃ sabbaṃ paveṇiyā āgatesamodhānaṃ gacchati. Sesāṃ uttānamevāti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kāyacittato vācācittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Anādariyasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Bhimsāpanasikkhāpadavaṇṇanā

345. Pañcame - rūpūpahārādayo manussaviggahe vuttanayeneva veditabbā. Sesāṃ uttānameva. Samuṭṭhānādīni anādariyasadisānevāti.

Bhimsāpanasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Jotisikkhāpadavaṇṇanā

350. Chaṭṭhe - bhaggāti janapadassa nāmaṃ. Saṃsumāragiranti nagarassa. Bhesakaḷāvananti tannissitavanassa. Taṃ pana migānaṃ phāsuvihāratthāya dinnattā migadāyoti vuccati. Samādahitvāti jāletvā. Paripātesīti anubandhi.

352. Padīpepīti padīpujjalanepi. Jotikepīti pattapacanasedakammādīsū jotikaraṇe. Tathārūpapaccayāti padīpādipaccayā.

354-355. Sayāṃ samādahatīti ettha jotim samādahitukāmatāya araṇisaṇṭhapanato paṭṭhāya yāva jālā na utṭhahati, tāva sabbapayogesu dukkaṭaṃ. Paṭilātaṃ ukkhipatīti dayhamānaṃ alātaṃ patitaṃ ukkhipati, puna yathāthāne ṭhapetīti attho. Evaṃ avijjhātaṃ ukkhipitvā pakkhipantasseva dukkaṭaṃ, vijjhātaṃ puna jālāpentassa pācittiyameva.

356. Tathārūpapaccayāti ṭhapetvā padīpādīni aññenapi tathārūpena paccayena samādahantassa anāpatti. Āpadāsūti duṭṭhavālamigaamanussehi upaddavo hoti, tattha samādahantassāpi anāpatti. Sesāṃ uttānamevāti. Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Jotisikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Nahānasikkhāpadavaṇṇanā

364. Sattame - cuṇṇena vā mattikāya vāti ettha cuṇṇamattikānaṃ abhisāṅkharāṇakālato paṭṭhāya sabbapayogesu dukkaṭaṃ.

366. Pāraṃ gacchanto nhāyatīti ettha sukkhāya nadiyā vālikam ukkiritvā kataāvāṭakesupi nhāyitum vaṭṭati. Āpadāsūti bhamarādīhi anubaddhassa udaye nimujjitum vaṭṭatīti. Sesamettha uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Nahānasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Dubbaṇṇakaraṇasikkhāpadavaṇṇanā

368-369. Atṭhame - navam pana bhikkhunā cīvaralābhenāti ettha alabhīti labho; labhoyeva lābho. Kiṃ alabhi? Cīvaraṃ. Kīdisaṃ? Navaṃ. Iti “navacīvaralābhenā”ti vattabbe anunāsikalopaṃ akatvā “navacīvaralābhenā”ti vuttaṃ; paṭiladdhanavacīvarenāti attho. Majjhe tṭhitapadadvaye panāti nipāto. Bhikkhunāti yena laddhaṃ tassa nidassanaṃ. Padabhājane pana byañjanaṃ anādiyitvā yaṃ laddhaṃ taṃ dassetuṃ “cīvaraṃ nāma channaṃ cīvarāna”ntiādi vuttaṃ. Cīvaranti ettha yaṃ nivāsetuṃ vā pārūpituṃ vā sakkā hoti, tadeva veditabbaṃ. Teneva “vikappanupagapacchima”nti na vuttaṃ. Kaṃsanīlanti cammakāraṇīlaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana “ayomalaṃ lohamalaṃ etaṃ kaṃsanīlaṃ nāmā”ti vuttaṃ. Palāsanīlanti yo koci nīlavaṇṇo paṇṇaraso. Dubbaṇṇakaraṇaṃ ādātabbanti etaṃ kappabinduṃ sandhāya vuttaṃ; na nīlādīhi sakalacīvarassa dubbaṇṇakaraṇaṃ. Tañca pana kappam ādiyantena cīvaraṃ rajitvā catūsu vā koṇesu tīsu vā dvīsu vā ekasmiṃ vā koṇe morassa akkhimaṇḍalamattaṃ vā maṅkulapiṭṭhimattaṃ vā ādātabbaṃ. Mahāpaccariyaṃ “patte vā gaṇṭhiyaṃ vā na vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Mahāatṭhakathāyaṃ pana “vaṭṭatiyevā”ti vuttaṃ. Pāḷikappakaṇṇikakappādayo pana sabbattha paṭisiddhā, tasmā tṭhapetvā ekaṃ vaṭṭabinduṃ aññena kenacipi vikārena kappo na kātabbo.

371. Aggaḷetiādīsu etāni aggaḷādīni kappakatacīvare pacchā āropetvā kappakaraṇakiccaṃ natthi. Sesam uttānameva. Eḷakalomasamuṭṭhānaṃ - kiriyākiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ; kāyakammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Dubbaṇṇakaraṇasikkhāpadaṃ atṭhamaṃ.

9. Vikappanasikkhāpadavaṇṇanā

374. Navame - tassa vā adinnanti cīvarasāmikassa “paribhuñja vā vissajjehi vā yathāpaccayaṃ vā karohī”ti evaṃ vatvā adinnaṃ. Tassa vā avissasantoti yena vinayakammaṃ kataṃ, tassa avissāsena vā. Tena pana dīnaṃ vā tassa viśāsena vā paribhuñjantassa anāpatti. Sesamettha tiṃsakavaṇṇanāyaṃ vuttanayattā uttānamevāti. Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Vikappanasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Cīvarāpanidhānasikkhāpadavaṇṇanā

377-381. Dasame - apanidhentīti apanetvā nidhenti. Hasāpekkhoti hasādhippāyo. Aññaṃ parikkhāraṇti pāḷiyā anāgataṃ pattatthavikādiṃ. Dhammiṃ kathaṃ katvāti “samaṇena nāma anihitaparikkhārena bhavituṃ na vaṭṭatī”ti evaṃ dhammakathaṃ

kathetvā dassāmīti nikkhipato anāpatti. Sesamettha uttānameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Cīvarāpanidhānasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena surāpānavaggo chaṭṭho.

7. Sappāṇakavaggo

1. Sañciccaṇasikkhāpadavaṇṇanā

382. Sappāṇakavaggaṃ paṭhamasikkhāpade - issāso hotīti gihikāle dhanuggahācariyo hoti. Jīvitā voropitāti jīvitā viyojita.

Sikkhāpadepi voropeyyāti viyojeyya. Yasmā pana vohāramattamevetam; na hettha kiñci viyojite sīsālaṅkāre sīsaṃ viya jīvitā voropite pāṇepi jīvitaṃ nāma visuṃ tiṭṭhati, aññadatthu antaradhānameva gacchati, tasmā tamatthaṃ dassetuṃ padabhājane “jīvitindriyaṃ upacchindatī”tiādi vuttaṃ. Imasmiñca sikkhāpade tiracchānagato yeva “pāṇo”ti veditabbo. Taṃ khuddakampi mahantampi mārentassa āpattinānākaraṇaṃ natthi. Mahante pana upakkamamahantattā akusalamahattaṃ hoti. Pāṇe pāṇasaññīti antamaso mañcapīṭhaṃ sodhento maṅgulabījakepi pāṇasaññī nikkāruṇikatāya taṃ bhindanto apaneti, pācittiyaṃ. Tasmā evarūpesu ṭhānesu kāruññaṃ upaṭṭhapetvā appamattena vattaṃ kātabbaṃ. Sesaṃ manussaviggahe vuttanayeneva veditabbaṃ saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Sañciccaṇasikkhāpadaṃ paṭhamaṃ.

2. Sappāṇakasikkhāpadavaṇṇanā

387. Dutiye - sappāṇakanti ye pāṇakā paribhogena maranti, tehi pāṇakehi sappāṇakaṃ, tādisañhi jānaṃ paribhuñjato payoge payoge pācittiyaṃ. Pattapūrampi avicchinditvā ekapayogena pivato ekā āpatti. Tādisena udakena sāmisaṃ pattaṃ āviñchitvā dhovatopi tādisa udake uṇhayāgupattaṃ nibbāpayatopi taṃ udakaṃ hatthena vā uḷuṅkena vā gahetvā nhāyatopi payoge payoge pācittiyaṃ. Udakasoṇḍiṃ vā pokkharāṇiṃ vā pavisitvā bahinikkhamanattāya vīciṃ uṭṭhāpayatopi. Soṇḍiṃ vā pokkharāṇiṃ vā sodhente hi tato gahitaudakaṃ udake yeva āsiñcitabbaṃ. Samīpamhi udake asati kappiyaudakassa atṭha vā dasa vā ghaṭe udakasaṇṭhānakappadesa āsiñcitvā tattha āsiñcitabbaṃ. “Pavaṭṭitvā udake patissatī”ti uṇhapāsāṇe udakaṃ nāsiñcitabbaṃ. Kappiyaudakena pana pāsāṇaṃ nibbāpetvā āsiñcituṃ vaṭṭati. Sesamettha uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ,

Vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti. Ettha ca paṭaṅgapāṇakānaṃ patanaṃ ṇatvāpi suddhacittatāya dīpajālāne viya sappāṇakabhāvaṃ ṇatvāpi udakasaññāya paribhuñjitabbato paṇṇattivajjatā veditabbāti.

Sappāṇakasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Ukkoṭanasikkhāpadavaṇṇanā

392. Tatiyasikkhāpade - ukkoṭentīti tassa tassa bhikkhuno santikaṃ gantvā “akataṃ

kamma”ntiādīni vadantā uccāleti; yathāpatiṭṭhitabhāvena patiṭṭhātum na denti.

393. Yathādhammanti yo yassa adhikaraṇassa vūpasamanāya dhammo vutto, teneva dhammenāti attho. Nihatādhikaraṇanti nihataṃ adhikaraṇaṃ; satthārā vuttadhammeneva vūpasamitaṃ adhikaraṇanti attho.

395. Dhammakamme dhammakammasaññīti yena kammena taṃ adhikaraṇaṃ vūpasamitaṃ, tañce dhammakammaṃ hoti, tasmim dhammakamme ayampi dhammakammasaññī hutvā yadi ukkoṭeti, pācittiyaṃ āpajjatīti attho. Etena nayena sesapadānīpi veditabbāni. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana “imesaṃ catunnaṃ adhikaraṇānaṃ kati ukkoṭanā”tiādīnā nayena parivāre vutto. Aṭṭhakathāsu taṃ sabbamaṃ āharitvā tassevattho vaṇṇito. Mayaṃ pana taṃ tattheva vaṇṇayissāma. Idha āharitvā vaṇṇiyamāne hi suṭṭhutarāṃ sammoho bhavyeyyāti na vaṇṇayimha. Sesamettha uttānameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Ukkoṭanasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Duṭṭhulasikkhāpadavaṇṇanā

399. Catutthe - duṭṭhullā nāma āpattīti ettha cattāri pārājikāni atthuddhāravasena dassitāni, saṅghādisesāpatti pana adhippetā, taṃ chādentassa pācittiyaṃ. Dhuraṃ nikkhittamatteti dhure nikkhittamatte. Sacepi dhuraṃ nikkhipitvā pacchā āroceti, na rakkhati; dhuraṃ nikkhittamatteyeva pācittiyanti vuttaṃ hoti. Sace pana evaṃ dhuraṃ nikkhipitvā paṭicchādanatthameva aññassa āroceti, sopi aññassāti etenupāyena samaṇasatampi samaṇasahassampi āpattiṃ āpajjatiyeva tāva, yāva koṭi na chijjati. Kadā pana koṭi chijjatīti? Mahāsumatthero tāva vadati - “āpattiṃ āpanno ekassa āroceti, so paṭinivattitvā tasseva āroceti; evaṃ koṭi chijjati”ti. Mahāpadumatthero panāha - “ayañhi vatthupuggaloyeva. Āpattiṃ āpanno pana ekassa bhikkhuno āroceti, ayaṃ aññassa āroceti, so paṭinivattitvā yenassa ārocitaṃ, tasseva āroceti; evaṃ tatiyena puggalena dutiyassa ārocite koṭi chinnā hoti”ti.

400. Aduṭṭhullaṃ āpattinti avasese pañcāpattikkhandhe. Anupasampannassa duṭṭhullaṃ vā aduṭṭhullaṃ vā ajjhācāranti ettha anupasampannassa sukkavissatṭhi ca kāyasaṃsaggo cāti ayaṃ duṭṭhullaajjhācāro nāma. Sesamettha uttānamevāti. Dhuranikkhepasamuṭṭhānaṃ - kāyavācācittato samuṭṭhāti, akiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Duṭṭhulasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Ūnavāsativassasikkhāpadavaṇṇanā

402. Pañcamasikkhāpade - aṅguliyo dukkhā bhavissantīti akkharāni likhantassa aṅguliyo dukkhā bhavissantīti cintesum. Urassa dukkhoti gaṇanaṃ sikkhantena bahuṃ cintetabbaṃ hoti, tenassa uro dukkho bhavissantīti maññimṣu. Akkhāni dukkhā bhavissantīti rūpasuttaṃ sikkhantena kahāpaṇā parivattetvā parivattetvā passitabbā honti, tenassa akkhāni dukkhāni bhavissantīti maññimṣu. Ḍaṃsādīsu ḍaṃsāti piṅgalamakkhikāyo. Dukkhananti dukkhamānaṃ. Tibbānanti bahalānaṃ. Kharānanti tikhiṇānaṃ. Kaṭukānanti pharusānaṃ; amanāpatāya vā kaṭukarasasadisānaṃ. Asātānanti amadhurānaṃ. Pāṇaharānanti jīvītarānaṃ.

404. Sīmaṃ sammannatīti navaṃ sīmaṃ bandhati. Kurundiyaṃ pana udakukkhepaparicchindanepi dukkaṭaṃ vuttaṃ. Paripuṇṇavāsativassoti paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya paripuṇṇavāsativasso; gabbhavāsopi hi paripuṇṇavāsativassotveva saṅkhye gacchati. Yathāha -

“Tena kho pana samayena āyasmā kumārakassapo gabbhavāso upasampanno hoti. Atha kho āyasmato kumārakassapassa etadahosi - ‘bhagavatā paññattaṃ, na ūnavāsativasso puggalo upasampādetabboti. Ahañcamhi gabbhavāso upasampanno. Upasampanno nukhomhi, nanu kho upasampanno’ti. Bhagavato etamatthaṃ ārocesuṃ. Yaṃ bhikkhave mātukucchimhi paṭhamam cittaṃ uppannam, paṭhamam viññāṇam pātubhūtaṃ tadupādāya sāvassa jāti. Anujānāmi, bhikkhave, gabbhavāsaṃ upasampādetu”nti.

Tattha yo dvādasamāse mātukucchismiṃ vasi tvā mahāpavāraṇāya jāto, so tato paṭṭhāya yāva ekūnavāsativasse vasse mahāpavāraṇā, taṃ atikkamitvā pāṭipade upasampādetabbo. Etenupāyena hāyana vaḍḍhanaṃ veditabbaṃ.

Porāṇakattherā pana ekūnavāsativassaṃ sāmaṇeraṃ nikkhamanīyapuṇṇamāsīm atikkamma pāṭipadadivase upasampādentī, taṃ kasmāti? Vuccate - ekasmiṃ vasse cha cātuddasikauposathā honti. Iti vīsatiyā vassesu cattāro māsā parihāyanti. Rājāno tatiye tatiye vasse vassaṃ ukkaḍḍhanti. Iti aṭṭhārasasu vassesu cha māsā vaḍḍhanti, tato uposathavasena parihīne cattāro māsā apanetvā dve māsā avasesā honti, te dve māsā gahetvā vāsativassāni paripuṇṇāni hontīti nikkāṅkhā hutvā nikkhamanīyapuṇṇamāsīm atikkamma pāṭipade upasampādentī. Ettha pana yo pavāretvā vāsativasso bhavissati, taṃ sandhāya “ekūnavāsativassa”nti vuttaṃ. Tasmā yo mātukucchismiṃ dvādasamāse vasi, so ekavāsativasso hoti. Yo sattamāse vasi, so sattamāsādhikavāsativasso. Chamāsajāto pana na jīvati.

406. Anāpatti ūnavāsativassaṃ paripuṇṇavāsativassasaññīti ettha kiñcāpi upasampādentassa anāpatti, puggalo pana anupasampannova hoti. Sace pana so dasavassaccayena aññaṃ upasampādeti, tañce muñcitvā gaṇo pūراتي, sūpasampanno. Sopi ca yāva na jānāti, tāvassa neva saggantarāyo na mokkhan tarāyo, ñatvā pana puna upasampajjitabbaṃ. Sesaṃ uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ,

Vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Ūnavāsativassasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Theyyasatthasikkhāpadavaṇṇanā

407. Chaṭṭhe - paṭiyālokanti sūriyālokassa paṭimukhaṃ; pacchimadisanti attho. Kammiyāti suṅkaṭṭhāne kammikā.

409. Rājānaṃ vā theyyaṃ gacchantīti rājānaṃ vā thenetvā vañcetvā rañño santakaṃ kiñci gahetvā idāni na tassa dassāmāti gacchanti.

411. Visaṅketenāti kālavisāṅketena divasavisāṅketena ca gacchato anāpatti.
Maggavisāṅketena pana aṭavivisaṅketena vā āpattiyeva. Sesamettha bhikkhunivagge
vuttanayattā uttānatthameva. Theyyasatthasamuṭṭhānaṃ - kāyacittato
kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyāṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ,
paññattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Theyyasatthasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Saṃvidhānasikkhāpadavaṇṇanā

412. Sattame - padhūpento nisīdīti pajjhāyanto attānaṃyeva paribhāsanto nisīdi.
Nāyyo so bhikkhu maṃ nippātesīti ayyo ayaṃ bhikkhu maṃ na nikkhāmesi; na maṃ
gahetvā agamāsīti attho. Sesamettha bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhānasikkhāpade
vuttanayeneva veditabbaṃ saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Saṃvidhānasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Ariṭṭhasikkhāpadavaṇṇanā

417. Aṭṭhame - gaddhe bādhayimsūti gaddhabādhino; gaddhabādhino pubbapurisā
assāti gaddhabādhipubbo, tassa gaddhabādhipubbassa
gijjhaghātakakulappasutassāti attho.

Saggamokkhānaṃ antarāyaṃ karontīti antarāyikā. Te
kammakilesavipākaupavādaāṇāvītikkamavasena pañcavidhā. Tattha
pañcānantariyakammā kammantarāyikā nāma. Tathā bhikkhunīdūsakakammaṃ, taṃ
pana mokkhasseva antarāyaṃ karoti, na saggassa. Niyatamicchādīṭṭhidhammā
kilesantarāyikā nāma. Paṇḍakatiracchānagataubhatobyañjanakānaṃ
paṭisandhidhammā vipākantarāyikā nāma. Ariyūpavādā upavādanantarāyikā nāma, te
pana yāva ariye na khamāpenti tāvadeva, na tato paraṃ. Sañcicca āpannā āpattiyo
āṇāvītikkamantarāyikā nāma, tāpi yāva bhikkhubhāvaṃ vā paṭijānāti, na vuṭṭhāti vā
na deseti vā tāvadeva, na tato paraṃ.

Tatrāyaṃ bhikkhu bahussuto dhammakathiko sesantarāyike jānāti, vinaye pana
akovidattā paññattivītikkamantarāyike na jānāti, tasmā rahogato evaṃ cintesi - “ime
āgārikā pañca kāmagaṇe paribhuñjantā sotāpannāpi sakadāgāminopi anāgāminopi
honti, bhikkhūpi manāpikāni cakkhuviññeyyāni rūpāni passanti...pe... kāyaviññeyye
phoṭṭhabbe phusanti, mudukāni attharaṇapāvuraṇādīni paribhuñjanti, etaṃ sabbaṃ
vaṭṭati. Kasmā itthirūpā...pe... itthiphoṭṭhabbā eva na vaṭṭanti, etepi vaṭṭanti”ti. Evaṃ
rasena rasaṃ saṃsanditvā sacchandarāgaparibhogañca nicchandarāgaparibhogañca
ekaṃ katvā thūlavākehi saddhiṃ atisukhumasuttaṃ ghaṭento viya sāsapena saddhiṃ
sineruṃ upasaṃharanto viya pāpakaṃ diṭṭhigataṃ uppādetvā “kiṃ bhagavatā
mahāsamuddaṃ bandhantena viya mahatā ussāhena paṭhamapārājikaṃ paññattaṃ,
natthi ettha doso”ti sabbaññutaññāṇena saddhiṃ paṭivirujjhanto bhābapuggalānaṃ
āsaṃ chindanto jinassa āṇācacke pahāramadāsi. Tenāha - “tathāhaṃ bhagavatā
dhammaṃ desitaṃ ājānāmī”tiādi.

Aṭṭhikaṅkalūpamātiādimhi aṭṭhikaṅkalūpamā appassādaṭṭhena. Maṃsapesūpamā
bahusādhāraṇaṭṭhena. Tiṇukkūpamā anudahanāṭṭhena. Aṅgārakāsūpamā
mahābhītāpanaṭṭhena. Supinakūpamā ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena. Yācitakūpamā
tāvākālikaṭṭhena. Rukkhaphalūpamā sabbaṅgapaccaṅgapalibhañjanaṭṭhena.
Asisūnūpamā adhikuṭṭanaṭṭhena. Sattisūlūpamā vinivijjhanaṭṭhena. Sappasirūpamā

sāsaṅkasappaṭibhayaṭṭhenāti ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana papañcasūdaniyaṃ majjhimaṭṭhakathāyaṃ gahetabbo. Evaṃ byākhoti evaṃ viya kho. Sesamettha pubbe vuttanayattā uttānameva.

Samanubhāsanasamuṭṭhānaṃ - kāyavācācittato samuṭṭhāti, akiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Ariṭṭhasikkhāpadaṃ aṭṭhaṃ.

9. Ukkhittasambhogasikkhāpadavaṇṇanā

424-425. Navame - akaṭānudhammenāti anudhammo vuccati āpattiyaṃ adassane vā appaṭikamme vā pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge vā dhammena vinayena satthusāsanena ukkhittakassa anulomavattaṃ disvā katā osāraṇā; so osāraṇasaṅkhāto anudhammo yassa na kato, ayaṃ akaṭānudhammo nāma, tādīsena saddhinti attho. Tenevassa padabhājane “akaṭānudhammo nāma ukkhitto anosārito”ti vuttaṃ.

Deti vā paṭiggaṇhāti vāti ekapayogena bahumpi dadato vā gaṇhato vā ekaṃ pācittiyaṃ. Vicchinditvā vicchinditvā dentassa ca gaṇhantassa ca payogagaṇanāya pācittiyaṇi. Sesamettha uttānameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Ukkhittasambhogasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Kaṇṭakasikkhāpadavaṇṇanā

428. Dasame - diṭṭhigataṃ uppannanti ariṭṭhassa viya etassāpi ayoniso ummujjantassa uppannaṃ. Nāsetūti ettha tividhā nāsanā - saṃvāsanāsanā, liṅganāsanā, daṇḍakammanāsanāti. Tattha āpattiyaṃ adassanādīsu ukkhhepanā saṃvāsanāsanā nāma. “Dūsako nāsetabbo mettiyaṃ bhikkhuniṃ nāsethā”ti ayaṃ liṅganāsanā nāma. “Ajjatagge te āvuso samaṇuddesa na ceva so bhagavā satthā apadisitabbo”ti ayaṃ daṇḍakammanāsanā nāma. Ayaṃ idha adhippetā. Tenāha - “evaṃca pana bhikkhave nāsetabbo...pe... vinassā”ti. Tattha carāti gaccha. Pireti para amāma. Vinassāti nassa; yattha te na passāma, tattha gacchāti.

429. Upalāpeyyāti saṅgaṇheyya. Upaṭṭhāpeyyāti tena attano upaṭṭhānaṃ kārāpeyya. Sesam ariṭṭhasikkhāpade vuttanayeneva veditabbaṃ saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Kaṇṭakasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena sappāṇakavaggo sattamo.

8. Sahadhammikavaggo

1. Sahadhammikasikkhāpadavaṇṇanā

434. Sahadhammikavaggassa paṭhamasikkhāpade - etasmim sikkhāpadeti etasmim sikkhāpade yaṃ vuttaṃ, taṃ na tāva sikkhissāmi. Āpatti pācittiyassāti ettha pana vācāya vācāya āpatti veditabbā. Sikkhamānena bhikkhave bhikkhunāti ovādaṃ sirasā sampaṭicchitvā sikkhitukāmeneva hutvā ājānitabbañceva pucchitabbañca upaparikkhitabbañca. Sesamettha dubbacasikkhāpade vuttanayeneva padatthato veditabbaṃ. Vinicchayato uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Sahadhammikasikkhāpadaṃ paṭhamam.

2. Vilekhanasikkhāpadavaṇṇanā

438. Dutiye - vinayakathaṃ kathetīti vinayakathā nāma kappiyākappiyaāpattānāpattisaṃvarapahānapaṭisaṃyuttakathā, taṃ katheti. Vinayassa vaṇṇaṃ bhāsati vinayassa vaṇṇo nāma pañcannampi sattannampi āpattikkhandhānaṃ vasena mātikaṃ nikkhipitvā padabhājanena vaṇṇanā, taṃ bhāsati. Vinayapariyattiyā vaṇṇaṃ bhāsati vinayaṃ pariyāpuṇantānaṃ vinayapariyattimūlakaṃ vaṇṇaṃ guṇaṃ ānisaṃsaṃ bhāsati. Vinayadharo hi vinayapariyattimūlake pañcānisaṃse chānisaṃse sattānisaṃse aṭṭhānisaṃse navānisaṃse dasānisaṃse ekādasānisaṃse ca labhati te sabbe bhāsati attho. Katame pañcānisaṃse labhati? Attano sīlakkhandhasuguttiādi ke. Vuttañhetam -

“Pañcime, bhikkhave, ānisaṃsā vinayadhare puggale - attano sīlakkhandho sugutto hoti surakkhito, kukkuccapakatānaṃ paṭisaraṇaṃ hoti, visārado saṅghamajjhe voharati, paccatthike sahadhammena suniggahitaṃ niggaṇhāti, saddhammaṭṭhitiyā paṭipanno hoti”ti.

Kathamassa attano sīlakkhandho sugutto hoti surakkhito? Idhekacco bhikkhu āpattiṃ āpajjanto chahākārehi āpajjati - alajjitā, aññānatā, kukkuccapakatatā, akappiye kappiyasaññitā, kappiye akappiyasaññitā, satisammosāti.

Kathaṃ alajjitāya āpattiṃ āpajjati? Akappiyabhāvaṃ jānantoyeva madditvā vītikkamaṃ karoti. Vuttampi cetam -

“Sañcicca āpattiṃ āpajjati, āpattiṃ parigūhati;
Agatigamanañca gacchati, ediso vuccati alajjipuggalo”ti.

Kathaṃ aññānatāya āpajjati? Aññānapuggalo hi mando momūho kattabbākattabbam ajānanto akattabbam karoti, kattabbam virādheti; evaṃ aññānatāya āpajjati.

Kathaṃ kukkuccapakatatāya āpajjati? Kappiyākappiyaṃ nissāya kukkucce uppanne vinayadharaṃ pucchitvā kappiyañce kattabbam siyā, akappiyañce na kattabbam, ayaṃ pana “vaṭṭati”ti madditvā vītikkamatiyeva; evaṃ kukkuccapakatatāya āpajjati.

Kathaṃ akappiye kappiyasaññitāya āpajjati? Acchamaṃsaṃ sūkaramaṃsanti khādanti, dīpimaṃsaṃ migamaṃsanti khādanti, akappiyabhojanaṃ kappiyabhojananti bhuñjati, vikāle kālasaññāya bhuñjati, akappiyapānakaṃ kappiyapānakanti pivati; evaṃ akappiye kappiyasaññitāya āpajjati.

Kathaṃ kappiye akappiyasaññitāya āpajjati? Sūkaramaṃsaṃ acchamaṃsanti khādanti, migamaṃsaṃ dīpimaṃsanti khādanti, kappiyabhojanaṃ akappiyabhojananti bhuñjati, kāle vikālasaññāya bhuñjati, kappiyapānakaṃ akappiyapānakanti pivati; evaṃ kappiye akappiyasaññitāya āpajjati.

Kathaṃ satisammosāya āpajjati?

Sahaseyyacīvaravippavāsabhesajjacīvarakālātikkanapaccayā āpattiñca satisammosāya āpajjati; evamidhekacco bhikkhu imehi chahākārehi āpattiṃ āpajjati.

Vinayadharo pana imehi chahākārehi āpattiṃ nāpajjati. Kathaṃ lajjitāya nāpajjati? So hi “passatha bho, ayaṃ kappiyākappiyaṃ jānantoyeva paṇṇattivītikkaṃ karotī”ti imaṃ parūpavādaṃ rakkhantopi nāpajjati; evaṃ lajjitāya nāpajjati. Sahasā āpannampi desanāgāminiṃ desetvā vuṭṭhānagāminiyā vuṭṭhahitvā suddhante patiṭṭhāti. Tato -

“Sañcicca āpattiṃ na āpajjati, āpattiṃ na parigūhati;
Agatigamanañca na gacchati, ediso vuccati lajjipuggalo”ti.

Imasmiṃ lajjibhāve patiṭṭhitova hoti.

Kathaṃ ñāṇatāya nāpajjati? So hi kappiyākappiyaṃ jānāti, tasmā kappiyameva karoti, akappiyaṃ na karoti; evaṃ ñāṇatāya nāpajjati.

Kathaṃ akukkucapakatatāya nāpajjati? So hi kappiyākappiyaṃ nissāya kukkucce uppanne vatthuṃ oloketvā mātikaṃ padabhājanaṃ antarāpattiṃ āpattiṃ anāpattiñca oloketvā kappiyañce hoti karoti, akappiyañce na karoti; evaṃ akukkucapakatatāya nāpajjati.

Kathaṃ akappiyādisaññitāya nāpajjati? So hi kappiyākappiyaṃ jānāti, tasmā akappiye kappiyasaññī na hoti, kappiye akappiyasaññī na hoti; suppatitṭhitā cassa sati hoti, adhiṭṭhātabbaṃ adhiṭṭheti, vikappetabbaṃ vikappeti. Iti imehi chahākārehi āpattiṃ nāpajjati. Āpattiṃ anāpajjanto akhaṇḍasīlo hoti parisuddhasīlo; evamassa attano sīlakkhandho sugutto hoti surakkhito.

Kathaṃ kukkucapakatānaṃ paṭisaraṇaṃ hoti? Tiroraṭṭhesu tirojanapadesu ca uppannakukkucā bhikkhū “asukasmiṃ kira vihāre vinayadharo vasatī”ti dūratoṇi tassa santikaṃ āgantvā kukkucā pucchanti, so tehi katassa kammaṃ vatthuṃ oloketvā āpattānāpattigarukalahukādivādā mahāsaṅghikādayo ca desāpetvā vuṭṭhānagāminiyā vuṭṭhāpetvā suddhante patiṭṭhāpeti; evaṃ kukkucapakatānaṃ paṭisaraṇaṃ hoti.

Visārado saṅghamajjhe voharatīti avinayadharassa hi saṅghamajjhe kathentassa bhayaṃ sārājjaṃ okkamati, vinayadharassa taṃ na hoti. Kasmā? “Evaṃ kathentassa doso hoti; evaṃ na doso”ti ñatvā kathanato.

Paccatthike sahadhammena suniggahitaṃ niggaṇhātīti ettha dvidhā paccatthikā nāma - attapaccatthikā ca sāsanaṃ paccatthikā ca. Tattha mettiyabhummajakā ca bhikkhū vaḍḍho ca licchavī amūlakena antimavatthunā codesuṃ, ime attapaccatthikā nāma. Ye vā panaññepi dussīlā pāpadhammā, sabbe te attapaccatthikā. Viparītadassanā pana ariṭṭhabhikkhukaṇṭakasāmaṇeravesālikavajjiputtakā parūpahāraaññākaṇḍhāparavitarāṇādivādā mahāsaṅghikādayo ca abuddhasāsanaṃ “buddhasāsana”nti vatvā katapaggahā sāsanaṃ paccatthikā nāma. Te sabbe sahadhammena sakāraṇena vacanena yathā taṃ asaddhammaṃ patiṭṭhāpetuṃ na sakkonti, evaṃ suniggahitaṃ katvā niggaṇhāti.

Saddhammaṭṭhitiyā paṭipanno hotīti ettha pana tividho saddhammo pariyaṭṭapaṭipattiadhiṃgamasena. Tattha tepīṭakaṃ buddhavaṇaṃ pariyaṭṭisaddhammo nāma. Terasa dhutaṅgaguṇā cuddasa khandhakavattāni dveasīti mahāvattānīti ayaṃ paṭipattisaddhammo nāma. Cattāro maggā ca phalāni cāti ayaṃ adhiṃgamasaddhammo nāma.

Tattha keci therā “yo vo, ānanda, mayā dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so vo mamaccayena satthā”ti iminā suttena “sāsanassa pariyatti mūla”nti vadanti. Keci therā “ime ca subhadda bhikkhū sammā vihareyyum, asuñño loko arahantehi assā”ti iminā suttena “sāsanassa paṭipattimūla”nti vatvā “yāva pañca bhikkhū sammā paṭipannā saṃvijjanti, tāva sāsanam ṭhitaṃ hotī”ti āhaṃsu. Itare pana therā pariyattiyā antarahitāya suppaṭipannassapi dhammābhisamayo natthī”ti āhaṃsu. Sace pañca bhikkhū cattāri pārājikāni rakkhaṇakā honti, te saddhe kulaputte pabbājetvā paccantime janapade upasampādetvā dasavaggaṃ gaṇaṃ pūretvā majjhime janapadepi upasampadaṃ karissanti, etenupāyena vīsativaggagaṇaṃ saṅghaṃ pūretvā attanopi abbhānakammaṃ katvā sāsanam vuḍḍhiṃ virūhiṃ vepullaṃ gamayissanti. Evamayaṃ vinayadharo tividhassāpi saddhammassa ciraṭṭhitiyā paṭipanno hotīti evamayaṃ vinayadharo ime tāva pañcānisamse paṭilabhatīti veditabbo.

Katame cha ānisamse labhatīti? Tassādheyyo uposatho, pavāraṇā, saṅghakammaṃ, pabbajjā, upasampadā, nissayaṃ deti sāmaṇeraṃ upaṭṭhāpeti.

Ye ime cātuddasiko, pannarasiko, sāmaggiuposatho, saṅghe uposatho, gaṇe puggale uposatho, suddheso, pārissuddhi, adhiṭṭhānauposathoti nava uposathā, sabbe te vinayadharāyattā.

Yāpi ca imā cātuddasikā pannarasikā, sāmaggipavāraṇā, saṅghe pavāraṇā gaṇe puggale pavāraṇā, tevācīkā, dvevācīkā, samānavassikā pavāraṇāti nava pavāraṇāyo, tāpi vinayadharāyattā eva, tassa santakā, so tasmaṃ sāmī.

Yānapi imāni apalokanakammaṃ ñattikammaṃ ñattidutiyakammaṃ ñatticatutthakammanti cattāri saṅghakammāni, tāni vinayadharāyattāni.

Yāpi cāyaṃ upajjhāyena hutvā kulaputtānaṃ pabbajjā ca upasampadā ca kātābā, ayampi vinayadharāyattāva. Na hi añño dvipiṭakadharopi etaṃ kātuṃ labhati. So eva nissayaṃ deti, sāmaṇeraṃ upaṭṭhāpeti. Añño neva nissayaṃ dātuṃ labhati, na sāmaṇeraṃ upaṭṭhāpetuṃ. Sāmaṇerūpaṭṭhānaṃ paccāsīanto pana vinayadharassa santike upajjhaṃ gāhāpetvā vattapaṭipattiṃ sādituṃ labhati. Ettha ca nissayadānañceva sāmaṇerūpaṭṭhānañca ekamaṅgaṃ.

Iti imesu chasu ānisamsesu ekena saddhiṃ purimā pañca cha honti, dvīhi saddhiṃ satta, tīhi saddhiṃ aṭṭha, catūhi saddhiṃ nava, pañcahi saddhiṃ dasa, sabbehi petehi saddhiṃ ekādasāti evaṃ vinayadharo puggalo pañca cha satta aṭṭha nava dasa ekādasa ca ānisamse labhatīti veditabbo. Evaṃ bhagavā ime ānisamse dassento vinayapariyattiyā vaṇṇaṃ bhāsati veditabbo.

Ādissa ādissāti punappunaṃ vavatthapetvā visuṃ visuṃ katvā. Āyasmato upālissa vaṇṇaṃ bhāsati vinayapariyattiṃ nissāya upālitttherassa guṇaṃ bhāsati thometi pasamsati. Kasmā? Appeva nāma mama vaṇṇanaṃ sutvāpi bhikkhū upālissa santike vinayaṃ uggahetabbaṃ pariyāpuṇitabbaṃ maññeyyūṃ, evamidaṃ sāsanam addhaniyaṃ bhavissati, pañcavassasahassāni pavattissatīti.

Tedha bahū bhikkhūti te imaṃ bhagavato vaṇṇanaṃ sutvā “ime kirānisamse neva suddhikā na ābhidhammikā labhanti”ti yathāparikittitānisamsādhigame ussāhajātā bahū bhikkhū therā ca navā ca majjhimā ca āyasmato upālissa santike vinayaṃ pariyāpuṇantīti ayamettha attho. Idhāti nipātamattameva.

439-440. Uddissamāneti ācariyena antevāsikassa uddissamāne, so pana yasmā ācariye attano ruciyā uddisante vā ācariyaṃ yācitvā antevāsikena uddisāpente vā yo naṃ dhāreti, tasmīṃ sajjhāyaṃ karonte vā uddissamāno nāma hoti, tasmā “uddisante vā uddisāpente vā sajjhāyaṃ vā karonte”ti padabhājanaṃ vuttaṃ. Khuddānukhuddakehīti khuddakehi ca anukhuddakehi ca. Yāvadevāti tesam saṃvattanamariyādaparicchedavacanāṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - etāni hi ye uddisanti, uddisāpenti sajjhāyanti vā, tesam tāva saṃvattanti yāva “kappati nu kho, na kappati nu kho”ti kukkucasaṅkhāto vipphaṇṇasāro vihesā vicikicchasaṅkhāto manovilekha ca uppajjatiyeva. Atha vā yāvadevāti atisayavavatthāpanaṃ; tassa saṃvattantīti iminā sambandho, kukkucāya vihesāya vilekhāya ativiya saṃvattantiyevāti vuttaṃ hoti. Upasampannassa vinayaṃ vivaṇṇetīti upasampannassa santike tassa tasmīṃ vimatiṃ uppādetukāmo vinayaṃ vivaṇṇeti nindati garahati. Sesamettha uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Vilekhanasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Mohanasikkhāpadavaṇṇanā

444. Tatiye - anvaddhamāsanti anupaṭipāṭiyā addhamāse addhamāse; yasmā pana so uposathadivase uddisiyati, tasmā “anuposathika”nti padabhājane vuttaṃ. Uddissamāneti uddisiyamāne. Yasmā pana so pātimokkhuḍḍesake uddisante uddisiyamāno nāma hoti, tasmā “uddisante”ti padabhājane vuttaṃ. Yañca tattha āpattiṃ āpannoti tasmīṃ anācāre ciṇṇe yaṃ āpattiṃ āpanno. Yathā dhammo kāreṭabboti aññāṇena āpannattā tassā āpattiyā mokkha natthi, yathā pana dhammo ca vinayo ca ṭhito, tathā kāreṭabbo. Desanāgāminiñce āpanno hoti, desāpetabbo, vuṭṭhānāgāminiñce, vuṭṭhāpetabboti attho. Sādhukanti suṭṭhu. Atṭhiṃkatvāti atthikabhāvaṃ katvā; atthiko hutvāti vuttaṃ hoti.

447. Dhammakammetiādīsu mohāropanakammaṃ adhippetāṃ. Sesamettha uttānameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Mohanasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Pahārasikkhāpadavaṇṇanā

449. Catutthe - pahāraṃ detīti “āvuso pīṭhakaṃ paññapetha, pādadhovanaṃ āharathā”tiādīni vatvā tathā akarontānaṃ pahāraṃ denti.

451. Pahāraṃ deti āpatti pācittiyassāti ettha paharitukāmatāya pahāre dinne sacepi marati pācittiyameva. Pahārena hattho vā pādo vā bhijjati, sīsaṃ vā bhinnaṃ hoti, pācittiyameva. “Yathāyaṃ saṅghamajjhe na virocati, tathā naṃ karomī”ti evaṃ virūpakaraṇādhippāyena kaṇṇaṃ vā nāsaṃ vā chindati, dukkaṭaṃ.

452. Anupasampannassāti gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā itthiyā vā purisassa vā antamaso tiracchānagatassāpi pahāraṃ deti, dukkaṭaṃ. Sace pana rattacitto itthiṃ paharati, saṅghādiseso.

453. Kenaci viheṭhiyamānoti manussena vā tiracchānagatena vā viheṭhiyamāno. Mokkhādhippāyoti tato attano mokkhaṃ patthayamāno. Pahāraṃ detīti kāyakāyapaṭibaddhanissaggiyānaṃ aññatarena pahāraṃ deti, anāpatti. Sacepi

antarāmagge coraṃ vā paccatthikaṃ vā viheṭhetukāmaṃ disvā “upāsaka, ettheva tiṭṭha, mā āgami”ti vatvā vacanaṃ anādiyitvā āgacchantaṃ “gaccha re”ti muggarena vā satthakena vā paharitvā yāti, so ce tena pahārena marati, anāpattiyeva. Vālamigesupi ese va nayo. Sesamettha uttānameva. Samuṭṭhānādīni panassa paṭhamapārājikasadisāni, idaṃ pana dukkhavedananti.

Pahārasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Talasattikasikkhāpadavaṇṇanā

454. Pañcame - talasattikaṃ uggirantīti pahāradānākāraṃ dassetvā kāyampi kāyapaṭibaddhampi uccārenti. Te pahārasamuccitā rodantīti te pahāraparicitā pubbepi laddhapahārattā idāni ca pahāraṃ dassantīti maññaṃanā rodantīti attho. “Pahārassa muccitā”tipi sajjhāyanti, tattha “pahārassa bhītā”ti attho.

457. Uggirati āpatti pācittiyassāti ettha sace uggiritvā viraddho pahāraṃ deti, avassaṃ dhāretuṃ asakkontassa pahāro sahasā patati, na paharitukāmatāya dinnattā dukkaṭaṃ. Tena pahārena hatthādīsu yaṃkiñci bhijjati, dukkaṭameva.

458. Mokkhādhippāyo talasattikaṃ uggiratīti ettha pubbe vuttesu vatthūsu purimanayeneva talasattikaṃ uggirantassa anāpatti. Sacepi virajjhivā pahāraṃ deti, anāpattiyeva. Sesaṃ purimasadisameva saddhiṃ samuṭṭhānādīhīti.

Talasattikasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Amūlakasikkhāpadavaṇṇanā

459. Chaṭṭhe - anuddhaṃsentīti te kira sayāṃ ākiṇṇadosattā “evaṃ bhikkhū amhe neva codessanti, na sāressanti”ti attaparittāṇaṃ karontā paṭikacceva bhikkhū amūlakena saṅghādisesena codenti. Sesamettha terasakamhi amūlakasikkhāpade vuttanayattā uttānameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Amūlakasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Sañciccasikkhāpadavaṇṇanā

464. Sattame - upadahantīti uppādentī. Kukkuccaṃ upadahati āpatti pācittiyassāti vācāya vācāya āpatti. Anupasampannassāti sāmaṇerassa. Mātugāmena saddhiṃ raho maññaṃ tayā nisinnaṃ nipannaṃ bhuttaṃ pītaṃ, saṅghamajjhe idaṇcīdaṇca katantiādinā nayena kukkuccaṃ upadahati, vācāya vācāya dukkaṭaṃ. Sesamettha uttānameva. Samuṭṭhānādīni amūlakasadisānevāti.

Sañciccasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Upassutisikkhāpadavaṇṇanā

471. Atṭhame - adhikaraṇajātānanti etehi bhaṇḍanādīhi uppannavivādādhikaraṇānaṃ. Upassutinti sutisamīpaṃ; yattha ṭhatvā sakkā hoti tesāṃ vacanaṃ sotuṃ, tatthāti attho. Gacchati āpatti dukkaṭassāti ettha padavāre padavāre dukkaṭaṃ. Mantentanti aññaṇa saddhiṃ aññaṃsmiṃ mantayamāne; “mantente”ti vā pāṭho, ayamevattho.

473. Vūpasamissāmīti upasamaṃ gamissāmi, kalahaṃ na karissāmi. Attānaṃ parimocessāmīti mama akārakabhāvaṃ kathetvā attānaṃ mocessāmi. Sesamettha uttānameva.

Theyyasatthasamuṭṭhānaṃ - kāyacittato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, siyā kiriyaṃ sotukāmatāya gamanavasena, siyā akiriyaṃ ṭhitatṭhānaṃ āgantvā mantayamānānaṃ ajānāpanavasena, rūpiyaṃ aññāvādaṃ upassutīti imāni hi tīṇi sikkhāpadāni ekaparicchedāni, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Upassutisikkhāpadaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Kammaṇḍapāṭibāhanasikkhāpadavaṇṇanā

474. Navame - sace ca mayaṃ jāneyyāmāti sace mayaṃ jāneyyāma; cakāro pana nipātamattameva. Dhammikānanti dhammena vinayena satthusāsanena katattā dhammā etesu atthīti dhammikāni; tesam dhammikānaṃ catunnaṃ saṅghakammānaṃ. Khiyyati āpatti pācittiyassāti ettha vācāya vācāya pācittiyaṃ. Sesam uttānameva. Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Kammaṇḍapāṭibāhanasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Chandaṃ adatvā gamanasikkhāpadavaṇṇanā

481. Dasame - vatthu vā ārocitanti codakena ca cuditakena ca attano kathā kathitā, anuvijjako sammato, ettāvatāpi vatthumeva ārocitaṃ hoti. Sesamettha uttānameva.

Dhuranikkhepasamuṭṭhānaṃ - kāyavācācittato samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Chandaṃ adatvā gamanasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

11. Dubbalasikkhāpadavaṇṇanā

484. Ekādasame - yathāmittatāti yathāmittatāya; yo yo mitto, tassa tassa detīti vuttaṃ hoti. Esa nayo sabbapadesu. Sesam ujjhāpanakādīsu vuttanayattā uttānatthameva.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ akusalacittaṃ, dukkhavedananti.

Dubbalasikkhāpadaṃ ekādasamaṃ.

12. Pariṇāmanasikkhāpadavaṇṇanā

489. Dvādasame - yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ sabbam tiṃsake pariṇāmanasikkhāpade vuttanayameva. Ayameva hi viseso - tattha attano pariṇāmitattā nissaggiyaṃ pācittiyaṃ, idha puggalassa pariṇāmitattā suddhikapācittiyanti.

Tisamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, saññāvimokkhaṃ, sacittakaṃ, lokavajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, akusalacittaṃ, tivedananti.

Pariṇāmanasikkhāpadaṃ dvādasamaṃ.

9. Ratanavaggo

1. Antepurasikkhāpadavaṇṇanā

494. Rājavaggassa paṭhamasikkhāpade - orakoti parittako. Uparipāsādavaragatoti pāsādavarassa uparigato. Ayyānaṃ vāhasāti ayyānaṃ kāraṇā; tehi jānāpitattā jānāmīti vuttaṃ hoti.

497. Pitaraṃ patthetīti antaraṃ passitvā ghātetuṃ icchati. Rājantepuraṃ hatthisammaddantiādīsu hatthīhi sammaddo etthāti hatthisammaddaṃ; hatthisambādhanti attho. Assarathasammaddapadepi eseva nayo. “Sammatta”nti keci paṭhanti, taṃ na gahetabbaṃ. “Raṇṇo antepure hatthisammadda”ntipi pāṭho, tattha hatthīnaṃ sammaddaṃ hatthisammaddanti attho, raṇṇo antepure hatthisammaddo atthīti vuttaṃ hoti. Esa nayo sesapadesupī. Rajanīyānīti tasmaṃ antepure edisāni rūpādīni.

498. Muddhāvasittassāti muddhani avasittassa. Anikkhanto rājā itoti anikkhantarājakaṃ, tasmaṃ anikkhantarājake; sayanighareti attho. Ratanaṃ vuccati mahesī, niggatanti nikkhantaṃ, aniggataṃ ratanaṃ itoti aniggataratanaṃ, tasmaṃ aniggataratanaṃ; sayanighareti attho. Sesamettha uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, nosaṇṇāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Antepurasikkhāpadaṃ paṭhamaṃ.

2. Ratanasikkhāpadavaṇṇanā

502-503. Dutiye - vissaritvāti pamussitvā. Puṇṇapattaṃ nāma satato pañca kahāpaṇā. Kyāhaṃ karissāmīti kiṃ ahaṃ karissāmi. Ābharaṇaṃ omuñcitvāti mahālatāṃ nāma navakoṭiagghanaṃ alaṅkāraṃ apanetvā.

504. Antevāsīti paricārako.

506. Aparikkhittassa upacāroti ettha upacāro nāma ārāmassa dve leḍḍupātā - “āvasathassa pana suppapāto vā musalapāto vā”ti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Uggaṇhāti āpatti pācittiyassāti ettha jātārūparajataṃ attano atthāya uggaṇhantassa vā uggaṇhāpentassa vā nissaggiyaṃ pācittiyaṃ, saṅghaṇapuggalacetīyanavakammānaṃ atthāya dukkaṭaṃ, avasesaṃ muttādiratanaṃ attano vā saṅghādīnaṃ vā atthāya uggaṇhantassa vā uggaṇhāpentassa vā dukkaṭaṃ. Kappiyavatthu vā akappiyavatthu vā hotu, antamaso mātu kaṇṇapiḷandhanatāḷapaṇṇampi gihisantaṃ bhaṇḍāgārikasīsena paṭisāmentassa pācittiyameva.

Sace pana mātāpitūnaṃ santakaṃ avassaṃ paṭisāmetabbaṃ kappiyabhaṇḍaṃ hoti, attano atthāya gahetvā paṭisāmetabbaṃ. “Idaṃ paṭisāmetvā dehī”ti vutte pana “na vaṭṭatī”ti paṭikkhipitabbaṃ. Sace “paṭisāmevā”ti pātetvā gacchanti, palibodho nāma hoti, paṭisāmetuṃ vaṭṭati. Vihāre kammaṃ karontā vaḍḍhakīādayo vā rājavallabhā vā

attano upakaraṇabhaṇḍaṃ vā sayanabhaṇḍaṃ vā “paṭisāmetvā dethā”ti vadanti, chandenapi bhayenapi na kātabbameva, guttaṭṭhānaṃ pana dassetuṃ vaṭṭati. Balakkārena pātetvā gatesu ca paṭisāmetuṃ vaṭṭati.

Ajjhārāme vā ajjhāvasathe vāti ettha sace mahāvihārasadiso mahārāmo hoti, tattha pākāraparikkhitte pariveṇe yattha bhikkhūhi vā sāmaṇerehi vā gahitaṃ bhavissatīti saṅkā uppajjati, tādise eva ṭhāne uggaṇhitvā vā uggaṇhāpetvā vā ṭhapetabbam. Mahābodhidvārakoṭṭhakaambaṇaṇasadesu pana mahājanasañcaraṇaṭṭhānesu na gahetabbam, palibodho na hoti. Kurundiyaṃ pana vuttaṃ “eko maggaṃ gacchanto nimanussaṭṭhāne kiñci bhaṇḍaṃ passati, ākiṇṇamanussepi jāte manussā tameva bhikkhuṃ āsaṅkanti, tasmā maggā okkamma nisīditabbam. Sāmikesu āgatesu taṃ ācikkhitabbam. Sace sāmike na passati patirūpaṃ karissatī”ti.

Rūpena vā nimittena vā saññānaṃ katvāti ettha rūpaṃ nāma antobhaṇḍikāya bhaṇḍaṃ; tasmā bhaṇḍikaṃ muñcitvā gaṇetvā ettakā kahāpaṇā vā jātarūparajataṃ vāti sallakkhetabbam. Nimittanti lañchanādi; tasmā lañchitāya bhaṇḍikāya mattikālañchananti vā lākhālañchananti vā nīlapilotikāya bhaṇḍikā katāti vā setapilotikāya katāti vā evamādi sabbaṃ sallakkhetabbam.

Bhikkhū patirūpāti lajjino kukkucakā. Lolajātikānañhi hatthe ṭhapetuṃ na labhati. Yo pana neva tamhā āvāsā pakkamati, na sāmike passati, tenāpi attano cīvarādimūlaṃ na kātabbam; thāvaram pana senāsanaṃ vā cetiyaṃ vā pokkharāṇi vā kāretabbā. Sace dīghassa addhuno accayena sāmiko āgacchati, “upāsaka tava santakena idaṃ nāma kataṃ, anumodāhi”ti vattabbo. Sace anumodati, iccetaṃ kusalaṃ; no ce anumodati, “mama dhanam dethā”ti codetiyeva, aññaṃ samādapetvā dātabbam.

507. Ratanasammataṃ vissāsaṃ gaṇhātītiādīsu āmāsameva sandhāya vuttaṃ. Anāmāsaṃ na vaṭṭatiyeva. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Ratanasikkhāpadaṃ dutiyaṃ.

3. Vikālagāmappavisanasikkhāpadavaṇṇanā

508. Tatiye - tiracchānakathanti ariyamaggassa tiracchānabhūtaṃ kathaṃ. Rājakathanti rājapaṭisaṃyutta kathaṃ. Corakathādīsupi ese va nayo.

512. Santaṃ bhikkhūnti ettha yaṃ vattabbam, taṃ cārittasikkhāpade vuttameva. Sace sambahulā kenaci kammena gāmaṃ pavisanti, “vikāle gāmappavesanaṃ āpucchāmī”ti sabbehi aññaṃaññaṃ āpucchitabbam. Tasmīṃ gāme taṃ kammaṃ na sampajjatīti aññaṃ gāmaṃ gacchanti, gāmasatampi hotu, puna āpucchana-kiccaṃ natthi. Sace pana ussāhaṃ paṭippassambhetvā vihāraṃ gacchantā antarā aññaṃ gāmaṃ pavisitukāmā honti, puna āpucchitabbameva.

Kulaghare vā āsanasālāya vā bhattakiccaṃ katvā telabhikkhāya vā sappibhikkhāya vā caritukāmo hoti, sace passe bhikkhu atthi, āpucchitvā gantabbam. Asante natthīti gantabbam. Vīthiṃ otaritvā bhikkhuṃ passati, āpucchana-kiccaṃ natthi, anāpucchitvāpi caritabbameva. Gāmamajjhena maggo hoti, tena gacchantassa telādibhikkhāya carissāmīti citte uppanne sace passe bhikkhu atthi, āpucchitvā caritabbam. Maggā anokkamma bhikkhāya carantassa pana āpucchana-kiccaṃ natthi, aparikkhittassa gāmassa upacāro adinnādāne vuttanayeneva veditabbo.

515. Antarārāmantiādīsu na kevalaṃ anāpucchā kāyabandhanaṃ abandhitvā saṅghāṭiṃ apārupitvā gacchantassapi anāpatti. Āpadāsūti sīho vā byaggho vā āgacchatī, meggho vā uṭṭhetī, añño vā koci upaddavo uppajjati, anāpatti. Evarūpāsu āpadāsu bahigāmato antogāmaṃ pavisituṃ vaṭṭati. Sesamettha uttānameva.

Kathinasamuṭṭhānaṃ - kāyavācato kāyavācācittato ca samuṭṭhāti, kiriyākiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Vikālagāmappavisanasikkhāpadaṃ tatiyaṃ.

4. Sūcigharasikkhāpadavaṇṇanā

517-520. Catutthe - bhedanameva bhedanakaṃ; taṃ assa atthīti bhedanakameva. Araṇiketi araṇidhanuke. Vidheti vedhake. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ - kiriyaṃ, nosaññāvimokkhaṃ, acittakaṃ, paṇṇattivajjaṃ, kāyakammaṃ, vacīkammaṃ, ticittaṃ, tivedananti.

Sūcigharasikkhāpadaṃ catutthaṃ.

5. Mañcasikkhāpadavaṇṇanā

522. Pañcame - chedanakaṃ vuttanayameva.

525. Chinditvā paribhuñjatīti ettha sace na chinditukāmo hoti, bhūmiyaṃ nikhaṇitvā pamāṇaṃ upari dasseti, uttānaṃ vā katvā paribhuñjati, ukkhipitvā vā tulāsaṅghāṭe ṭhapetvā aṭṭaṃ katvā paribhuñjati, sabbaṃ vaṭṭati. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Mañcasikkhāpadaṃ pañcamaṃ.

6. Tūlonaddhasikkhāpadavaṇṇanā

526. Chaṭṭhe - tūlaṃ onaddhametthāti tūlonaddhaṃ; tūlaṃ pakkipitvā upari cimilikāya onaddhanti vuttaṃ hoti. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Tūlonaddhasikkhāpadaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Nisīdanasikkhāpadavaṇṇanā

531-534. Sattame - nisīdanaṃ anuññātaṃ hotīti kattha anuññātaṃ? Cīvarakkhandhake paṇītabhojanavatthusmiṃ. Vuttañhi tattha - “anujānāmi, bhikkhave, kāyaguttiyā cīvaraguttiyā senāsanaguttiyā nisīdana”nti. Seyyathāpi purāṇāsikoṭṭhoti yathā nāma purāṇacammakāroti attho. Yathā hi cammakāro cammaṃ vitthataṃ karissāmīti ito cito ca samañchatī, kaḍḍhati; evaṃ sopi taṃ nisīdanaṃ. Tena taṃ bhagavā evamāha - “nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccatī”ti santhatasadisāṃ santharivā ekasmiṃ ante sugatavidatthiyā vidatthimatte padese dvīsu ṭhānesu phāletvā tisso dasā kariyanti, tāhi dasāhi sadasaṃ nāma vuccati. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Nisīdanasikkhāpadaṃ sattamaṃ.

8. Kaṇḍupaṭicchādīsikkhāpadavaṇṇanā

537. Aṭṭhame - kaṇḍupaṭicchādi anuññātā hotīti kattha anuññātā? Cīvarakkhandhake belatṭhasīsavatthusmiṃ. Vuttañhi tattha - “anujānāmi, bhikkhave, yassa kaṇḍu vā piḷakā vā assāvo vā thullakacchu vā ābādhō tassa kaṇḍupaṭicchādi”nti.

539. Yassa adhonābhi ubbhajāṇumaṇḍalanti yassa bhikkhuno nābhiyā heṭṭhā jāṇumaṇḍalānaṃ upari. Kaṇḍūti kacchu. Piḷakāti lohitaṇḍikā sukhumapiḷakā. Assāvoti arisabhagandaramadhumehādīnaṃ vasena asucipaggharaṇakaṃ. Thullakacchu vā ābādhoti mahāpiḷakābādhō vuccati. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Kaṇḍupaṭicchādisikkhāpadaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Vassikasāṭīkasikkhāpadavaṇṇanā

542. Navame - vassikasāṭīkā anuññātā hotīti kattha anuññātā? Cīvarakkhandhake visākhāvatthusmiṃ. Vuttañhi tattha - “anujānāmi, bhikkhave, vassikasāṭīka”nti. Sesamettha uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Vassikasāṭīkasikkhāpadaṃ navamaṃ.

10. Nandattherasikkhāpadavaṇṇanā

547. Dasame - caturaṅgulomakoti catūhi aṅgulehi ūnakappamāṇo. Sesaṃ uttānameva. Chasamuṭṭhānaṃ.

Nandattherasikkhāpadaṃ dasamaṃ.

Samatto vaṇṇanākkamena ratanavaggo navamo.

Uddiṭṭhā khotiādi vuttanayamevāti.

Samantapāsādikāya vinayasaṃvaṇṇanāya

Khuddakavaṇṇanā samattā.

Pācittiyakaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Tīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. 2. Ο Κανόνας της διαγωγής - Σχόλια. 2. Σχόλια για την εξιλέωση. 5. Η ενότητα για την εξιλέωση έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org